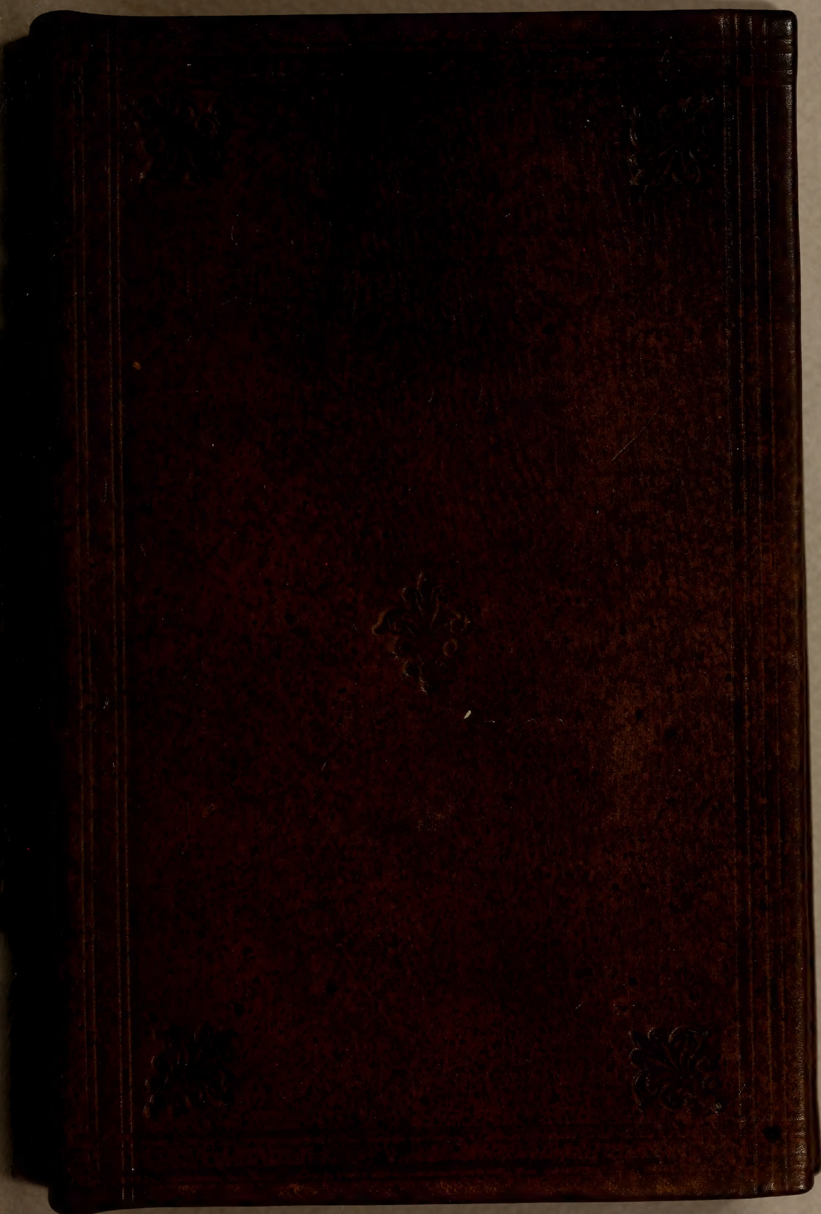
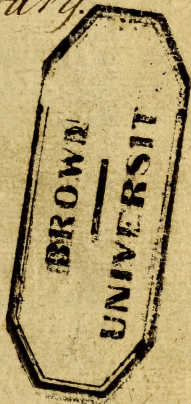

GAUDEO

ἈΡΙΣΤΟΤΈ-
ΛΟΥΣ ΤΈΧΝΗΣ ῬΗΤΟΡΙ-
ΚΗ͂Σ ΒΙΒΛΊΑ ΤΡΊΑ.

ARISTOTELIS DE
arte Rhetorica libri tres.

PARISIIS
Ex officina Christiani Wecheli,
M. D. XXXVIII.

RPJCB

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ.

Ἡ ῥητορική ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ τρόπον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. διὸ, καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσι. τῶν μὲν οὖν πολλῶν, οἱ μὲν εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν· οἱ δὲ, διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως. ἐπεὶ δ' ἀμφότερα ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν. δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν, οἵ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται· τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν, τέχνης ἔργον εἶναι. νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες, ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ πίστεις, ἔντεχνόν ἐστι μόνον· τὰ δ' ἄλλα, προσθῆκαι. οἱ δὲ, περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως· περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγματος, τὰ πλεῖστα πραγματεύονται· διαβολὴ γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν. ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι τῶν πόλε-

deinde autem
Oportet leges sic cavere

ων, καὶ μάλιστα ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν
εἶχον, ὅτι λέγουσιν. ἅπαντες γάρ, οἱ μὲν οἴονται
δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν, οἱ δὲ καὶ χρῶν-
ται, καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν·
καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, ὀρθῶς τοῦτο νομί-
ζοντες. οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς
ὀργὴν προάγοντας, ἢ φθόνον, ἢ ἔλεον. ὅμοιον
γάρ, κἂν εἴ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον
ποιήσει στρεβλόν. ἔτι δὲ φανερόν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμ-
φισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν, ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγ-
μα, ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν· ἢ γέγονεν, ἢ οὐ γέγονεν· εἰ
δὲ μέγα, ἢ μικρόν, ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ
νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστὴν δεῖ
γινώσκειν, καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητού-
των. μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους
νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτούς, καὶ ὅτι
ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι. πρῶτον
μέν, ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾷον, ἢ πολλοὺς εὖ φρο-
νοῦντας, καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν.
ἔπειθ᾽ αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψα-
μένων γίνονται· αἱ δὲ κρίσεις, ἐξ ὑπογύου· ὥστε χα-
λεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον
καλῶς κρίνοντας. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ
μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ κατὰ μέρος, οὔτε
περὶ τῶν παρόντων, ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε
καὶ καθόλου ἐστίν· ὁ δ᾽ ἐκκλησιαστὴς καὶ δικα-
στὴς ἤδη, περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρί-
νουσι· πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν,

καὶ

Non enim oportet judicem pervertere ad iram excitando vel misericordiam

Quod nihil ejus est

Oti elachista quam paucissima

deinde legum latores ex longo temporis speculationibus fiunt, judicia autem de repente ut difficile est

Reg. Tertia persona esti vel eisi saepe subauditur

Reg. Usurpatur infinitivus indefiniti vel futuri cum verbo mello pro futuro omnium vocum

Reg. Oste ut valde ut infinit. & interdum indicativum regit

καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρτηται πολλάκις· ὥσ-
τε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθές,
ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπη-
ρόν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν,
δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν· πε-
ρὶ δὲ τοῦ γεγονέναι, ἢ μὴ γεγονέναι· ἢ ἔσεσθαι, ἢ
μὴ ἔσεσθαι· ἢ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς
κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα
τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔ-
χει, φανερόν, ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνο-
λογοῦσιν, ὅσοι τἆλλα διορίζουσιν· οἷον, τί δεῖ τὸ
προοίμιον, ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλ-
λων ἕκαστον μορίων. οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο
πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτήν, ποι-
όν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων,
οὐδὲν δεικνύουσι· τοῦτο δ' ἐστιν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο
ἐνθυμηματικός. διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης με-
θόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικά, καὶ
καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορι-
κῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλ-
λάγματα· περὶ μὲν ἐκείνης, οὐδὲν λέγουσι· πε-
ρὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι, πάντες πειρῶνται τεχνο-
λογεῖν, ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου, τὰ ἔξω τοῦ πρά-
γματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς· καὶ ἧττόν
ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ
κοινότερον. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ οἰ-
κείων κρίνει· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ πλὴν ἀποδεῖ-
ξαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ὥς φησιν ὁ συμβουλεύων· ἐν

Reg. Perspicuitatis vel concinnitatis gratia quodvis participium elegantius saepe explicatur per verbum et particulam cum dum quod et interdum ubi, nisi, etsi &

δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις. ὥστε πρὸς τὸ αὑτῶν σκοπούμενοι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι. διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος· ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς. ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος, περὶ τὰς πίστεις ἐστίν· ἡ δὲ πίστις, ἀπόδειξίς τις (τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν) ἔστι δὲ ἀπόδειξις ῥητορική, ἐνθύμημα· καὶ ἔστι τοῦτο, ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, κυριώτατον τῶν πίστεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης ἢ μέρους τινός· δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων, καὶ πῶς γίνεται συλλογισμός, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τε ἐστι τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς. τό, τε γὰρ ἀληθές, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως ἰδεῖν. ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας· διό, πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν, τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστι. καὶ ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος καὶ οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι,

ἐνθυμηματικός.

Stochazomai collineo ad scopum tendo conjecto

καὶ δι

Reg. Praepositiones sequente articulo et infinitivo usurpantur pro adverbio vel conjunctione

καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολο-
γεῖν, φανερόν. χρήσιμος δέ ἐστι ἡ ῥητορική, διά
τε φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ, καὶ τὰ δίκαια
τῶν ἐναντίων· ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον
αἱ κρίσεις γίνονται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι·
τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. ἔτι δὲ πρὸς ἐ-
νίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστή-
μην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας. διδασκα-
λίας γάρ ἐστιν, ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος· τοῦ-
το δὲ ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποι-
εῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς
τοπικοῖς ἐλέγομεν, περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς
ἐντεύξεως. ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πεί-
θειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς· οὐχ ὅ-
πως ἀμφότερα πράττωμεν (οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα
πείθειν) ἀλλ' ἵνα μὴ λανθάνῃ, πῶς ἔχει· καὶ ὅ-
πως, ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δι-
καίως, λύειν ἔχωμεν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχ-
νῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται· ἡ δὲ δι-
αλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν.
ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων· τὰ
μέν τοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως
ἔχει, ἀλλ' αἰεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύ-
σει εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα, ὡς ἁ-
πλῶς εἰπεῖν. πρὸς τούτοις, ἄτοπον, εἰ τῷ σώ-
ματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ,
λόγῳ δὲ, οὐκ αἰσχρόν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀν-
θρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. εἰ δ' ὅτι μεγά-

ὅτι χρήσιμος ἡ ῥητορική.

τἀναντία πείθει ἡ ῥητορική.

leg. κοινῶν

Ad haec absurdum si corpori quidem sit turpe [illegible] [illegible] vero non turpe sit qui magis proprium hominis quam corporis usus

Reg: Adjectiva partitiva item collectiva indefinita interrogativa, numeralia, [illegible], comparativa & superlativa si partitive accipiantur genitivo [illegible]

Ad vero objiciatur quod valde nocebit is qui utatur injuste hujusmodi facultate rationum id commune esse adversus omnia bona

λα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύ
τῇ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ
πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς· καὶ μάλι-
στα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον, ἰσχύος, ὑγιεί
ας, πλούτου, στρατηγίας· τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφε
λήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως· καὶ βλά-
ψειεν, ἀδίκως. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τι
νος γένους ἀφωρισμένου ἡ ῥητορική, ἀλλὰ καθά
περ ἡ διαλεκτική· καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν·
καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν
τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον· καθάπερ
καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις. οὐ δὲ γὰρ ἰα-
τρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ μέχρι οὗ ἐνδέ-
χεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀ-
δυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας, ὅμως θεραπεῦ
σαι καλῶς. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς τό, τε πι-
θανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν· ὥσπερ καὶ
ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε, καὶ φαι
νόμενον συλλογισμόν· ὁ γὰρ σοφιστικὸς, οὐκ ἐν
τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. πλὴν, ἐνταῦ-
θα μὲν ἔσται ὁ μὲν, κατὰ τὴν ἐπιστήμην· ὁ δὲ, κατὰ
τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ. ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν, κατὰ
τὴν προαίρεσιν· διαλεκτικὸς δὲ, οὐ κατὰ τὴν προ
αίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. περὶ δὲ αὐτῆς
ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε καὶ
ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων.
πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν,
τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά. ἔστω δ' ἡ ῥητορικὴ δύ
ναμις

Licet enim etiam illos, qui non possunt recuperare sanitatem, tamen bene curare

Rursus igitur tanquam de integro ordientes cum definiverimus ipsam quid sit reliqua dicamus ῥητορική τί ἐστι.

Rag. s. Odos cum compositis
Rag.

ναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη, περὶ τὸ αὑτῇ ὑποκείμενον, ἐστὶ διδασκαλικὴ καὶ πειστική· οἷον ἰατρικὴ, περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν· καὶ γεωμετρία, περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι· καὶ ἀριθμητικὴ, περὶ ἀριθμόν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· ἡ δὲ ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν· διὸ καὶ φαμὲν αὐτὴν, οὐ περί τι γένος ἴδιον ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν. τῶν δὲ πίστεων, αἱ μὲν, ἄτεχνοί εἰσιν· αἱ δὲ, ἔντεχνοι. ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν· οἷον, μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαί. ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου, καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν. ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν, χρήσασθαι· τὰ δὲ, εὑρεῖν. τῶν δὲ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων, τρία εἴδη ἐστίν· αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος· αἱ δὲ, ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως· αἱ δὲ, ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα· τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν, ἁπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μὴ ἔσται, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι ποι-

πίστεις.

όμ

όν τινα εἶναι τὸν λέγοντα. οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν
τεχνολογούντων, τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ τὴν ἐπιεί-
κειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς
τὸ πιθανόν· ἀλλὰ σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτά-
την ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. Διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν,
ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ
γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμε-
νοι καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦν-
τες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαι φαμὲν πραγ-
ματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολογοῦντας. περὶ μὲν
οὖν τούτων, δηλωθήσεται καθέκαστον, ὅταν περὶ
τῶν παθῶν λέγωμεν. Διὰ δὲ τῶν λόγων πι-
στεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον δείξωμεν,
ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. Ἐπεὶ δ' αἱ πίστεις
διὰ τούτων εἰσί, φανερὸν ὅτι τρία ταῦτά ἐστι
λαβεῖν, τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θε-
ωρῆσαι περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον
τοῦ περὶ τὰ πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν,
καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς.
ὥστε συμβαίνει τὴν ῥητορικὴν, οἷον παραφυές
τι τῆς διαλεκτικῆς εἶναι, καὶ τῆς περὶ τὰ πάθη
πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν πο-
λιτικήν. διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ
τῆς πολιτικῆς, ἡ ῥητορική· καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι
ταύτης, τὰ μὲν, δι' ἀπαιδευσίαν· τὰ δὲ, δι' ἀλα-
ζονείαν· τὰ δὲ, καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς.
ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, κα-
θάπερ καὶ ἀρχόμενοι, εἴπομεν. περὶ οὐδενὸς γὰρ
ὡρισμέ-

τρία τῆς ῥητορικῆς στοιχεῖα.

τὸ γένος τῆς ῥητορικῆς.

ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστιν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει· ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς· τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὲν, ἐπαγωγή ἐστι· τὸ δὲ, συλλογισμός. καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμόν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται, διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ παρὰ ταῦτα, οὐδέν πως. ὥστ' εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη συλλογιζόμενον, ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν, ἢ ὁντινοῦν (δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν) ἀναγκαῖον ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος, καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν τοπικῶν. ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον· ὅτι τὸ μὲν τὸ ἐπὶ πολλῶν καὶ ὁμοίων ἐπιδείκνυσθαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν, ἐπαγωγή ἐστιν· ἐνταῦθα δὲ, παράδειγμα. τὸ δὲ τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα, τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐκεῖ μὲν, συλλογισμός· ἐνταῦθα δὲ, ἐνθύμημα καλεῖται. φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ῥητορικῆς. καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει. εἰσὶ γὰρ, αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι· αἱ

τὰ ὄργανα τῆς ῥητορικῆς πίστεως.

δὲ,

δὲ, ἐνθυμηματικαί· καὶ ῥήτορες ὁμοίως, οἱ μὲν, παραδειγματώδεις· οἱ δὲ, ἐνθυμηματικοί. καὶ πιθανοὶ μὲν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. τὴν δ᾽ αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ τούτων αὐτῶν μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς. ἐπεὶ γὰρ

τὸ πιθανόν

τὸ πιθανὸν, τινὶ πιθανόν ἐστι· καὶ τὸ μὲν, εὐθὺς ὑπάρχει πιθανὸν δι᾽ αὐτὸ καὶ πιστόν· τὸ δὲ, τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθ᾽ ἕκαστον (οἷον, ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν ἢ Καλλίᾳ· ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε ἢ τοῖς τοιοῖσδε. τοῦτο μὲν γὰρ, ἔντεχνον· τὸ δὲ καθ᾽ ἕκαστον, ἄπειρον καὶ οὐκ ἐπιστητόν) οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ᾽ ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, οἷον, Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ· ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική. καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε (φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παραληροῦσιν) ἀλλ᾽ ἐκείνη μὲν, ἐκ τῶν λόγου δεομένων· ἡ δὲ ῥητορικὴ, ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων. ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς, περί τε τοιούτων περὶ ὧν βουλευόμεθα καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν· καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς, οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ λογίζεσθαι πόρρωθεν. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως, ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται οὕτως ὑπολαμβάνων. οὐδὲν γὰρ πλέ-

ον,

ομ, ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν. ἐνδέχεται
δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν, τὰ μὲν, ἐκ συλ-
λελογισμένων πρότερον· τὰ δ' ἐξ ἀσυλλογί-
στων μὲν, δεομένων δὲ συλλογισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι
ἔνδοξα. ἀνάγκη δὲ τούτων, τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐπαρακο-
λούθητον διὰ τὸ μῆκος (ὁ γὰρ κριτὴς, ὑπόκειται εἶναι
ἁπλοῦς) τὰ δὲ μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογου-
μένων εἶναι μηδ' ἐνδόξων. ὥς τε ἀναγκαῖον τό, τε ἐνθύ-
μημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων,
ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ μὲν παράδειγ-
μα, ἐπαγωγήν· τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμόν·
καὶ ἐξ ὀλίγων τε καὶ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ
ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός. ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων
γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προ-
στίθησιν ὁ ἀκροατὴς· οἷον, ὅτι Δωριεὺς στεφανί-
την, ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν, ὅτι ὀλύμ-
πια νενίκηκε· τὸ δ' ὅτι στεφανίτης, ἐπεὶ τὰ ὀλύμ-
πια, οὐ δεῖ προσθεῖναι· γινώσκουσι γὰρ πάντες.
ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων ἐξ ὧν οἱ
ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσιν (τὰ γὰρ πολλὰ περὶ
ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις ἐνδέχεται καὶ ἄλ-
λως ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλεύ-
ονται καὶ σκοποῦσι· τὰ δὲ πραττόμενα πάντα
τοιούτου γένους ἐστί. καὶ οὐδὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξ ἀ-
νάγκης τούτων· τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα
καὶ ἐνδεχόμενα, ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων
συλλογίζεσθαι· τὰ δ' ἀναγκαῖα, ἐξ ἀναγκαίων·
δῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν)

φανερὸν ὅτι

φανερὸν ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται,
τὰ μὲν, ἀναγκαῖα ἔσται· τὰ δὲ, πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ
πολύ. λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ
σημείων· ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέ-
εἰκός. ρῳ ταυτὸ εἶναι. τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πο-
λὺ γινόμενον, οὐχ ἁπλῶς δὲ, καθάπερ ὁρίζον-
ταί τινες· ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως
ἔχειν, οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο πρὸς ὃ εἰκός, ὡς τὸ
σημεῖον. καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τῶν δὲ σημείων, τὸ μὲν
οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθέκαστόν τι πρὸς τὸ κα-
θόλου· τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ
τεκμήριον μέρος. τούτων δὲ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον τεκμήριον·
τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν δια-
φοράν. ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίνεται
συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον
τῶν σημείων ἐστίν. ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴον-
ται λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκ-
μήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον. τὸ γὰρ
τέκμαρ καὶ πέρας ταυτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαί-
αν γλῶτταν. ἔστι δὲ τῶν σημείων, τὸ μὲν ὡς τὸ κα-
θ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, ὧδε· οἷον, εἴ τις εἴ-
ποι σημεῖον εἶναι, ὅτι σοφοὶ δίκαιοι· Σωκράτης
γὰρ καὶ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος, τοῦτο μὲν οὖν
σημεῖόν ἐστι· λυτὸν δὲ κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημέ-
νον· ἀσυλλόγιστον γάρ. τὸ δὲ, οἷον, εἴ τις εἴποιε ση-
μεῖον, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν, ὅτι γά-
λα ἔχει, ἀναγκαῖον ὅπερ τῶν σημείων τεκμήρι-
ον μόνον ἐστίν. μόνον γὰρ ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν

ἐστι

ἐστι. τὸ δέ, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος
ἔχον· οἷον, εἴ τις εἴπειεν ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι,
πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ· λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀ-
ληθὲς ᾖ. ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευ
στιᾶν. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ
τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ
νῦν. μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ
διὰ τίνα αἰτίαν, τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι· τὰ δέ,
συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρι-
σται περὶ αὐτῶν. παράδειγμα δέ, ὅτι μέν ἐστι ἐ-
παγωγή, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγή, εἴρηται. ἔστι δὲ τί παρά-
οὔθ' ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέ- δειγμα.
ρος, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον· ἀλλ' ὡς μέρος
πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω
μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος· γνωριμώτερον δὲ θά-
τερον ᾖ θατέρου. παράδειγμά ἐστιν· οἷον, ὅτι ἐ-
πεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος αἰτῶν τὴν φυ
λακήν· καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπι-
βουλεύων, ᾔτει τὴν φυλακήν, καὶ λαβών, ἐτυ
ράννησε· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις· καὶ ἄλλοι ὅ-
σους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίνονται τοῦ
Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. πάν
τα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπι-
βουλεύων τυραννίδι, φυλακὴν αἰτεῖ. ἐξ ὧν μὲν
οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικ-
τικαί, εἴρηται. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη δι-
αφορά, καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας
ἐστίν, ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον
τῶν

τῶν συλλογισμῶν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστι κατὰ τὴν ῥητορικήν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δέ, κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, τὰς μὲν οὔσας, τὰς δ' οὔπω κατειλημμένας· διὸ καὶ λανθάνουσι τοὺς ἀκροατάς, καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον, δεόντως μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν. μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, διὰ πλειόνων ῥηθέν. λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων εἴδει· οἷον, ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος. οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων, ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν· καίτοι ταῦτα εἴδει διαφέρουσι. ἴδια δέ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεών ἐστιν· οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσι προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν· καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων· κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι. ταῦτα δὲ ὅσῳ τις ἂν βέλτιω ἐκλέγηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς. ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔστι διαλεκτική, οὐδὲ ῥητορική· ἀλλ' ἐκείνη ἔσται, ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν

διαλεκτικοὶ καὶ ῥητορικοὶ συλλογισμοί

ἐνθυ-

ἐνθυμημάτων, ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα, τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν, ἐλάττω. καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον, τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον. λέγω δὲ εἴδη μὲν, τὰς καθ᾽ ἕκαστον γένος ἰδίας προτάσεις· τόπους δὲ, τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρότερον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

ΤΡΙ'Α ΓΕ'ΝΗ ΤΩ͂Ν λόγων τῶν ῥητορικῶν.

Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν· τοσοῦτοι γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες. σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὅν· καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστι, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν.

Ἀκροατής.

ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν, ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν· κριτὴν δὲ, ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων. ἔστι δ᾽ ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής· ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων· οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, θεωρός. ὥστ᾽ ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν.

Συμβουλή

Συμβουλῆς δὲ, τὸ μὲν προτροπή· τὸ δὲ, ἀποτροπή· ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι.

Δίκη.

Δίκης δὲ, τὸ μὲν κατηγορία· τὸ δὲ, ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμ-

φισβη

1. Propositio dicta saepe subintelligitur
2. Interdum verbis illius substantivi ὑπάρχω εἰμί ...
Eleganter apponitur participium ὤν

Ἐπιδεικτικός.

φισβητοῦντας. ἐπιδεικτικοῦ δὲ, τὸ μὲν, ἔπαινος· τὸ δὲ, ψόγος. χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ, τῷ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων. τῷ δὲ δικαζομένῳ, ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται. τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ, κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα, ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες· προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες.

Χρόνοι λόγου.

Τέλη λόγου.

τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ τρισὶν οὖσι, τρία· τῷ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δ' ἄλλα, πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει, ἢ δίκαιον, ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν, ἢ αἰσχρόν. τοῖς δὲ δικαζομένοις, τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα. τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι. σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων, ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσειεν· οἷον, ὁ δικαζόμενος, ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσειεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔδει δίκης. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελί-

ὠφέλιμον ἀποφέρουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἄδικον, τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες, καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντα ἔπραξεν, ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὑτῷ λυσιτελοῦντος, ἔπραξέ τι καλόν. οἷον, Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδώς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν· τούτῳ δέ, ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος κάλλιον· τὸ δὲ ζῆν, συμφέρον. φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί· ὅλως μὲν γὰρ, συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι· τὸ δ' ἐνθύμημα, συλλογισμός ἐστι, συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γινόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα οὐχ οἷόν τε, τὰ μὲν πεπρᾶχθαι, τὰ δὲ πραχθήσεσθαι· ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι, καὶ τῷ δικαζομένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου· καὶ εἰ γέγονεν ἢ μή· καὶ εἰ ἔσται, ἢ μή. ἔτι δέ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες, καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες, καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες, καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα

ΠΡΟΤΑ΄ΣΕΙΣ ῥητορικὰς περὶ τίνων ληπτέον;

 δεικνύναι

δεικνύναι πειρῶνται· ἀλλὰ καὶ, ὅτι μέγα, ἢ μικρὸν ἢ τὸ ἀγαθὸν, ἢ τὸ κακὸν ἢ τὸ καλὸν, ἢ τὸ αἰσχρὸν ἢ τὸ δίκαιον, ἢ τὸ ἄδικον, ἢ κατ' αὐτὰ λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες· δῆλον, ὅτι δέοι ἂν καὶ περὶ μεγέθους, καὶ σμικρότητος, καὶ τοῦ μείζονος, καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου, καὶ περὶ ἑκάστου· οἷον, τί μεῖζον ἀγαθὸν, ἢ ἔλαττον· ἢ ἀδίκημα, ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται· μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων· οἷον, περὶ ὧν συμβουλὴ, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι· τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

ΠΕΡῚ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ͂.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ, ἢ κακὰ, ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει. ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται, καὶ γενέσθαι, καὶ μή· ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν, ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια, καὶ ἀπὸ τύχης γινόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίγνεσθαι, καὶ μή· περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι, τοιαῦτα δ' ἐστὶν ὅσα πέφυκεν ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστι. μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. καθέκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς

διαριθμή-

διαριθμήσασθαι, καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη, περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχεται, περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν· διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς. πολλῷ δὲ πλείω δέδοται καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων. ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ σύγκειται μὲν, ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς. ὁμοία δ' ἐστὶ, τὰ μὲν, τῇ διαλεκτικῇ· τὰ δὲ, τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ μεταβαίνειν, ἐπισκευάζων εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. ὅμως δὲ ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν, ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν. Σχεδὸν γὰρ περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' ἐστὶ, περί τε πόρων, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης· ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων, καὶ νομοθεσίας. ὥστε περὶ μὲν πόρων, τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν, δέοι ἂν προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι, τίνες καὶ πόσαι· ὅπως εἴτε τις παραλείπε-

Σύνθεσις ῥητορικῆς.

Τ' ὑποκείμενα συμβουλῆς.

ται προστεθῇ· καὶ εἴ τις ἐλάττων, αὐξηθῇ· ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας· ὅπως, εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ εἴ τις μείζων, ἐλάττων γίνηται. οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες, πλουσιώτεροι γίνονται· ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ' ἀναγκαῖον καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων ἱστορικὸν εἶναι πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν. περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη, καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι, καὶ ποία τις ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἥτις ἐνδέχεται προσγενέσθαι· ἔτι δὲ πολέμους, πῶς δὲ τίνας πεπολέμηκεν· οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι· ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν· ὅπως, πρὸς μὲν τοὺς κρείττονας εἰρηνεύηται· πρὸς δὲ τοὺς ἥττους, ἐπ' αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν· καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι. ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν. ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται· ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων. τοῦτο δ' ἀ-

δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας· ἵν' εἴ τ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ, προστεθῇ· καὶ εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον. ἔτι δὲ περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἡ αὐτόθι τε γιγνομένη καὶ εἰσαγώγιμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι, καὶ συμβολαὶ γίνονται· πρὸς δύο γὰρ φυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε τοὺς κρείττους καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους. εἰς δ' ἀσφάλειαν μὲν, πάντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖα δύνασθαι θεωρεῖν· οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας ἐπαΐειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πόλεως. ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσα τέ ἐστι πολιτειῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων φθείρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας, καὶ ἐναντίων. λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ἔξω τῆς βελτίστης πολιτείας, αἱ ἄλλαι πᾶσαι, καὶ ἀνιέμεναι, καὶ ἐπιτεινόμεναι, φθείρονται· οἷον, δημοκρατία οὐ μόνον ἀνιεμένη ἀσθενεστέρα γίνεται, ὥστε τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα· ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης, οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γινόμενα ἢ σιμὰ οὕτω διατίθεται, ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι· χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν, τίς πολιτεία συμφέρει ἐκ τῶν

παρεληλυθότων θεωροῦντι, ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. ὥστε δῆλον, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι, ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἔστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους· πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβολάς, αἱ τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίαι. ἅπαντα δὲ ταῦτα πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν τὰ μέγιστα, τοσαῦτά ἐστιν· ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

Σκοπὸς συμβουλῆς.

Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι, καὶ αἱροῦνται, καὶ φεύγουσι· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥτ' εὐδαιμονία καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν, τί ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ ταύτης καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ, αἵ τε προτροπαὶ, καὶ ἀποτροπαὶ πᾶσίν εἰσι. τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν· τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν.

Εὐδαιμονία.

Ἔστω δὴ εὐδαιμονία, εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς· ἢ αὐτάρκεια ζωῆς· ἢ ὁ βίος μετ' ἀσφαλείας ἥδιστος· ἢ εὐθένεια κτημάτων καὶ σωμάτων μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἕν, ἢ

πλείω

πλείω τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἁπάντων. εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, τοιοῦτον· ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη, εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν· ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς· οἷον, ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν, δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν· ἀρετὴν, ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρείαν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην. οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχει αὐτῷ, τά τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώματι· ἔξω δὲ, εὐγένεια, καὶ φίλοι, καὶ χρήματα, καὶ τιμή. ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα, δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη. λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως, καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστι.

Μέρη εὐδαιμονίας

Εὐγένεια.

εὐγένεια μὲν οὖν ἔθνει μὲν καὶ πόλει, τὸ αὐτόχθονας, ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις. ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια, ἢ ἀπ' ἀνδρῶν, ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν· καὶ, ὥσπερ ἐπὶ πόλεως, τούς τε πρώτους γνωρίμους, ἢ ἐπ' ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων· καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας, καὶ γυναῖκας, καὶ νέους, καὶ πρεσβυτέρους.

Εὐτεκνία.

εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία, οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή· ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος

τος

τος· οἷον, μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικήν· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνην καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρετή. ἰδίᾳ δὲ, εὐτεκνία, καὶ πολυτεκνία, τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα, καὶ ἄῤῥενα· θηλειῶν δὲ ἀρετὴ, σώματος μὲν, κάλλος, καὶ μέγεθος· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη, καὶ φιλοεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ, καὶ κοινῇ, καὶ κατ᾽ ἄνδρας, καὶ κατὰ γυναῖκας δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων. ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα (ὥσπερ Λακεδαιμονίοις) σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι.

Πλούτου μέρη.

Πλούτου δὲ μέρη, νομίσματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτήσεις, ἔτι δὲ ἐπίπλων κτήσεις, καὶ βοσκημάτων, καὶ ἀνδραπόδων, πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ἐλευθέρια, καὶ χρήσιμα χρὴ εἶναι δηλονότι. ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν, μᾶλλον τὰ κάρπιμα· ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν· κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ᾽ ὧν αἱ πρόσοδοι· ἀπολαυστικὰ δὲ, ἀφ᾽ ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίνεται, ὅτι καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ, ἀσφαλείας μὲν, τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι, ὥστ᾽ ἐφ᾽ αὑτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν αὐτῶν· τοῦ τε οἰκεῖον εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ᾽ αὑτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν, δόσιν καὶ πρᾶσιν. ὅλως δὲ, τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων, καὶ ἡ κτῆσις, πλοῦτος.

Εὐδοξία.

Εὐδοξία δ᾽ ἐστὶ, τὸ ὑπὸ πάντων

σπουδαίων

σπουδαίων ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ πιστόν τι ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ ἀγαθοί, ἢ οἱ φρόνιμοι. τιμὴ δέ ἐστι μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης. τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται, καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. εὐεργεσία δὲ ἢ εἰς σωτηρίαν, καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν· ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις, ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ. πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα, τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τόποι καὶ οἱ καιροί, αἴτιοι. μέρη δὲ τιμῆς, θυσίαι, μνῆμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι· τὰ βαρβαρικά, οἷον, προσκυνήσεις, καὶ ἐκστάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια· καὶ γὰρ τὸ δῶρόν ἐστι, κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον. διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι, καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν· ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει, ὧν δέονται· καὶ γὰρ κτῆμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι. σώματος δὲ ἀρετή, ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὥς τε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασι. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται· ὃν οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονήσειε τῆς ὑγιείας, διὰ τὸ, πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων. κάλλος δέ, ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί· νέου μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς

Τιμή.

Μέρη τιμῆς.

Δῶρον.

Σώματος ἀρεταί.

βίαν

βίαν, ἡδὺ ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν· διὸ, οἱ πένταθλοι, κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν· ἀκμάζοντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικούς, ἡδὺ δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος· γέροντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανόν· ἄλυπον δὲ, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται.

Ἰσχύς. Ἰσχὺς δὲ, ἐστι μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται· ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἕλκοντα, ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὥστε ὁ ἰσχυρὸς, ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων τισίν ἐστι ἰσχυρός.

Μέγεθος. Μεγέθους δὲ ἀρετὴ, τὸ ὑπερέχειν κατὰ μῆκος, ἢ βάθος, ἢ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτῳ μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν.

Ἀγωνιστική. Ἀγωνιστικὴ δὲ σώματος ἀρετὴ, σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς, ἰσχυρός ἐστι· ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόῤῥω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός· ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ, πυκτικός· ὁ δ᾽ ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι τούτοις, πένταθλος.

Εὐγηρία. Εὐγηρία δὲ, ἐστι βραδυτὴς γήρως μετ᾽ ἀλυπίας· οὔτε γὰρ, εἰ ταχὺ γηράσκει, εὔγηρως· οὔτε, εἰ μόγις μὲν, λυπηρῶς δέ. ἐστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν καὶ τύχης· μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν, μὴ δὲ ἰσχυρὸς, οὐκ ἔσται ἀπαθής, οὐδ᾽ ἄλυπος, καὶ πολυχρόνιος, οὔτ᾽ ἂν εὐτυχὴς διαμείνειεν ἄν. ἐστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύ-

ους

ους καὶ ὑγιείας, δήλη ἡ δύναμις μακροβιότητος. πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῆς τοῦ σώματος ἀρετῆς, μακρόβιοί εἰσιν. ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος, ἡ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν. πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία, οὐκ ἄδηλα τοῦ φίλου ὡρισμένου, ὅτι ἐστὶν ὁ τοιοῦτος φίλος, ὅς τις ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον. ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος· ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος. εὐτυχία δέ ἐστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίνεσθαι καὶ ὑπάρχειν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα. αἰτία δέ ἐστιν ἡ τύχη, ἐνίων μὲν, καὶ ὧν αἱ τέχναι· πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων· οἷον, ὅσων ἡ φύσις ἐνδέχεται καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν γὰρ, τέχνη, ἡ αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους, φύσις· ὅλως δὲ, τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστιν ὁ φθόνος. ἔστι δὲ καὶ τῶν παραλόγων ἀγαθῶν αἰτία τύχη· οἷον, οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοί, ὁ δὲ καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρὸν, ὁ δ' εὗρεν· ἢ, εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος, τούτου δὲ μή· ἢ, εἰ ἦλθον μόνος ἀεὶ φοιτῶν, οἱ δὲ ἅπαξ ἐλθόντες διεφθάρησαν. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι. περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπεί περ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιώμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον. ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία

φίλος.

εὐτυχία.

τύχη.

τία τούτων ἐστίν. ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβου-
λεύοντι σκοπὸς τὸ συμφέρον· βουλεύονται δὲ, οὐ
περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος· ταῦ-
τα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις· τὸ
ΠΕΡῚ ἈΓΑΘΟΥ͂. δὲ συμφέρον, ἀγαθόν· ληπτέον ἂν εἴη στοιχεῖα πε-
ρὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς. Ἔστω δὴ ἀγα-
θὸν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετὸν, καὶ οὗ ἕνεκα
ἄλλο αἱρούμεθα· καὶ οὗ ἐφίεται πάντα, ἢ πάντα
τὰ αἴσθησιν ἔχοντα, ἢ νοῦν, ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ,
ὅσα ὁ νοῦς ἑκάστῳ ἀποδοίη· καὶ, ὅσα ὁ περὶ ἑ-
κάστου νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, τοῦτό ἐστιν ἑκά-
στῳ ἀγαθόν· καὶ, οὗ παρόντος εὖ διάκειται καὶ
αὐτάρκως ἔχει, καὶ τὸ αὔταρκες, καὶ τὸ ποιητι-
κὸν ἢ φυλακτικὸν τούτων· καὶ, ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ
τοιαῦτα· καὶ, τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ
τὰ φθαρτικά. Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅ-
μα, ἢ ὕστερον· οἷον, τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστα-
σθαι, ὕστερον· τῷ δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, ἅμα. καὶ τὰ
ποιητικὰ, τριχῶς· τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν, ὑγιείας·
τὰ δὲ, ὡς σιτία, ὑγιείας· τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζε-
σθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. τούτων δὲ
κειμένων, ἀνάγκη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν,
ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς·
ἀκολουθεῖ γὰρ τῇ μὲν, τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν
ἅμα· τῇ δὲ, τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν ὕστερον. καὶ ἡ
ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ, μείζονος λῆψις· καὶ
ἀντὶ μείζονος κακοῦ, ἐλάττονος. ᾧ γὰρ ὑπερέ-
χει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίνεται, τοῦ
μὲν

μὲν λῆψις, τὸ δ' ἀποβολή. καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας, εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσι, καὶ πρακτικαί. περὶ ἑκάστης δὲ, καὶ τίς καὶ ποία, χωρὶς ῥητέον. καὶ τὴν ἡδονὴν, ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει. ὥς τε καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν γὰρ, ἡδονῆς ποιητικά. τῶν δὲ καλῶν· τὰ μὲν ἡδέα· τὰ δὲ, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν. ὡς δὲ κατὰ ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι τάδε. εὐδαιμονία (καὶ γὰρ καθ' ἑαυτὸ αἱρετὸν καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα) δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις, ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς· καὶ ὑγίεια, καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητικαὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια, καὶ ἡδονῆς, καὶ τοῦ ζῆν· διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι, ὅτι δύο τῶν πολλοῖς τιμιωτάτων αἴτιόν ἐστι, ἡδονῆς, καὶ τοῦ ζῆν· πλοῦτος, ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὴ πολλῶν· φίλος καὶ φιλία, καὶ γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν· τιμὴ, δόξα, καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν, καὶ ἀκολουθεῖ αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται· δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν. ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν· ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοια, πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικαὶ

τικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι καὶ αἱ τέχναι, καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕποιτο ἀγαθὸν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν ἐστι· καὶ τὸ δίκαιον, συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι. ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν, τὰ ὁμολογούμενα, ἀγαθά ἐστιν. Ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις, ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί· ᾧ τὸ ἐναντίον κακόν, τοῦτ' ἀγαθόν· καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει, οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι, μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις· καὶ ὅλως, ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ, ὠφέλιμον φαίνεται. διὸ εὖ εἴρηται, Ἦ κεν γηθήση Πρίαμος. ἔστι δ' οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐδὲν γὰρ κωλύει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. καὶ οὗ μὴ ἔστιν ὑπερβολὴ, τοῦτο ἀγαθόν· ὃ δ' ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν. καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται ἢ δεδαπάνηται· φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη. καὶ ὡς τέλος ἤδη, τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται, καὶ τέλος πολλῶν· τὸ δὲ τέλος, ἀγαθόν. ὅθεν ταῦτ' εἴρηται, καδδέκεν εὐχωλὴν Πριάμῳ· καὶ, Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν· καὶ ἡ παροιμία δὲ, τὸ, Ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν. καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον· οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν· οἱ δὲ πολλοὶ, ὥσπερ πάντες

φαίνονται

φαίνονται. καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ, τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ καὶ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ τὸ φανερὸν, ὁμολογήσειαν ἄν· ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοὶ, οὓς οἱ ἐχθροὶ ἐπαινοῦσι. διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι, ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος, Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον. καὶ, ὃ τῶν φρονίμων τις, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν προέκρινεν· οἷον, Ὀδυσσέα, Ἀθηνᾶ· καὶ Ἑλένην, Θησεύς· καὶ Ἀλέξανδρον, αἱ θεαί· καὶ Ἀχιλλέα, Ὅμηρος· καὶ ὅλως τὰ προαιρετά· προαιροῦνται δὲ πράττειν, τά τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά. καὶ τὰ δυνατά· ταῦτα δὲ, διχῶς ἐστι, τά τε γινόμενα ἂν, καὶ τὰ ῥαδίως γινόμενα· ῥάδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν, ὁρίζεται ἡ λύπη, ἢ πλῆθος χρόνου. καὶ ὡς ἂν βούλονται· βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακὸν, ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία, ἢ μικρὰ ᾖ. καὶ, τὰ ἴδια, καὶ ἃ μηδείς, καὶ τὰ περιττά, τιμή· οὕτω γὰρ μᾶλλον. καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τά γε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. καὶ, ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. καὶ, τὰ εὐκατέργαστα, δυνατὰ γὰρ, ὡς ῥάδια· εὐκατέργα-

στα δὲ

σα δέ, καὶ ἃ πάντες, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἥττους, κατώρθωσαν. καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς. καὶ ὅσα οὓς θαυμάζουσι, προαιροῦνται πράττειμ, καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσι καὶ ἔμπειροι· ῥᾷομ γὰρ κατορθώσειμ οἴονται. καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλομ. καὶ ὧμ ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιμ· οὐ γὰρ μόνομ ἡδύ, ἀλλὰ καὶ βέλτιομ φαίνεται. καὶ ἃ μάλιστα ἕκαστοι, πρὸς ἃ τοιοῦτοι· οἷον, οἱ φιλόνικοι, εἰ νίκη ἔσται· οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμή· οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα· καὶ οἱ ἄλλοι, ὡσαύτως. περὶ μὲν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ἐκ τούτωμ ληπτέομ τὰς πίστεις.

ΠΕΡΙ͂ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος ἀγαθοῦ.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω συμφέρειμ, περὶ τοῦ μᾶλλομ ἀμφισβητοῦσιμ, ἐφεξῆς ἂμ εἴη λεκτέομ καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλομ συμφέροντος. ἔστω δὴ ὑπερέχομ μὲν τὸ τοσοῦτομ καὶ ἔτι· ὑπερεχόμενομ δέ, τὸ ἐνυπάρχομ. καὶ μεῖζομ μὲν ἂμ εἴη καὶ πλεῖομ, πρὸς ἔλαττομ· μέγα δὲ καὶ μικρὸμ καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος. καὶ ὑπερέχομ μέν, τὸ μέγα· τὸ δὲ ἐλλεῖπον, μικρόμ· καὶ πολύ, καὶ ὀλίγομ, ὡσαύτως. Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸμ λέγομεν, τό, τε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλλου αἱρετὸμ, καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται, καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντες ἕλοιντο, καὶ τὸ ποιητικὸμ καὶ φυλακτικόμ, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' οὗ ἕνεκα, τὸ τέλος ἐστί· τέλος δ' ἐστίμ, οὗ ἕνεκα τὰ

ἄλλα·

ἄλλα· αὐτοῦ δὲ ἀγαθὸν, τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός· ἀνάγκη τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ· τὸ δ' ἐνυπάρχον, ὑπερέχεται. καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον, τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ· καὶ αὐτὰ, αὐτῶν· καὶ ὅσα αὐτὰ, αὐτῶν· καὶ τὸ μέγιστον, τοῦ μεγίστου· οἷον, ὁ μέγιστος ἀνὴρ, γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων· καὶ ὅλως, οἱ ἄνδρες, τῶν γυναικῶν μείζους. καὶ οἱ ἄνδρες, τῶν γυναικῶν ὅλως μείζους· καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος, τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν, καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. καὶ, ὅταν μὲν τόδε, τῷδε ἕπηται· ἐκεῖνο δὲ, τούτῳ μή· ἕπεται δὲ, ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου, ἐν τῇ θατέρου· ἕπεται δὲ ἅμα μὲν, τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν· τούτῳ δὲ, ἐκεῖνο οὔ· ὕστερον δὲ, τῷ μανθάνειν, τὸ ἐπίστασθαι. δυνάμει δὲ, τῷ ἱεροσυλεῖν, τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας, κἂν ἀποστερήσειε. καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι, μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ, μείζω· τοῦτο γὰρ ἂν ἦν, τὸ μείζονος ποιητικὸν εἶναι· καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν, μεῖζον ὡσαύτως. εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν, αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος, καὶ μεῖζον ἀγαθόν· καὶ ἡ ὑγίεια, τῆς ἡδονῆς μείζων. καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ, τοῦ μὴ

καθ' αὑτὸ δέ, ἰσχὺς, ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γάρ, οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα· τὸ δέ, αὑτοῦ ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. κἂν ᾖ, τὸ μέν, τέλος· τὸ δέ, μὴ τέλος· τὸ μὲν γάρ, ἄλλου ἕνεκα· τὸ δέ, αὑτοῦ· οἷον, τὸ γυμνάζεσθαι, τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου, ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων, ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. καὶ ὅταν τόδε μὲν, ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ, ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι· θάτερον δέ, ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δέ, τὸ μὴ δεόμενον· ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν. κἂν ᾖ ἀρχή, τὸ δέ, μὴ ἀρχή· κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό. ἄνευ γὰρ αἰτίου ἢ ἀρχῆς, ἀδύνατον εἶναι, ἢ γενέσθαι. καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς, μεῖζον· καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου. μεῖζον. καὶ ἀνάπαλιν δή, δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τῆς μείζονος ἀρχή, μείζων· καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον· δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ἐστι. καὶ εἰ ἀρχὴ τόδε, τόδε μὴ ἀρχή, δόξει μεῖζον εἶναι· καὶ εἰ μὴ ἀρχή, τόδε ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος μεῖζον, καὶ οὐκ ἀρχή. ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτῳ, τὸν βουλεύσαντα, τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι, μὴ βουλευσαμένου· πάλιν δὲ καὶ Χαβρίας, τὸν πράξαντα, τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύειν, ὅπως πράξωσι.

καὶ

καὶ τὸ σπανιώτερον, τοῦ ἀφθόνου· οἷον χρυσὸς, σιδήρου ἀχρηστότερος ὤν· μείζων γὰρ ἡ κτῆσις, διὰ τὸ χαλεπώτερον εἶναι. Ἄλλον δὲ τρόπον τὸ ἄφθονον, τοῦ σπανίου· ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις, τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει· ὅθεν λέγεται, Ἄριστον μὲν ὕδωρ. καὶ ὅλως, τὸ χαλεπώτερον, τοῦ ῥᾴονος· σπανιώτερον γάρ. Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ, ὡς βουλόμεθα. καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον, καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων· καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων. τὰ μὲν γὰρ, τέλη· τὰ δ' οὐ τέλη. καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά· καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω. ἐπεὶ περ, ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια, καὶ αἱ ἀρχαί. καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων· οἷον τὸ ἀκριβῶς ὁρᾶν, αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι· καὶ γὰρ ὄψις, ὀσφρήσεως. καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι, τοῦ φιλοχρήματον, μᾶλλον κάλλιον· ὥστε καὶ φιλεταιρία, φιλοχρηματίας. καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίους. καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις, μειζόνων εἰσί· καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ τῶν βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ

σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὐτῆς ἑκάστη. καὶ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι, ἀνάλογον διὰ ταῦτα. καὶ ὃ κρίνειαν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι, ἢ πάντες, ἢ οἱ πολλοί, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν. ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τί, καὶ ποσόν, καὶ ποιόν, οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ φρόνησις εἴποι. ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν, ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει. καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίους· οἷον ἀνδρεία, ἰσχύος. καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων, ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίων· οἷον, τὸ ἀδικεῖσθαι, μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν. καὶ τὸ ἥδιον, τοῦ ἧττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται· ὥρισται δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ τέλος. ἥδιον δὲ τό, τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ, καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδύ, ἢ καθ' αὑτὸ αἱρετόν. καὶ ὅσων αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά· ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. καὶ τὰ πολυχρονιώτερα, τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων· καὶ τὰ βεβαιότερα, τῶν μὴ βεβαιοτέρων. ὑπερέχει

γὰρ ἡ χρῆσις, τῶν μὲν, τῷ χρόνῳ· τῶν δὲ, τῇ βου-
λήσει· ὅταν γὰρ βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον
ἡ τοῦ βεβαίου. καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ
τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἆλλα ἀκολουθεῖ·
οἷον, εἰ τὸ ἀνδρείως, καὶ κάλλιον καὶ αἱρετώτε-
ρον, τοῦ σωφρόνως· καὶ ἀνδρεία, σωφροσύνης αἱ-
ρετωτέρα· καὶ τὸ ἀνδρεῖον δὲ, τοῦ σωφρονεῖν. καὶ
ὃ πάντες αἱροῦνται, τοῦ μὴ ὃ πάντες· καὶ ὃ οἱ
πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους. ἀγαθὸν γὰρ ἦν, οὗ πάν-
τες ἐφίενται· ὥς τε καὶ μεῖζον, οὗ μᾶλλον.
καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροί, ἢ οἱ κρίνον-
τες, ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσι· τὸ μὲν γὰρ, ὡς οἱ πάν-
τες φαῖεν, ἐστί· τὸ δὲ, ὡς οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες.
καὶ ὁτὲ μὲν, οὗ πάντες μετέχουσι, μεῖζον· ἀτι-
μία γὰρ, τὸ μὴ μετέχειν· ὁτὲ δὲ, οὗ μηδεὶς, ἢ οὗ
ὀλίγοι· σπανιώτερον γάρ. καὶ τὰ ἐπαινετώ-
τερα· καλλίω γάρ. καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους,
ὡσαύτως· ἡ γὰρ τιμὴ, ὥσπερ ἀξία τίς ἐστι. καὶ
ὧν αἱ ζημίαι μείζους. καὶ τὰ τῶν ὁμολογου-
μένων ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω. καὶ
διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη, τὰ αὐτὰ μείζω
φαίνεται· πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται·
ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι, πεῖσαι λέγουσαν τὸν
Μελέαγρον ἀναστῆναι, ὅσσα κάκ᾽ ἀνθρώποισι
πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ, ἄνδρας μὲν κτείνουσι,
πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει, τέκνα δέ τ᾽ ἄλλοι
ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. καὶ τὸ συν-
τιθέναι καὶ ἐποικοδομεῖν· ὥσπερ Ἐπίχαρμος,

διά τε τὸ αὐτὸ, τῇ διαιρέσει· ἡ γὰρ σύνθεσις, ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν· καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλου καὶ αἴτιον· ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον, μεῖζον· καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα· εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους· καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ τότ' ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων, καὶ τῶν ἐναντίων. ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ ὀλυμπιονίκῃ· πρόσθεν μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσυλλαν, ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς τεγέαν ἔφερον· καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων, ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα. καὶ τὸ αὐτοφυὲς, τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ. ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν· αὐτοδίδακτος εἰμί. καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος· οἷον, Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ καὶ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη. καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι, χρήσιμα· οἷον, τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις. καὶ δυοῖν, τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους. καὶ τὸ αὐτῷ, καὶ ἁπλῶς.

καὶ τὸ δυνατὸν, τοῦ ἀδυνάτου· τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ' οὔ. καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει. καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν, τῶν πρὸς δόξαν. ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν· ὃ λανθάνειν μέλλων, οὐκ ἂν ἕλοιτο. διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τοῦ εὖ ποιεῖν, δόξειεν ἂν αἱρετώτερον

ρον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ, κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται· ποιεῖν δ' εὖ, λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι. καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ, μικρὸν εἶναι, ὅτι δοκεῖν ἢ εἶναι αἱρετώτερον· τὸ δ' ὑγιαίνειν, οὔ. καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον· οἷον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν, καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ τὸ πράττειν τὰ καλά. διὸ καὶ ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια, μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς· πλείω γὰρ ἑνός· ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἀλυπία· καὶ δυοῖν, ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον, μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ.

Καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα, ἢ ἃ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα. διὸ τὸ πλουτεῖν καὶ δοκεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθοῦ, τοῦ δοκεῖν. καὶ τὸ ἀγαπητοῦ· καὶ τοῖς μὲν, μόνοις· τοῖς δὲ, μετ' ἄλλων. διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ, καὶ τὸν δύο ἔχοντα· ἀγαπητὸν γὰρ μόνον ἀφήρηται. ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν, ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται. μέγιστον δὲ, καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν, καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα διελεῖν· πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι· συμφέρει δὲ, τὸ σῶζον τὴν πόλιν. ἔτι

Μετάστασις ἐπὶ τὰς πολιτείας.

δὲ

δὲ κυρία μέν ἐστιν, ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφανσις· τὰ δὲ κύρια, διῄρηται καὶ κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύριά ἐστιν.

πολιτεῖαι τέσσαρες.

Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέσσαρες, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μοναρχία. ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον τούτων ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων. ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν, πολιτεία ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς. ὀλιγαρχία δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων. Ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ᾗ κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω, τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις, ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν· ἀνάγκη δὲ τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους· ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο. Μοναρχία δ' ἐστὶ κατὰ τοὔνομα, ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ἐστι· τούτων δὲ, ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία· ἡ δ' ἀόριστος, τυραννίς.

τὰ τέλη τῶν πολιτειῶν.

τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας, οὐ δεῖ λανθάνειν· αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος, ἐλευθερία· ὀλιγαρχίας δὲ, πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ πρὸς παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα· βασιλείας δὲ, τὸ ἐννόμως ἐπιστατεῖν· τυραννίδος δὲ, φυλακή. δῆλον οὖν, ὅτι τὰ πρὸς τὸ τέλος ἑκάστης ἤθη καὶ νόμιμα καὶ συμφέροντα, διαιρετέον εἴπερ αἱροῦνται, πρὸς τοῦτο ἀναφέροντες. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίνονται δι' ἀποδεικτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθικοῦ (τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέ-

γοντα,

γοντα, πιστεύομεν· τοῦτο δ' ἐστὶμ, ἂμ ἀγαθὸς φαί-
νηται, ἢ εὔνους, ἢ ἄμφω) δέοι ἂμ τὰ ἤθη τῶν
πολιτειῶμ ἑκάστης ἔχειμ ἡμᾶς. τὸ μὲν γὰρ ἑκά-
στου ἦθος πιθανώτατον, ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην
εἶναι. ταῦτα δὲ ληφθήσεται, διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ
μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν· ἡ
δὲ προαίρεσις, ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος.
ὧμ μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐ- Ἐπίλογος
σομένωμ ἢ ὄντωμ· καὶ ἐκ τίνωμ δεῖ τὰς περὶ τοῦ
συμφέροντος πίστεις λαμβάνειμ· ἔτι δὲ τῶν περὶ
τὰς πολιτείας ἠθῶμ καὶ νομίμων, διὰ τίνων τε
καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσομ ἦμ τῷ παρόν-
τι καιρῷ σύμμετρομ, εἴρηται. διηκρίβωται γὰρ
ἐν τοῖς πολιτικοῖς περὶ τούτωμ. Μετὰ δὲ ταῦτα
λέγωμεν, περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ ΠΕΡΙ' Ἐ
καὶ αἰσχροῦ. οὗτοι γὰρ σκοποὶ, τῷ ἐπαινοῦντι ΠΙΔΕΙ
καὶ ψέγοντι. συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτωμ ΚΤΙ-
λέγοντας, κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧμ ποιοί τινες ΚΟΥ̃.
ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος· ὅπερ ἦμ δευ-
τέρα πίστις. ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλ-
λομ ἀξιόπιστομ δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρε-
τήν. ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ
μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖμ πολλάκις, οὐ μόνον ἄν-
θρωπομ ἢ θεόν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα, καὶ τῶν
ἄλλωμ ζώωμ τὸ τυχόν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις· ὥς τε ὅ-
σον παραδείγματος χάριν εἴπωμεν καὶ περὶ
τούτων. καλὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὃ ἂν δι' αὐτὸ αἱ- καλόν.

ρετὸμ

ῥετὸν ὄν, ἐπαινετὸν ᾖ· ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν, ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν. εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλὸν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν, καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ

Ἀρετή. ὂν, ἐπαινετόν ἐστιν. ἀρετὴ δὲ, ἔστι μὲν δύναμις, ὡς δοκεῖ, ποριστικὴ ἀγαθῶν, καὶ φυλακτικὴ δύναμις, εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα. μέρη δὲ ἀρετῆς, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πρᾳότης, φρόνησις, σοφία. ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς, τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας· εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, δύναμις εὐεργετικὴ, διὰ τοῦτο, τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ, πολέμῳ· ἡ δὲ, καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμός ἐστιν αὐτοῖς. εἶτα ἐλευθεριότης· προΐενται γὰρ καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα

Δικαιοσύνη. ἐφίενται ἄλλοι. Ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν, ἀρετὴ, δι' ἣν τὰ αὐτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος· ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ

Ἀνδρία. νόμος. Ἀνδρία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικὴ τῷ νόμῳ· δειλία

Σωφροσύνη. δὲ, τοὐναντίον. Σωφροσύνη δὲ ἐστὶν ἀρετὴ, καθ' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς σώματος, οὕτως ἔχουσιν, ὡς ὁ

Ἐλευθεριότης. νόμος κελεύει· ἀκολασία δὲ, τοὐναντίον. Ἐλευθεριότης δὲ, περὶ χρήματα εὐποιητική.

Μεγαλοψυχία. ἀνελευθερία δὲ, τοὐναντίον. Μεγαλοψυχία δὲ, ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων·

μικροψυ-

μικροψυχία δὲ, τοὐναντίον. μεγαλοπρέπεια δὲ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική· μικροψυχία δὲ, καὶ μικροπρέπεια, τἀναντία. φρόνησις δὲ, ἐστι ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν. περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς· περὶ δὲ τῶν ἄλλων, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν γάρ. καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γινόμενα· τοιαῦτα δὲ τὰ σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα· ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα εἰσὶν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη καλά, ἀνάγκη τε, ὅσα ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ εἶναι ταῦτα. καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα, πάθη δὲ οὔ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν, οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλὸν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον ἢ τὸ ἀδίκως. καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς, ὡσαύτως. καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμή, καλά. καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα, καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν. καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τε πατρίδος τις ἐποίει, παριδὼν τὸ αὑτοῦ. καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθὰ, καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθὰ· αὑτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν

Μεγαλοπρέπεια.

Φρόνησις.

ὑπάρχειν μᾶλλον ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὐτοῦ ἕνεκα, μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντα. καὶ ὅσα ἔργα τῶν καλῶν ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὐτοῦ. καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὐτούς. καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ. καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὐτούς. καὶ τὰ ἐναντία ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρά, αἰσχύνονται καὶ λέγοντες καὶ ποιοῦντες καὶ μέλλοντες· ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου, Θέλω τι τ' εἰπεῖν, ἀλλά με κωλύει αἰδώς. αἰ δ' ἦχες ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν, καὶ μή τ' εἰπεῖν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν, αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα, ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ. καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶνται μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν, τοῦτο πάσχουσι. καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταί, καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον ἀνδρός, ἢ γυναικός. καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη, καλόν. καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό, τε γὰρ ἀνταποδιδόναι, δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον, καλόν. καὶ ἀνδρεῖον τὸ μὴ ἡττᾶσθαι, καὶ νίκη καὶ τιμή, τῶν καλῶν· αἱρετά τε γάρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονευτά· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. μᾶλλον δὲ καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται, καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ, καὶ τὰ περιττά, καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρ-

χοντα,

άρχοντα, καλλίω· εὐμνημόνευτα γάρ. καὶ κτή-
ματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. καὶ τὰ
παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια, καλά· καὶ ὅσα σημεῖά
ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον ἐν Λα-
κεδαίμονι κομᾶν, καλόν· ἐλευθερίας γὰρ
σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν
ποιεῖν ἔργον θητικόν. καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργά-
ζεσθαι βάναυσον τέχνην· ἐλευθέριον γάρ, τὸ
μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. ληπτέον δέ, καὶ τὰ σύνεγ-
γυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς καὶ ταῦτα ὄντα καὶ
πρὸς ἔπαινον καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ
καὶ εὔψυχρον, δειλὸν καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν
ἠλίθιον, χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον, πρᾶον.
καὶ ἕκαστον δέ, ἐκ τῶν παρακολουθούντων
ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν
μανικόν, ἁπλοῦν· καὶ τὸν αὐθάδη, μεγαλο-
πρεπῆ καὶ σεμνόν. καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβο-
λαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον, τὸν θρασὺν,
ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον· δόξει τε
γὰρ τοῖς πολλοῖς καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ
τῆς αἰτίας. εἰ γὰρ, οὗ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικός,
πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν, ὅπου καλόν· καὶ εἰ
προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑ-
περβολὴ γὰρ ἀρετῆς, τὸ, πάντας εὖ ποιεῖν.
σκοπεῖν δὲ καὶ παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ
ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους
ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκά-
στοις τίμιον λέγειν, ὡς ὑπάρχει· οἷον, ἐν Σκύ-
θαις,

θαις, ἢ Λάκωσιν, ἢ φιλοσόφοις. Καὶ ὅλως δὲ, τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν· ἐπεί περ δοκεῖ γειτνιᾶν. Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον· οἷον εἰ ἄξια τῶν προγόνων καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν, τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. Ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον· οἷον εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν, μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν, μεγαλόψυχος. Ἢ μείζων γινόμενος, βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος· τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα· καὶ τὸ τοῦ ὀλυμπιονίκου· πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν· καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου, Ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων. Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου, τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν· χρήσιμον δὲ, τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. ἔστι δ' ἔπαινος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς· δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιαῦται· τὸ δ' ἐγκώμιον, τῶν ἔργων ἐστί· τὰ δὲ κύκλῳ, εἰς πίστιν· οἷον εὐγένεια, καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ, ἐξ ἀγαθῶν, ἀγαθούς· καὶ τὸν οὕτω τραφέντα, τοιοῦτον εἶναι. διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας· τὰ δ' ἔργα, σημεῖα τῆς ἕξεώς ἐστιν. ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν καὶ μὴ πεπρα-

Ἔπαινος.

γότα,

γότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον. μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς, αὐτοῖς μὲν ταυτά· τούτοις δὲ, οὐ ταυτά· ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία, τὴν ἀρετὴν· καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς, περιέχει ταῦτα. Ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος, καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ ἂν ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει, ἐγκώμια γίνεται. ἐπεὶ οὖν ἔχομεν, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα, ὡς ὑποθήκας λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν· οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν· οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν, ὑποθήκην δύναται. ὡδὶ δ' ἔπαινον, μέγα φρονῶν, οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι' αὐτόν. Ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλει, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο· καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας. ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης· ὅταν τὸ μὲν, κωλύον· τὸ δὲ, μὴ κωλύον μετατεθῇ. χρηστέον δὲ, καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς· οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ ὃ μάλιστα πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, καλά. καὶ τὸ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε. καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα, διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη. καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἱππόλοχον, καὶ Ἁρμόδιον, καὶ Ἀρι-

συγκρίνοντα, ὃ, ἐν ἀγορᾷ στεφανοῦσθαι· ὁμοίως δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. κἂν μὴ καθ' αὑτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν. ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει, διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ σπουδαίων βελτίων. πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ὑπεροχὴ, τῶν καλῶν. διὸ, κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν· ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ, δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. ὅλως δὲ, τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις, ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν· ὥστε λοιπὸν, μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος. τὰ δὲ παραδείγματα, τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων, τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι, κρίνομεν. τὰ δ' ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν δέχεται τὸ γεγονὸς, μάλιστα διὰ τὸ ἀσαφές. ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν. ἐχομένως γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΙΔΟΥΣ.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων δεῖ ποιεῖσθαι τοὺς συλλογισμοὺς, ἐχόμενον ἂν

εἴη

εἴη λέγειν. Δεῖ δὴ λαβεῖν τρία· ἓν μὲν, τίνων καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι· δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι· τρίτον δὲ, τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἑξῆς. ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. νόμος δ' ἐστὶν, ὁ μὲν, ἴδιος· ὁ δὲ, κοινός. λέγω δὲ ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται· κοινὸν δὲ, ὅσα ἔγγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. Ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι· ὅσα δὲ προαιρούμενοι, ἑκόντες καὶ εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ. δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν, καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία. ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν, ἢ μίαν ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο, ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν· οἷον ὁ μὲν ἀνελεύθερος, περὶ χρήματα· ὁ δ' ἀκόλαστος, περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· ὁ δὲ μαλακὸς, περὶ τὰ ῥᾴθυμα· ὁ δὲ δειλὸς, περὶ τοὺς κινδύνους, τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον· ὁ δὲ φιλότιμος, διὰ τιμήν· ὁ δ' ὀξύθυμος, δι' ὀργήν· ὁ δὲ φιλόνικος, διὰ νίκην· ὁ δὲ πικρὸς, διὰ τιμωρίαν· ὁ δ' ἄφρων, διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀγαθόν· ὁ δὲ ἀναίσχυντος, δι' ὀλιγωρίαν δόξης· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος, περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων.

Τρία σκεπτέον ἐνταῦθα.

ΤΟΥ ἀδικεῖν ἀνάλυσις.

Ὑποκείμενα τῶν μοχθηριῶν.

ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, δῆλον τὰ μὲν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων· τὰ δ᾽ ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων. λοιπὸν δ᾽ εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα καὶ πῶς ἔχοισιν ἀδικοῦντες, καὶ τίνας· πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχειροῦσιν ἀδικεῖν· δῆλον γὰρ, ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει, τῷ ἀντιδίκῳ σκεπτέον, ὧν ἐφιέμενοι πάντες, τὸν πλησίον ἀδικοῦσι· τῷ δὲ ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει.

Τίνος ἕνεκα πάντα πράττομεν.

πάντες δὲ πράττουσι πάντα, τὰ μὲν, οὐ δι᾽ αὐτούς· τὰ δὲ, δι᾽ αὐτούς. τῶν μὲν οὖν μὴ δι᾽ αὐτῶν, τὰ μὲν, διὰ τύχην πράττουσι· τὰ δὲ, ἐξ ἀνάγκης. τῶν δ᾽ ἐξ ἀνάγκης, τὰ μὲν βίᾳ· τὰ δὲ, φύσει. ὥστε πάντα ὅσα μὴ δι᾽ αὐτῶν πράττουσι, τὰ μὲν, ἀπὸ τύχης· τὰ δὲ, φύσει· τὰ δὲ, βίᾳ. ὅσα δὲ δι᾽ αὐτῶν, ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν, δι᾽ ἔθος· τὰ δὲ, δι᾽ ὄρεξιν. καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν· τὰ δὲ, δι᾽ ἀλόγιστον.

Βούλησις.

ἔστι δὲ ἡ βούλησις, μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ. οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ᾽ ἢ ὅταν οἰηθείη εἶναι ἀγαθόν. ἄλογοι δ᾽ ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία. ὥστ᾽ ἀνάγκη πάντα, ὅσα πράττουσι, δι᾽ αἰτίας

Ἑπτὰ αἰτίαι τῶν πράξεων.

ἑπτά, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι᾽ ἔθος, διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι᾽ ἐπιθυμίαν. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ᾽ ἡλικίας, ἢ ἕξεις, ἢ ἄλλ᾽ ἄττα τὰ πραττόμενα, περίεργον· εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι ἢ ἐπιθυμητικοῖς,

τικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσιν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν. οὐδὲ οἱ πλούσιοι καὶ πένητες διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν· ἀλλὰ συμβέβηκε, τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ τὴν ἐξουσίαν, ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν. ἀλλὰ πράττουσι καὶ οὗτοι, οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι, καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν, δι' ἤθη, καὶ πάθη χρηστά· οἱ δὲ, διὰ τἀναντία. συμβαίνει μέντοι τοῖς μὲν τοιαισδὶ ἕξεσι, τὰ τοιαῦτα παρακολουθεῖν· τοῖς δὲ τοιαισδὶ, τὰ τοιάδε. εὐθὺς γὰρ ἴσως, τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σώφρον, δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῷ δ' ἀκολάστῳ, αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις, ἐατέον· σκεπτέον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι. εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκόλουθον· εἰ δὲ νέος, ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος, ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. καὶ ὅλως, ὅσα τῶν συμβαινόντων, ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκεῖ τῳ ἢ πένεσθαι· διοίσει τι καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ, περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶ-

 τον.

Τὰ ἀπὸ τῆς τύχης.

τον. Ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥ τε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίνεται· καὶ μήτε ἀεὶ, μήθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μήτε τεταγμένως. δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης, περὶ τούτων.

Φυσικά.

φύσει δὲ, ὅσων ἥ τε αἰτία ἐν αὑτοῖς, καὶ τεταγμένως· ἢ γὰρ ἀεὶ, ἢ ὡς ἐπιτοπολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει. τὰ δὲ παρὰ φύσιν, οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερον κατὰ φύσιν τινὰ ἢ ἄλλην αἰτίαν γίνεται· δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων.

Βίαια.

βίᾳ δὲ, ὅσα παρὰ ἐπιθυμίαν, ἢ τοὺς λογισμοὺς γίνεται, δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων.

Ἐθιστά.

ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι ποιοῦσι.

Λογιστικά.

διὰ λογισμὸν δὲ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττηται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν.

Διὰ θυμὸν πραττόμενα.

διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν, τὰ τιμωρητικά. διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν· ἡ δὲ τιμωρία, τοῦ ποιοῦντος, ἵνα πληρωθῇ. περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργὴ, δῆλον ἔσται, ἐν τοῖς περὶ τῶν παθῶν.

Δι' ἐπιθυμίαν.

δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. Ἔστι δὲ, καὶ τὸ συνῆθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. ὥστε συλλαβόντα εἰπεῖν, ὅσα δι' αὐτοὺς πράττουσιν, ἅπαντά ἐστιν, ἢ ἀγαθὰ, ἢ

φαινόμενα

φαινόμενα ἀγαθά· ἢ ἡδέα, ἢ φαινόμενα ἡδέα.
ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὑτοὺς ἑκόντες πράττουσιν, οὐχ
ἑκόντες δ' ὅσα μὴ δι' αὑτούς, πάντ' ἂν εἴη, ὅσα
ἑκόντες πράττουσιν, ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγα-
θά, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. τίθημι δέ, καὶ τὴν
τῶν κακῶν, ἢ φαινομένων κακῶν ἀπαλλαγήν·
ἢ ἀντὶ μείζονος, ἐλάττονος μετάληψιν ἐν τοῖς
ἀγαθοῖς· αἱρετὰ γάρ πως ἐστί. καὶ τὴν τῶν λυ-
πηρῶν, ἢ φαινομένων ἀπαλλαγήν, ἢ μετάλη-
ψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων ὡσαύτως ἐν τοῖς
ἡδέσιν. ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡ-
δέα, πόσα καὶ ποῖα. περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέ-
ροντος, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρό-
τερον· περὶ δὲ τοῦ ἡδέος, εἴπωμεν νῦν. δεῖ δὲ νο-
μίζειν, ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἂν ὦσι περὶ ἑ-
κάστου μήτε ἀκριβεῖς, μήτε ἀσαφεῖς. Ὑπο-
κείσθω δ' ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονήν, κίνησίν τινα ἩΔΟΝΗ'
ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἀθρόαν, καὶ αἰσθητὴν εἰς
τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν· λύπην δέ, τοὐναντίον.
εἰ δή ἐστιν ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον ὅτι καὶ ἡδύ Ἡδέα.
ἐστι, τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ
φθαρτικόν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητι-
κόν, λυπηρόν. ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι, τό τε εἰς τὸ
κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ μάλιστα,
ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κα-
τ' αὐτὴν γινόμενα, καὶ τὰ ἔθη. καὶ γὰρ τὸ εἰ-
θισμένον, ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον
γὰρ τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γὰρ τὸ πολλάκις,

τοῦ ἀεί ἐστι· ἔστι δ' ἡ μὲν φύσις, τοῦ ἀεί· τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις. καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ, παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία· διὸ αἱ ἀνάγκαι, λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται, πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμα, ἀνιαρὸν ἔφυ· τὰς δ' ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδάς, καὶ τὰς συντονίας, λυπηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἂν μὴ ἐθισθῶσιν. οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. τὰ δ' ἐναντία, ἡδέα· διὸ αἱ ῥᾳθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδιαί, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὕπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γάρ, πρὸς ἀνάγκην, τούτων. καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις.

Ἐπιθυμία.

τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μέν, ἄλογοί εἰσι· αἱ δέ, μετὰ λόγου. λέγω δὲ ἀλόγους μέν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν (εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει· ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι· οἷον ἡ τροφῆς δίψα καὶ πεῖνα, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς, ἐπιθυμία, καὶ αἱ περὶ τὰ γευστά, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια· καὶ ὅλως τὰ ἁπτά, καὶ περὶ ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ἀκοήν, καὶ ὄψιν) μετὰ λόγου δέ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν, ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους· ἡ δὲ φαντασία, ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενής, κἂν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι, ἀκολουθείη φαντασία τις, οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει. εἰ δὲ τοῦτο,

δῆλον

δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις καὶ
ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις. ὥστ' ἀνάγκη
πάντα τὰ ἡδέα, ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι πα- Ἡδέων
ρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ τρία εἴδη.
ἐλπίζειν μέλλοντα. αἰσθάνονται μὲν γὰρ, τὰ
παρόντα· μέμνηνται δὲ, τὰ γεγενημένα· ἐλπί-
ζουσι δὲ, τὰ μέλλοντα. τὰ μὲν οὖν μνημονευ- α'
τὰ, ἡδέα ἐστὶν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε
παρῆν, ἡδέα ἦν· ἀλλὰ ἔνια, καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν
ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. ὅθεν
καὶ τοῦτ' εἴρηται, ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα, μεμνῆ-
σθαι πόνων· καὶ, μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρ-
πεται ἀνὴρ μνήμενος, ὅς τις πολλὰ πάθοι καὶ
πολλὰ ἔοργοι. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ
ἔχειν τὸ κακόν. τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα β'
ἢ εὐφραίνειν ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ
ἄνευ λύπης ὠφελεῖν· ὅλως δὲ, ὅσα παρόντας
εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους,
ὡς ἐπιτοπολύ· διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ· ὥ-
σπερ ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ, ὅς
τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο.
οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομέ-
νῳ τιμωρίας τυχεῖν· οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐ-
τοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον. καὶ
ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις, ἀκολουθεῖ τις
ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι, ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπί-
ζοντες, ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν·
οἷον οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις,

καὶ

καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πείσεσθαι, χαίρουσι· καὶ οἱ ἐρῶντες διαλεγόμενοι καὶ γράφοντες καὶ ποιοῦντες ἀεί τι περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαίρουσιν. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι, οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου· καὶ ἀρχὴ ἔρωτος γίνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι, ἐρῶσι. διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρεῖναι. καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίνεταί τις ἡδονή· ἡ μὲν γὰρ λύπη, περὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ δὲ, ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν. διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται, ὡς φάτο, τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο. καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι, ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν, λυπηρόν ἐστι· τὸ τυγχάνειν, ἡδύ. οἱ δ' ὀργιζόμενοι, λυποῦνται ἀνυπερβλήτως, μὴ τιμωρούμενοι· ἐλπίζοντες δὲ, χαίρουσι. καὶ τὸ νικᾶν, ἡδύ, οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι· φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἠρέμα, ἢ μᾶλλον. ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾶν, ἡδὺ, ἀνάγκη καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι, τὰς μαχητικὰς καὶ αὐλητικὰς καὶ ἐριστικὰς, (πολλάκις γὰρ ἐν ταύταις γίνεται τὸ νικᾶν) καὶ ἀστραγαλίσεις καὶ σφαιρίσεις, καὶ κυβείας, καὶ πεττείας· καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς, ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἄν τις ᾖ συνήθης· αἱ δ' εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία,

γία, καὶ πᾶσα θηρευτική. ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστί. διὸ καὶ ἡ δικανικὴ, καὶ ἡ ἐριστικὴ, ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων, διὰ τὸ γίγνεσθαι φαντασίαν ἑκάστῳ, ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος· καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οὓς οἴεται ἀληθεύειν. τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγὺς, μᾶλλον τῶν πόῤῥω· καὶ οἱ συνήθεις, καὶ οἱ γνώριμοι, καὶ οἱ πολῖται, τῶν ἄπωθεν· καὶ οἱ ὄντες, τῶν μελλόντων· καὶ οἱ φρόνιμοι, ἀφρόνων· καὶ πολλοὶ, ὀλίγων. μᾶλλον γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους, τῶν ἐναντίων. ἐπεὶ ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης, αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν· ἀλλ' εἴπερ δι' ἄλλο τι. καὶ ὁ φίλος, τῶν ἡδέων· τό, τε γὰρ φιλεῖν, ἡδύ· οὐδεὶς γὰρ φίλοινος ὁ μὴ χαίρων οἴνῳ. καὶ τὸ φιλεῖσθαι, ἡδύ· φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ, τὸ ἀγαθὸν εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι. τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι' αὑτόν. καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, ἡδὺ, δι' αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι. καὶ τὸ κολακεύεσθαι, καὶ ὁ κόλαξ, ἡδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος, ὁ κόλαξ ἐστί. κόλαξ. καὶ τὸ, ταὐτὰ πράττειν πολλάκις, ἡδύ· τὸ γὰρ συνῆθες, ἡδὺ ἦν. καὶ τὸ μεταβάλλειν, ἡδύ· εἰς φύσιν γὰρ γίνεται μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ ἀεὶ, ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως.

ὡς. ὅθεν εἴρηται, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου, ἡδέα ἐστὶ, καὶ ἄνθρωποι καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν. ἅμα δὲ καὶ σπάνιον, τὸ διὰ τοῦ χρόνου. καὶ τὸ μανθάνειν καὶ τὸ θαυμάζειν, ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν ἐστιν· ὥς τε τὸ θαυμαστὸν, ἐπιθυμητόν. ἐν δὲ τῷ μανθάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. καὶ τὸ εὖ ποιεῖν καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν, τυγχάνειν ἐστὶν ὧν ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ ποιεῖν, ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὐποιητικὸν, τὸ ἐπανορθοῦν, ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν. ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, καὶ τὸ θαυμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἡδέα εἶναι, τό τε μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν ὃ ἂν ᾖ μεμιμημένον. καὶ ἐὰν μὴ ᾖ ἡδὺ, οὗ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο, ὥς τε μανθάνειν τι συμβαίνει. καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδὺ, τὰ συγγενῆ δὲ, κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια, ἡδέα, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οἷον ἄνθρωπος, ἀνθρώπῳ· καὶ ἵππος, ἵππῳ· καὶ νέος, νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται·

εἴρηνται· ὡς ἧλιξ, ἥλικα τέρπει· καὶ ὡς ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον, τὸ ὅμοιον· καὶ ἐγνώκει δὲ θὴρ, θῆρα· καὶ ἀεὶ κολοιὸς, παρὰ κολοιόν· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ συγγενὲς, ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη πάντας φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὑτὸν μάλιστα. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν· οἷον ἔργα, λόγους· διὸ φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ φιλερασταὶ, καὶ φιλότιμοι, καὶ φιλότεκνοι· αὑτῶν γὰρ ἔργα, τὰ τέκνα. καὶ τὸ τὰ ἐλλιπῆ ἐπιτελεῖν, ἡδύ· αὑτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι, ἡδύ· ἀρχικὸν γὰρ, τὸ φρονεῖν. ἔστι δ' ἡ σοφία, πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. ἔτι δ' ἐπεὶ φιλότιμοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας, ἡδὺ εἶναι. καὶ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτοῦ, ἐνταῦθα διατρίβειν· ὥσπερ Εὐριπίδης φησὶ, καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἐπείγεται, νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος, ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ, βέλτιστος ὤν. ὁμοίως δὲ καὶ, ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων, καὶ πᾶσα ἄνεσις, καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων, ἀνάγκη δὲ καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους καὶ λόγους καὶ ἔργα. διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. περὶ μὲν οὖν ἡδέων, Σοφία.

εἰρήσθω

εἰρήσθω ταῦτα. τὰ δὲ λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά. ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστί· πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν.

Πῶς αὐτοὶ διακείμενοι ἀδικοῦσι.

αὐτοὶ μὲν οὖν ὅταν οἴονται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν, εἴτε ἂν λαθεῖν πράξαντες· ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μέν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους ἑαυτοῖς, ἢ ὧν κήδονται. ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντα.

Δυνατοί.

αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα, ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοί, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων, καὶ ἐὰν πολλοὶ φίλοι ὦσι, καὶ ἐὰν πλούσιοι· καὶ μάλιστα μέν, ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι· εἰ δὲ μή, κἂν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται, καὶ πράττειν καὶ λανθάνειν καὶ μὴ δοῦναι δίκην· καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς. οἱ μὲν γὰρ φίλοι, ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελθεῖν· οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται οἷς ἂν φίλοι ὦσι, καὶ ὅλως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι.

Λαθητικοί.

λαθητικοὶ δέ εἰσιν, οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν· οἷον ἀσθενής, περὶ αἰκίας· καὶ ὁ πένης καὶ ὁ αἰσχρός, περὶ μοιχίας· καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς,

μοῖς, ἀφύλακτα γάρ, διὰ τὸ μηδένα οἴεσθαι· καὶ τὰ τηλικαῦτα καὶ τοιαῦτα, ἃ μὴ δὲ εἷς, ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀῤῥωστήματα, φυλάττονται καὶ τὰ ἀδικήματα· ὃ δὲ μηδείς πω ἠῤῥώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς ἢ πολλοί· οἱ μὲν γάρ, οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δέ, λανθάνουσί τε, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐπιχείρησε. καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὔπορος. καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσιν, ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. καὶ οἷς ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει, ὅτι ἀπολέσει. καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερά, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ ζημίαι, ἢ μικραί, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόῤῥω. καὶ ᾧ μή ἐστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ· οἷον δοκεῖ ἔχειν ἡ τυραννίς. καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα· αἱ δὲ ζημίαι, ὀνείδη μόνον. καὶ οἷς τοὐναντίον, τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα, οἷον εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρός, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ ζημίαι, ὡς χρήματα, ἢ φυγή, ἢ τοιοῦτόν τι· ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι. καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι. καὶ οἱ πολλάκις ἀπο-

τετυχηκό-

τετυχηκότων· εἰσὶ γάρ τινων καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, δεῖ ἀναμάχεσθαι. καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ἢ τὸ ἡδὺ τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον, ἢ τὸ κέρδος ἡ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ δὲ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι· ἔστι δ' ἀκρασία περὶ πάντα, ὅσων ὀρέγονται. καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον, τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ἢ ἡ ζημία· τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον, ὕστερα καὶ χρονιώτερα. οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι, τοιαῦτα διώκουσι. καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. καὶ οἷς ἂν ᾖ τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσι· διχῶς δέ εἰσιν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες· ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ μὲν, ὡς οὐ δόξοντες· οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον δόξοντες. αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, ἐπιχειροῦσιν. Ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους, καὶ τὰ τοιαῦτα τοὺς ἔχοντας, ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς, ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν. καὶ τοὺς πόρρω καὶ τοὺς ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ, ἡ λῆψις ταχεῖα· τῶν δὲ, ἡ τιμωρία βραδεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς μηδὲ φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. καὶ τοὺς ῥαθυμοῦντας· ἐπιμελοῦς γὰρ, τὸ ἐπεξελθεῖν. καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς· οὐ

Ἀκρασία

ΠΟΙΟΥΣ καὶ πῶς ἔχοντας ἀδικοῦσι.

γὰρ

γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. καὶ τοὺς ὑπὸ
πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας,
ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν, τούτους Μυ-
σῶν λείαν. καὶ οὓς μηδέποτε, καὶ οὓς πολλάκις·
ἀμφότεροι γὰρ, ἀφύλακτοι· οἱ μὲν, ὡς οὐδέπο-
τε· οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔτι. καὶ τοὺς διαβεβλημέ-
νους, ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ, οὔτε προ-
αιροῦνται φοβούμενοι τοὺς κριτὰς, οὔτε δύναν-
ται πείθειν· ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμε-
νοί εἰσι. καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προ-
γόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων· ἢ ποιησάντων κα-
κῶς, ἢ μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς ἢ προγόνους ἢ ὧν
κήδονται. ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, προφάσεως
δεῖται μόνον ἡ πονηρία. καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς
φίλους· τοὺς μὲν γὰρ, ῥᾴδιον· τοὺς δὲ, ἡδύ. καὶ τοὺς
ἀφίλους, καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι·
ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπιέναι, ἢ καταλλάττον-
ται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι. καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ
διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν, ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν·
οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῷ τε γὰρ
διαλύονται, καὶ ῥᾳδίως οἱ τοιοῦτοι καταπαύον-
ται. καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα οἷα
ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ, τοῦ μὴ ἀδι-
κεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις, οἷον
εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν
εἰωθότα ὑβρίζειν, αἰκίσαιτο. καὶ τοὺς ἢ πεποιη-
κότας κακῶς, ἢ βουληθέντας, ἢ βουλομένους,
ἢ ποιήσοντας· ἔχει γάρ τι καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ κα-

λεως, καὶ ἐγγὺς ἴσον, τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ οἷς χαριοῦνται, ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις· ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί· καὶ πρὸς οὓς ἔστιν ἐπιεικείας τυχεῖν. καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι, καὶ προδιακεχωρηκότων· οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα· καὶ γὰρ τοιαῦτα, ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. καὶ τοὺς ὑπ᾽ ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοί, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι· ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοταβία ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. καὶ οὓς ἀδικήσαντες, δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι· ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, Δεῖ ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι· συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι· τοιαῦτα δὲ ὅσα, ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται, οἷον τὰ ἐδώδιμα· ἢ τὰ εὐμετάβλητα, ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν· ἢ ἃ πολλαχοῖς ἀφανίσαι εὔπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις, ἢ εἰς ἑαυτοὺς ἢ εἰς υἱεῖς. καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών· τοιαῦτα δὲ τά τε μικρὰ, καὶ ἐφ᾽ οἷς συγγνώμη. Ὡς

μὲν

μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ διατί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι. Τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν· ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πρός τε νόμους δύο· καὶ πρὸς οὕς ἐστι, διχῶς. λέγω δὲ νόμον, τὸν μὲν, ἴδιον· τὸν δὲ, κοινόν. ἴδιον μὲν, τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς ἑαυτούς· καὶ τοῦτον, τὸν μὲν, ἄγραφον· τὸν δὲ, γεγραμμένον. κοινὸν δὲ, τὸν κατὰ φύσιν· ἔστι γάρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ, μηδὲ συνθήκη· οἷον, καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκην, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον. οὐ γάρ τι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀείποτε ζῇ τοῦτο· κοὐδεὶς οἶδεν, ἐξ ὅτου φανείη. καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει, περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ, οὐ τισὶ μὲν δίκαιον, τισὶ δὲ οὐ δίκαιον· ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διά τ' εὐρυμέδοντος αἰθέρος ἠνεκέως τέταται, διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς. καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας. Πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται· ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινόν, ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν· διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἔστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν. ἢ γὰρ πρὸς ἕνα ὡρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων, ἀδικεῖ τινα

Ἀδική-ματα καὶ δικαιώ-ματα.

Νόμος.

Τὸ ἀδί-κημα, δι-πλοῦν.

τῶν ὡρισμένων· ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος, τὸ κοινόν. Ἁπάντων δὲ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων, καὶ τῶν μὲν, ὄντων πρὸς τὸ κοινόν· τῶν δὲ, πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

Τί, ἀδικεῖσθαι.

Ἔστι δὲ τὸ ἀδικεῖσθαι, τὸ ὑπὸ ἑκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν, ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. ἐπεὶ δ' ἀνάγκη, τὸν ἀδικούμενον, βλάπτεσθαι καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι. αἱ μὲν βλάβαι, ἐκ τῶν προτέρων φανεραί εἰσι (τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διῄρηται καθ' αὑτὰ πρότερον· καὶ τὰ ἑκούσια, ὅτι ἐστὶν ὅσα εἰδότες) ὥστ' ἀνάγκη, πάντα τὰ ἐγκλήματα, ἢ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ ἴδιον εἶναι, ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος· καὶ τούτων, τὰ μὲν, προελομένου· τὰ δὲ, διὰ πάθος.

Ἐγκλήματα.

περὶ μὲν οὖν θυμοῦ, ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη· ποῖα δὲ προαιροῦνται, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα (οἷον λαβεῖν μὲν, ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι· καὶ συγγενέσθαι, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι· ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι· οὐ γὰρ θεοῦ τι· ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ' οὐ δημόσια· ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδοῦναι) διὰ ταῦτα δέοι ἂν, καὶ περὶ τούτων διωρίσθαι, τί κλοπή, τί ὕβρις, τί μοιχεία· ὅπως ἐάν τε ὑπάρχειν,

πάρχειν, ἐάν τε μὴ ὑπάρχειν βουλόμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τὸ ἄδικον εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἄδικον περὶ οὗ ἡ ἀμφισβήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων, προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὕβρις καὶ κλοπή. οὐ γὰρ εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν· ἀλλ᾽ εἰ ἕνεκά του· οἷον, τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι. οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν· ἀλλ᾽ εἰ ἐπὶ βλάβῃ ἔκλεψε, καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων, ἦν δύο εἴδη (τὰ μὲν γὰρ, γεγραμμένα· τὰ δὲ, ἄγραφα.) περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν, εἴρηται· τῶν δὲ ἀγράφων, δύο ἔστιν εἴδη. ταῦτα δ᾽ ἐστί, τὰ μὲν καθ᾽ ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας, ἐφ᾽ οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι, ἀτιμίαι καὶ τιμαί, καὶ δωρεαί· οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· τὰ δὲ, τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα. τὸ γὰρ ἐπιεικὲς, δοκεῖ δίκαιον εἶναι. ἔστι δὲ ἐπιεικὲς, τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον, δίκαιον. συμβαίνει δὲ τοῦτο, τὰ μὲν, ἀκόντων· τὰ δὲ, ἑκόντων τῶν νομοθετῶν· ἀκόντων μὲν, ὅταν λάθῃ· ἑκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι. ἀλλ᾽ ἀναγκαῖον μὲν ἢ καθό-

Δίκαιον καὶ ἄδικον τὸ ἄγραφον, διπλοῦν.

Ἐπιεικής.

ἢ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ᾖ δὲ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν· οἷον, τὸ τρῶσαι σιδήρῳ, καὶ πηλίκῳ, καὶ ποίῳ τινί· ὑπολείποι γὰρ ἂν ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα. ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέοι δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν. ὥστε κἂν δακτυλίους ἔχων ἐπάρηται τὴν χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον, ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ· κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς, οὐκ ἀδικεῖ. καὶ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. εἰ δ' ἐστὶ τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, φανερὸν ὁποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα· καὶ τὸ, τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα, μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ τὰ ἀτυχήματα· ἔστι δ' ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας· ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας· ἀδικήματα δὲ, ὅσα μήτε παράλογα, ἀπὸ πονηρίας τέ ἐστι. τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας. καὶ τὸ, τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν, ἐπιεικές. καὶ τὸ, μὴ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκοπεῖν. καὶ τὸ, μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν· καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν· καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. μηδὲ, ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἀεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν ἢ κα-

ἢ κακῶν. καὶ ἀγαθῶν ὧν ἔπαθε, μᾶλλον, ἢ ἐποίησε· καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον· καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ· καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι ἰέναι· ὁ γὰρ διαιτητὴς, τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ· ὁ δὲ δικαστὴς, τὸν νόμον. καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ. περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διορίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας. διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα, μέγιστα· οἷον, Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ, τοὐναντίον· ἔστι δὲ ταῦτα, ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας, κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν. ὁτὲ μὲν δὴ, οὕτω τὸ μεῖζον· ὁτὲ δὲ, ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται· καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴση τιμωρία, ἀλλὰ πᾶσα ἐλάττων, καὶ οὗ μὴ ἔστιν ἴασις, χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον· καὶ οὗ μὴ ἔστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα, ἀνίατον γάρ· ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις, ἴασις. καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς, αὐτὸς αὑτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι· οἷον, Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος, ἢ οὗ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. καὶ ὃ μόνος ἢ πρῶτος ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε· καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν, μέγα. καὶ δι' ὧν ἂν ζητηθῇ, καὶ εὑρεθῇ τὰ

Ἀδικήματα μείζονα καὶ ἐλάττονα.

θῇ τὰ κολάζοντα καὶ ζημιοῦντα· δι', ἐν Ἄργει ζημιοῦσι, δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ, καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδίκημα, μεῖζον· καὶ τὸ ἐκ προνοίας, μᾶλλον· καὶ ὃ οἱ ἀκούοντες, φοβοῦνται μᾶλλον ἢ ἐλεοῦσι. καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῄρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν· οἷον ὅρκους, δεξιάς, πίστεις, ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. καὶ τὸ ἐνταῦθα οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες, ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομαρτυροῦντες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσειεν, εἴ γε καὶ ἐν δικαστηρίῳ· καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη, μάλιστα· καὶ εἰ τοῦτον, ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, ὅτι τε οὐκ εὖ ποιεῖ. καὶ ὁ παρὰ τὰ γραφόμενα δίκαια· ἀμείνονος γάρ, μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον εἶναι. τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, ἐξ ἀνάγκης· τὰ δ' ἄγραφα, οὔ. ἄλλον δὲ τρόπον εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἄν. περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος, εἴρηται· περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδραμεῖν. ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν εἰσι, πέντε τὸν ἀριθμόν, νόμοι, μάρτυρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος. πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρηστέον, καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον. φανερὸν μὲν γάρ, ὅτι

ΠΕΡῚ ΤΩ͂Ν ἀτέχνων πίστεων.

α' τοῦ νόμου χρῆσις.

ἐὰν

ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ὡς δικαιοτέροις· καὶ ὅτι τὸ τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν χρωμένους, τουτέστι, τὸ μὴ πάντη χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις· καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς, ἀεὶ μένει, καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει. οὐδ' ὁ κοινός· κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν· οἱ δὲ γεγραμμένοι, πολλάκις· ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ· ἀπολογεῖται γὰρ, ὅτι ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον· οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε. τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός. καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν, ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν. ὥστ' οὐ νόμος, ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου, καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων, ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς, τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν. καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ αὐτὸς αὑτῷ· οἷον, ὁ μὲν, ἐνίοτε κελεύει κύρια εἶναι, ἅττ' ἂν συνθῶνται· ὁ δ' ἀπαγορεύει, μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν ἐφ' ὁποτέραν τὴν ἀγωγὴν, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον, εἶτα τούτῳ χρῆσθαι. καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος, πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχε-

σθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τότε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ἐστίν, ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστίν· ἀλλ' ἵνα ἐὰν ἀγνοήσῃ, ὅτι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκεῖν. καὶ ὅτι, οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὐτῷ. καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις, οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι παρὰ τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἐστίν, ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων, οὕτω διωρίσθω.

β' Μαρτύρων.

περὶ δὲ τῶν μαρτύρων, μάρτυρές εἰσι διττοί· οἱ μέν, παλαιοί· οἱ δέ, πρόσφατοι. καὶ τούτων, οἱ μέν, μετέχοντες τοῦ κινδύνου· οἱ δ' ἐκτός. λέγω δὲ παλαιούς, τούς τε ποιητάς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί· οἷον, Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος· καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγιεῖς· καὶ Λεόφρων κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων, εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυρότριχι πατρὸς ἀκούειν. περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων, οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες· περὶ δὲ τῶν ἐσομένων, καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἷον, Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος. ἔτι καὶ αἱ

παροιμίαι,

παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία ἐστίν· οἷον, εἴ τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, μήποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα. καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀνερεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας, Νήπιος, ὡς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι. πρόσφατοι δ' ὅσοι γνώριμοι, καὶ κεκρίκασί τι· χρήσιμοι γὰρ, καὶ αἱ τούτων κρίσεις, τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν· οἷον, Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος, ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι, τῶν τοιούτων μάρτυρές εἰσι· γέγονεν, ἢ μή· ἔστιν, ἢ μή. περὶ δὲ τοῦ ποῖον, οὐ μάρτυρες· οἷον, εἰ δίκαιον, ἢ ἄδικον· ἢ συμφέρον, ἢ ἀσύμφερον. οἱ δ' ἄπωθεν, καὶ περὶ τούτων πιστότατοι· πιστότατοι γὰρ οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ· πιστώματα γὰρ, παρὰ μαρτυριῶν. μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἐστὶ, τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ· καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ· καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. ἔχοντι δὲ, πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα· καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι, αἱ μὲν, περὶ αὑτοῦ· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. καὶ αἱ μὲν, περὶ τοῦ

Διαίρεσις τῶν μαρτυριῶν.

τοῦ πράγματος· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἤθους. ὥς τε φανερὸν, ὅτι οὐδέ ποτέ ἐστιν ἀπορῆσαι ἀπορίας χρησίμης. εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὑτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξύ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξύ· καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν.

γ' περὶ συνθηκῶν.

Περὶ δὲ συνθηκῶν, τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν, ὅσον αὔξειν ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν ἢ ἀπίστους. ἂν μὲν αὐτοῖς ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τοὐναντίον. πρὸς μὲν οὖν τὸ, πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν, οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι, πισταί εἰσιν. ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον (ἡ γὰρ συνθήκη, νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος· καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι, οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι, τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας· καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος, συνθήκη τίς ἐστιν· ὥς τε ὅς τις ἀπιστεῖ ἢ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ· ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἑκούσια, κατὰ τὰς συνθήκας· ὥς τε ἀκύρων

ρων

ρων γιγνομένων, ἀνήρτηται ἡ πρὸς ἀλλήλους
χρεία τῶν ἀνθρώπων· καὶ τἄλλα δὲ ὅσα ἁρ-
μόττει, ὥστε πολλοῖς ἰδεῖν ἐστιν·) ἂν δὲ ἐναντία
ᾖ, καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν,
ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντιούμενον μαχή-
σαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει. ἄτοπον γὰρ, εἰ τοῖς μὲν
νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξα-
πατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθε-
σθαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. εἶθ' ὅτι
τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστής, οὔκουν
τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. καὶ τὸ μὲν
δίκαιον, οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ'
ἀνάγκῃ· (πεφυκὸς γάρ ἐστι) συνθῆκαι δὲ γί-
νονται, καὶ ἐξαπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέν-
των. πρὸς δὲ τούτοις, σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐ-
στιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν,
καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς· ἔτι τε, ἢ ἄλλαις
συνθήκαις ὑστέραις ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὕ-
στεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρό-
τεραι ὀρθαί, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν· ὁπο-
τέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. ἔτι δὲ, τὸ συμφέρον,
ὁρᾶν εἴπῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς· καὶ ὅ-
σα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα, εὐθεώρητα δ'
ὁμοίως. Αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυρίαι τινές εἰ-
σιν· ἔχειν δὲ δοκοῦσι πίστιν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστιν· περὶ βα-
οὔκουν χαλεπὸν, οὐδὲν περὶ τού- σάνων.
των ἰδεῖν· καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν, ἐξ ὧν.
ἄν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, αὔξειν ἐστὶν, ὅτι
ἀληθεῖς

ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσίν. ἄν τε ὑπεναντίαι ὦσι, καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ, λέγων καθόλου περὶ γένους τῶν βασάνων. οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι, τὰ ψευδῆ λέγουσιν, ἢ τἀληθῆ· καὶ διακαρτεροῦντες μὴ λέγειν τἀληθῆ, καὶ ῥᾳδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυσόμενοι θᾶττον. δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα, γεγενημένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. Δεῖ δὲ λέγειν, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ βάσανοι· πολλοὶ γὰρ στεροὶ καὶ λιθόδερμοι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοί, γενναίως ἐγκαρτεροῦσι ταῖς ἀνάγκαις· οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς πρὸ τοῦ τὰς ἀνάγκας ἰδεῖν αὐτῶν καταθαρροῦσιν. ὥστε οὐδέν ἐστι πιστὸν ἐν βασάνοις.

ε΄ περὶ ὅρκων.

Περὶ δὲ ὅρκων, τετραχῶς ἐστι διελεῖν· ἢ γὰρ δίδωσι καὶ λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ μέν, τὸ δ' οὔ. καὶ τούτων, ἢ δίδωσιν μέν, οὐ λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει μέν, οὐ δίδωσι δέ. ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα εἰ ὀμώμοσται· καὶ οὗτος, ἢ ὑφ' αὑτοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου. οὐ δίδωσι χρήματα μὲν οὖν, ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσι· καὶ ὅτι ὁ μὲν ὀμόσας, οὐκ ἀποδίδωσι· τοὺς δὲ μὴ ὀμόσαντας, οἴεται καταδικάζειν· καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς· τοῖς μὲν γάρ, πιστεύει· τῷ δ' οὔ. οὐ λαμβάνει δέ, ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος· καὶ ὅτι εἰ ἦν φαῦλος, κατωμόσατο ἄν· κρεῖττον γάρ, ἕνεκά του φαῦλον εἶναι,

ἢ μη-

ἢ μηδενός. ὀμόσας μὲν γὰρ, ἔχει· μὴ ὀμόσας δ', οὔ. ὥστε, δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλλ' οὐ δι' ἐπιορκίαν, τὸ μή. καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρμόττει, ὅτι οὐκ ἴση πρόσκλησις αὕτη, ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ· ἀλλ' ὁμοία, κἂν ἰσχυρὸς, ἀσθενῆ πατάξαι ἢ πληγῆναι προσκαλέσαιτο. Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύει αὑτῷ, ἐκείνῳ δ' οὔ· καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μεταστρέψαντα, φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι, ἐὰν μὲν ὁ ἀσεβὴς διδῷ, ὁ εὐσεβὴς δ' ὀμνύῃ· δεινόν γε, τὸ, μὴ ἐθέλειν αὐτὸν, ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. Εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς, τὸ, θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν· καὶ, ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι· αὐτοῖς γὰρ δίδωσι κρίνειν. καὶ, ὅτι ἄτοπον, τὸ, μὴ θέλειν ὀμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι. Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον, πῶς λεκτέον· καὶ συνδυαζόμενον, πῶς λεκτέον δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, διδόναι δὲ μή· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι θέλει, εἴτε μηδ' ἑτέρους. ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων, ἀνάγκη συγκεῖσθαι· ὥστε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. Δῆλον δὲ, ἂν ᾖ ἠπατημένος ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία· ἑκούσιον γὰρ, τὸ ἀδικεῖν ἐστι· τὸ δὲ ἐπιορκεῖν, ἀδικεῖν ἐστι· τὰ δὲ βίᾳ, καὶ τὰ ἀπάτῃ, ἀκούσια. ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν, ὅτι ἐστι, τὸ, τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. Ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος, ὅτι

νος, ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ἐμμένων, οἷς ὤμοσε. διὰ γὰρ τούτου τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσαντες· καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν, οἷς ἂν ὀμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δ' οὐκ ἐμμένομεν· καὶ ὅσα ἄλλα, ἂν αὔξων τις εἴπειε. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω τοσαῦτα,

ΤΕΛΟΣ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΤΈΧΝΗΣ ῬΗΤΟΡΙΚῆς τῶν εἰς τρία τὸ δεύτερον.

Ἐκ τίνων μὲν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτά ἐστι. περὶ γὰρ τούτων καὶ ἐκ τούτων, τὰ ἐνθυμήματα λέγεται· ὡς περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ ῥητορική (καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν) ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾶν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν· πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν· μάλιστα μὲν, ἐν ταῖς συμβουλαῖς· εἶτα δὲ, καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό, τε ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσι. τὸ μὲν οὖν ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστιν· τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν, εἰς τὰς δίκας. οὐ γὰρ ταυτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πρᾴως ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἕτερα. τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται

τὸν κρίσιμ, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι, τοὐναντίον. καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι, ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται· τῷ δ' ἀπειθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι, τοὐναντίον. τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας, τρία εἰσὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι, δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα, φρόνησις, καὶ ἀρετή, καὶ εὔνοια. διαψεύδονται γὰρ περὶ ὧν λέγουσιν, ἢ συμβουλεύουσιν ἢ δι' ἅπαντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τι· ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην, οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς, διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι· διόπερ ἐνδέχεται, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γινώσκοντας, καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν. ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. ὅθεν μὲν τοίνυν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φανεῖεν ἄν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον· ἐκ τῶν αὐτῶν γάρ, κἂν ἕτερόν τις κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον. περὶ δ' εὐνοίας καὶ φιλίας, ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν. ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες, διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις· οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή· οἷον, ὀργή, ἔλεος, φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον, εἰς τρία· λέγω δ' οἷον, περὶ ὀργῆς, καὶ

ΑἼΤΙΑ Γ' ΤΟΥ͂ ΠΙΣΤΟ'Ν ΦΑΙ'ΝΕΣΤΑΙ ΤΟ'Ν ΛΕ'ΓΟΝΤΑ.

Ἡ ΠΕΡῚ τῶν παθῶν πραγματεία.

Μέθοδος.

πῶς

πῶς διακείμενοι ὀργίλοι εἰσί, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν ἢ τὰ δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον ἂν εἴη, τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον. Ἔστω δ' ἡ ὀργή, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς αὐτοῦ τινὰ μὴ προσηκόντως. ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔστιν ὀργή, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον, ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθέκαστόν τινι· οἷον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ· καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινά τι πεποίηκεν ἢ ἔμελλε· καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ, οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται. οὐδεὶς δὲ, τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ, ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο, ἀνδρῶν ἐν στήθεσιν ἀέξεται. ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις, διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ· ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη φαντασία, ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἐστὶν, ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον (καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ, ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς

ΠΕΡΙ' ὀργῆς.

ὀλιγωρία.

εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα· ὅσα δὲ
μηδὲν ἢ πάνυ μικρά, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμ-
ὀλιγωρίας εἴδη γ'. βάνομεν) τρία ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρό-
νησίς τε, καὶ ἐπηρεασμὸς, καὶ ὕβρις. ὅ,τε γὰρ
καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ. ἃ γὰρ οἴονται μηδενὸς
ἄξια εἶναι, τούτων καταφρονοῦσι· τῶν δὲ μηδενὸς
ἀξίων, ὀλιγωροῦσι. καὶ ὁ ἐπηρεάζων, φαίνεται
ἐπηρεασμός. καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς
ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ
ἐκείνῳ· ἐπεὶ οὖν οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ.
δῆλον γὰρ, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει (ἐφο-
βεῖτο γὰρ καὶ οὐκ ὀλιγωρεῖ) οὔτ' ὠφελῆσαι
ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου· ἐφρόντιζε γὰρ ἄν, ὥστε
φίλον εἶναι. καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ
ὕβρις. ὕβρις, τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη
ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ ἄλ-
λο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντι-
ποιοῦντες, οὐχ ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦν-
ται. αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι
οἴονται κακῶς δρῶντες, αὐτοὺς ὑπερέχειν
μᾶλλον. διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί·
ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. ὕβρεως δὲ,
ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων, ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδε-
νὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν, οὔτε κακοῦ οὔτε
ἀγαθοῦ. διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς,
Ἠτίμησεν, ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας,
καὶ ὡς εἴ τιν' ἀτίμητον μετανάστην· ὡς διὰ ταῦ-
τα ὀργιζόμενος. προσήκειν δ' οἴονται πολυω-
ρεῖσθαι

ρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετὴν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταυτῷ ὑπερέχει πολύ· οἷον, ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος, πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς, ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων, ἀρχομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος, τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. διὸ εἴρηται, θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων· καὶ, ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσει· ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. ἔτι, ἀφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὗτοι δή εἰσιν, οὓς εὖ πεποίηκεν ἢ ποιεῖ, ἢ αὐτὸς ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ· ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα. αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος. ἐάν τε κατ' εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούῃ τις, οἷον, τῷ διψῶντι, πρὸς τὸ πιεῖν· ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ταυτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἄν τε ἀντιπράττῃ τις, ἄν τε μὴ συμπράττῃ, ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχον, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν, πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας· οἷον, κάμνων μὲν, τοῖς πρὸς τὴν νόσον· πενόμενος δὲ, τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις·

Οἷοι ὄντες, ὀργίλως ἔχουσι.

προωδοποίηται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν, ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. Ἔτι δὲ, ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν· ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γένηται ὃ βούλεται. διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικίαι, ἐκ τούτων φανεραὶ, ποῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι, ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι. αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν. ὀργίζονται δὲ, τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα· ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντί τινος, μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὕβριν. καὶ τοῖς κακῶς λέγουσι καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἷον, οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν· οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύωσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς, ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν· ἐπειδὰν δὲ σφόδρα οἴονται ὑπάρχειν ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι. καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μή. καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν μᾶλλον ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται

τίσιν ἐώθασιν ὀργίζεσθαι.

καταφρο-

καταφρονεῖσθαι· ταὐτὸν γὰρ ἂν ποιεῖν. καὶ τοῖς μὴ ἀντευποιοῦσιν εὖ, μὴ δὲ τὴν ἴσην ἀποδιδοῦσι. καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσι· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων· οἱ δ', ὡς παρὰ ἡττόνων. καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι μὴ ὀλιγωρεῖν. τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν τἀναντία, καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων· ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ. ὀλιγωρίας γὰρ, τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις, καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι· διὸ καὶ τοῖς κακαγγέλλουσιν ὀργίζονται. καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γάρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς. οἱ γὰρ φίλοι, συναλγοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα, πάντες ἀλγοῦσιν. ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι, πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἐν τούτοις ἐάν τις ὀλιγωρῇ, ὀργίζονται μᾶλλον. καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα

ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθοῦσιν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι· παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις, πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἂν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικόν, τὸ μὴ ἀξιοῦντας ὧν πάντας καὶ αὐτόν. ποιητικὸν δ' ὀργῆς, καὶ ἡ λήθη, οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων, οὖσα περὶ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι· διὰ μὲν γὰρ ἀμέλειαν, ἡ λήθη γίνεται· ἡ δ' ἀμέλεια, ὀλιγωρία ἐστίν. οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα, εἴρηται· δῆλον δ' ὡς δέοι ἄν, αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἷοι ὄντες, ὀργίλως ἔχουσι· καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται· καὶ τοιούτους, οἵοις ὀργίζονται.

ΠΕΡῚ πρᾳότητος

Ἐπεὶ δέ, τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι· καὶ ὀργή, πραότητι· ληπτέον πῶς τε ἔχοντες πρᾶοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πράως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραΰνονται. ἔστω δὴ πράϋνσις, κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δέ ἐστιν ἑκούσιον, φανερόν, ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν, ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις, πρᾶοί εἰσι· καὶ τοῖς τἀναντία, ὧν ἐποίησαν, βουλομένοις. καὶ ὅσοι καὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὐτοῦ δοκεῖ ὀλιγω-

ρεῖν.

ρεῖν. καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις, παύονται τῆς ὀργῆς. σημεῖον δ' ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀρνουμένους καὶ ἀντιλέγοντας, μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς τοὺς δὲ ὁμολογοῦντας, δικαίως κολάζεσθαι, παυόμεθα θυμούμενοι. αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία, τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι· ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους, φοβοῦνται· φοβούμενος δέ, οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργή, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν, οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις, καὶ τοῖς δεομένοις καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς χρηστούς, ἢ μὴ εἰς τοιούτους, οἷοι περ αὐτοί· ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά. καὶ οὓς φοβοῦνται, καὶ οὓς αἰσχύνονται. ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γάρ, ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλι-

ρίαμ φαίνονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος, ὀλιγωρεῖ. ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἄλυπος· ἡ δ' ὀργὴ, μετὰ λύπης. καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλομ ὅτι πρᾶοί εἰσιν· οἷον ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει, ὅλως ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. ἔτι δὲ κεχρονικότες, καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω, ἡ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον· διὸ εὖ φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀπολογῇ; οὔπω γε ἔφη· ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένομ. πρᾶοι γὰρ γίγνονται, ὅταν εἰς ἄλλομ τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιμ· οἷον συνέβη ἐπὶ ἐργοφίλου. μᾶλλομ γὰρ χαλεπαίνοντες, ἢ καλλισθένει, ἀφῆκαν διὰ τὸ καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατομ. καὶ ἐὰμ ἕλωσι, καὶ ἐὰμ μεῖζομ κακὸμ πεπονθότες ὦσιμ, ἢ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἄμ· ὥσπερ γὰρ εἰληφέναι τιμωρίαν οἴονται. καὶ ἐὰμ ἀδικεῖμ οἴονται αὐτοὶ καὶ δικαίως πάσχειμ· οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιομ· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκομ οἴονται πάσχειμ· ἡ δὲ ὀργὴ τοῦτο ἦν. διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν· ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττομ κολαζόμενοι, καὶ οἱ δοῦλοι. καὶ ἐὰμ μὴ αἰσθήσεσθαι οἴονται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ ἀνθ' ὧμ ἔπαθομ·

ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ, τὴν καθέκαστόν ἐστι· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. διὸ ὀρθῶς πεποίηται, φάσθαι ὀδυσσῆα πτολίπορθον· ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾔσθετο καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' ὅτου. ὥστ' οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται, οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται· διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος, κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων. Δῆλον οὖν, ὅτι τοῖς πραΰνειν βουλομένοις, ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι τοιούτους· οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβερούς, ἢ αἰσχύνης ἀξίους, ἢ κεχαρισμένους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις. Τίνας δὲ φιλοῦσι καὶ μισοῦσι, καὶ διατί, τὴν φιλίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι, λέγωμεν. ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν, τὸ βούλεσθαί τινι, ἃ οἴεται ἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὑτοῦ· καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. φίλος δ' ἐστὶν, ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος· οἴονται δὲ φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη φίλον εἶναι, τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διατί ἕτερον, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. γινομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες· τῶν ἐναντίων δὲ, λυποῦνται.

ΠΕΡΙ' φιλίας.

ὥς τε

ὥς τε τοῦ βουλήσεως σημεῖον αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναί. καὶ οἷς ἤδη ταὐτὰ ἀγαθὰ ἢ κακά· ἢ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταῦτα γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη, ὥς τε ἅπερ αὑτῷ καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ, φιλοῦσιν, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ εἰ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα, ἢ οὓς ἂν οἴονται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους, καὶ τοὺς φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι, καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς, καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθρούς, καὶ μισοῦντας οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους, ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων: πᾶσι γὰρ τούτοις, ταῦτα ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι καὶ ἑαυτοῖς· ὥς τε βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθά, ὅπερ ἦν τοῦ φίλου. ἔτι τοὺς εὖ ποιητικοὺς εἰς χρήματα καὶ σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ τοὺς ἀνδρείους τιμῶσι, καὶ τοὺς δικαίους· τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι, τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας· τοιοῦτοι δ' οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι· καὶ τούτων, οἱ ἀπὸ γεωργίας καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοί, μάλιστα. καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι. καὶ τοὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό. καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνωνται βουλόμενοι· εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἵ τε ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετήν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑπ' αὐτῶν, ἐν

οἷς

οἷς θαυμάζουσιν αὐτούς. ἔτι, τοὺς ἡδεῖς συν-
διάγειν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι δὲ, καὶ
οἱ εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτα-
νομένων, καὶ μὴ φιλόνικοι, μὴ δὲ δυσέριδες·
πάντες γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ μαχό-
μενοι, τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι. καὶ
οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τὸ τωθάσαι, καὶ τὸ ὑπο-
μεῖναι· περὶ ταῦτα γὰρ ἀμφότεροι σπεύδου-
σι τῷ πλησίον δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ
ἐμμελῶς σκώπτοντες. καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας
τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ, καὶ τούτων μάλιστα, ἃ
φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. καὶ τοὺς καθα-
ρείους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον
τὸν βίον. καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστὰς μή τε τῶν ἁ-
μαρτημάτων, μή τε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμ-
φότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί· καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους,
μὴ δὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ'
εὐκαταλλάκτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν
εἶναι πρὸς ἄλλους, καὶ πρὸς τοὺς αὐτοὺς οἴονται.
καὶ τοὺς μὴ κακολόγους, μὴ δὲ εἰδότας μή τε τὰ
τῶν πλησίον κακὰ, μή τε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ
ἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς, τοῦτο δρᾷ. καὶ τοὺς μὴ ἀν-
τιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις ἢ τοῖς σπουδά-
ζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. καὶ τοὺς πρὸς
αὐτοὺς ὡσαύτως ἔχοντας, οἷον θαυμάζοντας
αὐτοὺς καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας καὶ
χαίροντας αὐτοῖς· καὶ ταῦτα μάλιστα πεπον-
θότας περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυ-
μάζεσθαι,

μάζεσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς· καὶ τοὺς ὁμοίους καὶ ταυτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μὴ δὲ ἀπὸ ταυτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίνεται γὰρ οὕτω, τό, κεραμεὺς κεραμεῖ. καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μή, ταυτὸ καὶ οὕτω συμβαίνει. καὶ πρὸς οὓς οὕτω ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονούντων· καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται, τὰ πρὸς ἀλήθειαν· καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ᾽ ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν, ἐὰν μὴ μέλλωσιν αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. καὶ τοῖς ὁμοίως τοὺς ἀπόντας, καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσι· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους, πάντες φιλοῦσι. καὶ ὅλως, τοὺς σφόδρα φιλοφίλους καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς ἑαυτούς· τοιοῦτοι δέ, καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες. εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φίλους, τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα. εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικε. καὶ τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ οἷς θαρροῦμεν· οὐδεὶς γὰρ ὃν φοβεῖται, φιλεῖ. Εἴδη δὲ φιλίας, ἑταιρεία, καὶ οἰκειότης, καὶ συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ποιητικὰ δὲ φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέν-

Εἴδη φιλίας.

Ποιητικὰ φιλίας.

τος

τὸ ποιῆσαι, καὶ διὰ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι᾽ ἕτερον. περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν, φανερὸν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν. ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργή, ἐπηρεασμὸς, διαβολή. ὀργὴ μὲν οὖν ἐστιν, ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἔχθρα δὲ, καὶ ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ, ἀεὶ περὶ τὰ καθέκαστα, οἷον, Καλλίαν, Σωκράτη· τὸ δὲ μῖσος, καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος. καὶ τὸ μὲν, ἰατὸν χρόνῳ· τὸ δ᾽, ἀνίατον. καὶ ἡ μὲν, τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται· ἡ δὲ, τοῦ κακῶσαι μᾶλλον. αἰσθάνεσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος· τῷ δ᾽ οὐδὲν διαφέρει. ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ, αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη. οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. καὶ τὸ μὲν, μετὰ λύπης· τὸ δὲ, οὐ μετὰ λύπης. ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν, οὔ. καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων ἐλεήσειεν· ὁ δ᾽, οὐδενός. ὁ μὲν γὰρ, ἀντιπαθεῖν βούλεται ᾧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους, καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν· καὶ ἢ δι᾽ ὀργὴν ἢ δι᾽ ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ᾽ ὁπότερ᾽ ἂν προαιρῆταί τις, ἄγειν.

ΠΕΡῚ ἔχθρας.

Ποῖα δὲ φοβοῦνται καὶ τίνας καὶ πῶς ἔχοντας, ὧδ᾽ ἐστὶ φανερόν. ἔστω δὴ

ΠΕΡῚ φόβου.

φόβος

φόβος, λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ φαντασίας
μέλλοντος κακοῦ ἢ φθαρτικοῦ ἢ λυπηροῦ.
οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβεῖται, οἷ' εἰ ἔσται
ἄδικος ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας,
ἢ φθορὰς δύνανται· καὶ ταῦτα, ἂν μὴ πόῤῥω,
ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνεται, ὥστε μέλλειν. τὰ
γὰρ πόῤῥω σφόδρα, οὐ φοβοῦνται· ἴσασι γὰρ
πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγύς,
οὐδὲ φροντίζουσιν. εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστίν,
φοβερά. ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται
δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ βλά-
πτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντει-
νούσας. διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων, φοβερά·
ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν. τοῦτο γάρ ἐστι
κίνδυνος. κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. τοιαῦτα δὲ
ἔχθρα καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον
γὰρ ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται· ὥστε ἐγγύς
εἰσι τοῦ ποιεῖν. καὶ ἀδικία, δύναμιν ἔχουσα· τῷ
προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος, ἄδικος. καὶ ἀρετὴ ὑ-
βριζομένη, δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ ὅτι προ-
αιρεῖται μὲν ὅταν ὑβρίζηται ἀεί, δύναται δὲ νῦν.
καὶ φόβος, τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν πα-
ρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. ἐπεὶ
δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν,
καὶ οἱ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς
ἐπὶ τὸ πολύ, τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι. ὥστε οἱ
συνειδότες πεποιηκότι τι δεινόν, φοβεροί, ἢ κα-
τειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. καὶ οἱ δυνάμενοι
ἀδικεῖν

ἀδικεῖν ἀεὶ, τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται. καὶ οἱ ἀδικούμενοι οἱ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροὶ, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταὶ, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοὺς τοιούτους. καὶ οἱ τοῖς κρείττοσι φοβεροὶ, καὶ αὐτοῖς φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτοὺς, ἢ τοὺς κρείττους. καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό· καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες· καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ, ἢ αὐξηθέντες. καὶ οἱ φίλοι τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων, οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοὶ· ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ οἱ ἐγγύς· ὥστ' οὐδέποτε φανερὸν, ὅτι πόρρω. πάντα δὲ τὰ φοβερὰ, φοβερώτερα ὅσα ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται· ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι. ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστιν. τὰ μὲν οὖν φοβερὰ καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τὰ μέγιστα, ταῦτά ἐστιν· ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. εἰ δέ

Ὡς διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται.

ἔστιμ ὁ φόβος, μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸμ πάθος, φανερὸμ ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲμ ἂμ παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται παθεῖμ, οὐδὲ τούτους ὑφ' ὧμ μὴ οἴονται, οὐδὲ τότε, ὅτε μὴ οἴονται. ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τι παθεῖμ ἄμ, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων, καὶ ταῦτα, καὶ τότε. οὐκ οἴονται δὲ παθεῖμ ἄμ, οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες· διὸ ὑβρισταὶ καὶ ὀλίγωροι καὶ θρασεῖς· ποιεῖ δὲ τοὺς τοιούτους, πλοῦτος, ἰσχύς, πολυφιλία, δύναμις. οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι πάντα νομίζοντες τὰ δεινὰ καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη. ἀλλὰ δεῖ τινα ὑπεῖναι ἐλπίδα σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσι· σημεῖομ δέ· ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ· καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστωμ. ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειμ, ὅταν ᾖ βέλτιομ τὸ φοβεῖσθαι αὐτούς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιμ, οἷοι παθεῖμ· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθομ· καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνύναι πάσχοντας, ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τοιούτωμ, ὑφ' ὧμ οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα καὶ τότε, ὅτε οὐκ ᾤοντο. ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερόμ, τί ἐστι, καὶ τῶν φοβερῶμ, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι· φανερὸμ ἐκ τούτωμ καὶ τὸ θαρρεῖμ, τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαρραλέοι, καὶ πῶς

Θάρσος. διακείμενοι θαρραλέοι εἰσίν. τό, τε γὰρ θάρσος ἐναντίομ τῷ φόβῳ· καὶ τὸ θαρραλέομ, τῷ φο-

βερῷ,

βερῶ· ὥς τε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σω-
τηρίων ὄντων, ὡς ἐγγὺς ὄντων· τῶν δὲ φοβε-
ρῶν, ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόῤῥω ὄντων. ἔστι δὲ θαῤῥα-
λέα, τά τε ὄντα δεινὰ πόῤῥω, καὶ θαῤῥαλέα
ἐγγύς, καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι, καὶ βοήθειαι,
ἢ πολλαὶ ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω· καὶ μήτε ἠδι-
κημένοι, μήτε ἠδικηκότες ὦσιν· ἀνταγωνισταί
τε, ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν, ἢ δύ-
ναμιν ἔχοντες ὦσι φίλοι, ἢ πεποιηκότες ὦσιν
εὖ, ἢ πεπονθότες· ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν εἰς ταὐ-
τὰ συμφερόμενοι, ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. Αὐτοὶ
δ' οὕτως ἔχοντες, θαῤῥαλέοι εἰσὶν, ἐὰν πολλὰ
κατωρθωκέναι οἴονται καὶ μὴ πεπονθέναι· ἢ ἐὰν
πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινὰ καὶ
διαπεφευγότες. διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνον-
ται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ
βοηθείας ἔχειν· ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατ-
ταν κινδύνοις οἵ τε ἄπειροι χειμῶνος, θαῤ-
ροῦσι τὰ μέλλοντα· οἵ τε βοηθείας ἔχοντες,
διὰ τὴν ἐμπειρίαν. καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ
φοβερὸν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴ-
ονται εἶναι· οἴονται δὲ ὧν κεκρατήκασιν, ἢ αὐ-
τῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων. καὶ ἐὰν
ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω,
οἷς ὑπερέχοντες, φοβεροί εἰσι· ταῦτα δ' ἐστὶ,
πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ
φίλων, καὶ χώρας, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον πα-
ρασκευῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγίστων. καὶ ἐὰν

Θαῤῥα-
λέα.

Πῶς δια-
κείμενοι οἱ
θαῤῥα-
λέοι.

μὴ ἠδικηκότες ὦσιν, ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλούς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν φοβοῦνται. καὶ ὅλως ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων. θαρραλέον γὰρ ἡ ὀργή· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν· τὸ δὲ θεῖον, ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. καὶ ὅταν προεπιχειροῦντες, ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορθώσειν οἴονται.

ΠΕΡῚ ἈΙΣΧΎΝΗΣ.

Καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων, εἴρηται· ποῖα δὲ αἰσχύνονται καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἔστω δ' αἰσχύνη, λύπη τις καὶ ταραχή, περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. ἡ δὲ ἀναισχυντία, ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ αὐτὰ ταῦτα.

Αἰσχυντηλά.

Εἰ δ' ἐστὶν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ ἢ ὧν φροντίζει. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστί· οἷον, ἀποβάλλειν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ. καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ' ἀδικίας γάρ. καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπ' ἀκολασίας γάρ. καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων, ἢ τεθνεώτων· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδίας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας.

καὶ

καὶ τὸ, μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν· καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων· καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν· καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν· καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν· καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν· καὶ τὸ, ἀποτετυχηκότα μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα· τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας. καὶ τὸ, τἀγαθὰ μὲν, ὑπερεπαινεῖν· τὰ δὲ φαῦλα, συναλείφειν· καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι· καὶ τἆλλα πάντα ὅσα τοιαῦτα· κολακείας γὰρ σημεῖα. καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐν ἐξουσίᾳ, μᾶλλον ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. καὶ τὸ, ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις· καὶ ἃ εὖ ἐποίησεν, ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα, καὶ ταπεινότητος σημεῖα. καὶ τὸ περὶ ἑαυτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι, καὶ τὸ τὰ ἀλλότρια αὑτοῦ φάσκειν· ἀλαζονεία γάρ. ὁμοίως δὲ, καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰ σημεῖα καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντηλά. καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ τῶν καλῶν, ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν. ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἥλικας, συγγενεῖς, ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη, τὸ μὴ μετέχειν, οἷον παιδεύσεως, κἂν ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἐὰν αὐτοῦ

 ἢ αἴτιος

ἢ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ ὑπαρχόντων, ἢ μελλόντων. πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος, ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι· καὶ τὰ μὲν, εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα· τὰ δὲ εἰς βίαν, ἄκοντα· ἀπ' ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας, ἡ ὑπομονὴ, καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα.

Πρὸς τίνας αἰσχύνονται.

Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων, οὐδεὶς δὲ τῆς δόξης φροντίζει, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας· ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει. λόγον δ' ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζουσι τούτους, οἳ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων· ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι· οἷον οἱ ἐρῶντες· φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους, φροντίζουσι δὲ ὡς ἀληθευόντων τῶν φρονίμων· τοιοῦτοι δὲ, οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται

ται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφ-
θαλμοῖς ἀμφότερα. καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα
ἐνόχους· δῆλον γὰρ τοῖς φαινομένοις ἁμαρ-
τάνειν, τἀναντία δοκεῖν τούτοις. καὶ τοὺς μὴ
συγγνωμονικούς· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα
λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν· ὥς τε ἂν μὴ
ποιῇ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. καὶ τοὺς ἐξαγγελτι-
κοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν,
ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἵ τε ἠ-
δικημένοι διὰ τὸ παρατηρεῖν, καὶ οἱ κακολό-
γοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι
μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ οἷς ἡ διατρι-
βὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις, οἷον χλευα-
σταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως
οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί. καὶ ἐν οἷς μηδὲν
ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι
διάκεινται. διὸ καὶ τοὺς πρῶτον τι δεηθέντας
αἰσχύνονται· ὡς οὐδέν πω ἠξιωκότων ἐν αὐ-
τοῖς. τοιοῦτοι δ' οἵ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι
εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται. διὸ εὖ ἔχει
ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακου-
σίους, καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συ-
νειδότων. Αἰσχύνονται δ' οὐ μόνον αὐτὰ τὰ
ῥηθέντα αἰσχυντηλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα·
οἷον οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ
σημεῖα αὐτῶν· καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰ-
σχρὰ, ἀλλὰ καὶ λέγοντες. ὁμοίως δὲ, οὐδὲ τοὺς
εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς

δηλώσοντας αὐτούς· οἷον, θεράποντας καὶ φίλους τούτων. ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὔθ' ὧν πολλοὶ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· (οὐδεὶς γὰρ θηρία καὶ τὰ παιδία αἰσχύνεται.) οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας· ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους, τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἄπωθεν, τὰ πρὸς τὸν νόμον.

πῶς διακείμενοι αὐτοὶ αἰσχύνονται.

Αὐτοὶ δ' ὧδε διακείμενοι, αἰσχυνθεῖεν ἄν. πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινες, οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται. ἦσαν δὲ οὗτοι, ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ὧν μὴ τεύξονται ἄδοξοι ὄντες· καὶ οὗτοι οἱ ὁρῶντες, ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους. ἃ ἂν ψηφίσωνται· ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι· διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ, οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. καὶ ὅταν ἔχωσιν ἃ καταισχύνουσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία. καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί· εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅ-

μοιοι,

μοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ δ' αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους ποιοῦσι καὶ οὐ ποιοῦσι. καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν, αἰσχυντηλοὶ μᾶλλόν εἰσιν· ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητής, μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε, ἔφη; ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων; περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης, ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν. Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν χάριν, δῆλον ἔσται. ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν δεομένῳ, μὴ ἀντί τινος, μηδ' ἵν' αὐτῷ τι τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵν' ἐκείνῳ τι. μεγάλη δ' ἂν ᾖ σφόδρα δεομένῳ, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα. δεήσεις δέ εἰσιν, αἱ ὀρέξεις· καὶ τούτων μάλιστα, αἱ μετὰ λύπης τοῦ μεταγιγνομένου. τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι, οἷ, ὁ ἔρως· καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος. διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς αἰτήσεως, καὶ τὸν καιρόν, κεχαρισμένοι· οἷ, ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν,

ΠΕΡῚ χάριτος.

Μεγάλη χάρις.

Δεήσεις.

εἰς

εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μὴ, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον τοὺς μὲν δεικνύντας, ἢ ὄντας, ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ δεήσει καὶ λύπῃ· τοὺς δὲ, ὑπηρετηκότας ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ, τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας. φανερὸν δὲ, καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ ὅτι αὑτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν· τοῦτο δ' οὐκ ἦν χάρις, ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγκάσθησαν, ἢ ὅτι ἀπέδωκαν οὐκ ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες εἴτε μή· ἀμφοτέρως γάρ τι ἀντί τινος· ὥστ' οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον· ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ τοσονδὶ, ἢ τοιονδὶ, ἢ πότε, ἢ ποῦ. σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησε· καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς, ἢ ταῦτα, ἢ ἴσα, ἢ μείζω· δῆλον γὰρ, ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα, ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φαύλων. καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν, εἴρηται· ποῖα δ' ἐλεεινὰ, καὶ τίνας ἐλεοῦσιν, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. ἔστω δὴ ἔλεος, λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ ἢ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειε παθεῖν, ἢ τῶν αὑτοῦ τινά· καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται. δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον, οἷον οἴεσθαι

Ἀφαίρησις τῆς χάριτος.

ΠΕΡΙ ἘΛΈΟΥ.

Πῶς ἔχοντες ἐλεοῦσι.

σθαι παθεῖν ἄν τι κακὸν, ἢ αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινὰ, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷ' εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ, ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον. διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται, πεπόνθασι γάρ. οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθὰ, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν, οἱ πεπονθότες ἤδη καὶ διαπεφευγότες. καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν· καὶ οἱ ἀσθενεῖς, καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γάρ. καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς ἢ τέκνα ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ γὰρ ταῦτα καὶ οἷα παθεῖν τὰ εἰρημένα. καὶ οἱ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες, οἷ' ἐν ὀργῇ ἢ θάρρει. ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα. μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει· καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι, ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων. μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. κἂν οἴωνταί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. καὶ ὅλως δὲ ὅταν οὕτως ἔχει, ὥς τ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα, ἢ αὑτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ, ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι, ἢ ἑαυτῷ ἢ τῶν αὐτοῦ. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται· ἃ δὲ ἐλεοῦσιν,

Ἐλεεινά, ἢ ἐφ' οἷς ἐλεοῦσιν.

ἐκ

ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον. ὅσα τε γὰρ ἐκ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικά, πάντα ἐλεεινά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά, καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν, μέγεθος ἐχόντων. Ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ, θάνατοι, καὶ αἰκίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς ἔνδεια. ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία. Διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ φίλων καὶ συνήθων, ἐλεεινόν· αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία, καὶ τὸ ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι· καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτον· καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαι τι ἀγαθόν· οἷον, Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως, ὅτι τεθνεῶτι κατεπέμφθη. καὶ τὸ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθὸν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν. ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.

Τίνας ἐλεοῦσιν.

Ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας ἔχουσι· διὸ καὶ Ἄμασις, ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τῷ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν· ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι. τοῦτο μὲν γὰρ, ἐλεεινόν· ἐκεῖνο δὲ, δεινόν. τὸ γὰρ δεινὸν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. Ἔτι ἐλεοῦσιν, ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος· καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι, κατὰ ἡλικίας, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλ-

λον

λον φαίνεται καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι. ὅλως δὲ δεῖ λαβεῖν, ὅτι ὅσα ἐπ' αὐτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. ἐπεὶ δ' ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά εἰσι· τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα, οὔτ' ἐλπίζοντες, οὔτε μεμνημένοι, ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν ἢ οὐχ ὁμοίως, ἀνάγκη τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι καὶ φωναῖς καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει, ἐλεεινοτέρους εἶναι· ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι, τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον ἢ ὡς γεγονός. καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις· οἷον, ἐσθῆτας τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων· καὶ μάλιστα, τὸ, σπουδαίους εἶναι, ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας. ἅπαντα γὰρ ταῦτα διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον, καὶ ὡς ἀναξίους τε ὄντας, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους. Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μὲν ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν. τὸ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις· καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ. δεῖ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συνάχθεσθαι· τοῖς δὲ, νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γινόμενον. διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδί-

δομεν

κανών.

ΠΕΡῚ ΤΟΥ͂ νεμεσᾶν.

δομὲν τὸ νεμεσᾶν. δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος, τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς σύνεγγύς τι, καὶ ταὐτὸν ὂν τῷ νεμεσᾶν. ἔστι δ' ἕτερον· λύπη μὲν γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου· τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεσθαι ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, πᾶσιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν· οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν, νέμεσις· τὸ δὲ, φθόνος· ἀλλὰ φόβος, ἂν δι' αὐτὸ τοῦτο ὑπάρχῃ ἡ λύπη καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραγίας. φανερὸν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις· ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος, ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κακοπραγοῦσιν, ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται, ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν· οἷον, διὰ τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις. ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἂν ἅπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ ἑαυτῷ. καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ δ' ἐναντία, τοῦ ἐναντίου. ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει καὶ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. διὸ κωλυτικὰ μὲν ἐλέους πάντα ταῦτ' ἐστί· διαφέρει δὲ, διὰ τὰς εἰρημέ-

νας

νας αἰτίας· ὥς τε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅ-
παντα ὁμοίως χρήσιμα. πρῶτον μὲν οὖν περὶ
τοῦ νεμεσᾶν λέγωμεν, τίσι νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τί-
σι, καὶ ὅπως ἔχοντες αὐτοί· εἶτα μετὰ ταῦτα
περὶ τῶν ἄλλων. φανερὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων·
εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾶν, λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαι-
νομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆ-
λον, ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς
νεμεσᾶν· οὐδεὶς γὰρ εἰ δίκαιος ἢ ἀνδρεῖος,
ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσᾷ τούτῳ. οὐδὲ γὰρ
οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσίν, ἀλλ'
ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει καὶ τοῖς τοιούτοις, οἷς,
ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀνάξιοί εἰσιν ἀγαθοί. καὶ
οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά, οἷ' εὐγένειαν, καὶ
κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρ-
χαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, ἀνάγκη τοῖς
τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθόν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες
τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον
νεμεσᾶν· μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλου-
τοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένος. ὁμοίως
δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφι-
λοι, καὶ εὔτεκνοι, καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων· κἂν
διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίνηται αὐτοῖς, ὡ-
σαύτως. καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν
οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες καὶ διὰ τὸν πλοῦτον
ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι· ὁμοίως δέ, καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων. αἴτιον δ', ὅτι οἱ μέν, δοκοῦσι τὰ αὐτῶν
ἔχειν, οἱ δ' οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον
ἔχειν

τίσι καὶ ἐφ' οἷς νεμεσῶσι.

ἔχειν, ἀληθὲς δοκεῖ· ὥς θ' οἱ ἕτεροι, οὐ τὰ αὐτὰ ἔχειν. καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τις ἐστὶν ἀναλογία, καὶ τὸ ἁρμόττον (οἷον) ὅπλων κάλλος, οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ γάμοι διαφέροντες, οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν.) ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὢν, μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν· καὶ τὸν ἥττω κρείττονι ἀμφισβητεῖν, μάλιστα μὲν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ. ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται, Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο· Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσησεν, ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο. εἰ δὲ μή, καὶ ἂν ὁπωσοῦν, ὁ ἥττων τῷ κρείττονι· οἷον, εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς. οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' ἅ, ἐκ τούτων δῆλον· ταῦτά τε γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.

Πῶς ἔχοντες νεμεσῶσι.

Αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἀξιοῦσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον. Δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ, καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι. κρίνουσι γὰρ εὖ, καὶ τὸ ἄδικον μισοῦσι. καὶ ἐὰν φιλότιμοι καὶ ὀρεγόμενοι τινῶν πράξεων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνωσι. καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτοὺς, ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις καὶ τούτων· διὸ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι καὶ ἀφιλότιμοι, οὐ νεμε-

σητικοί

σχετλιαστικοί· οὐδὲν γάρ ἐστι τοιοῦτον, οὗ αὑτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι. φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι καὶ κακοπραγοῦσιν ἢ μὴ τυγχάνουσι χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλά ἐστιν. ὥστε ἄν τε τοὺς κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι δείξῃ, ἀναξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν, ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν. Δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι καὶ τίσι καὶ πῶς ἔχοντες· εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος, λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους. φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται· ὁμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, καθ' ἡλικίαν, κατὰ ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα· καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει, τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν. Διὸ, οἱ μεγάλα πράττοντες καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσι· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὐτῶν φέρειν. καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως· καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ. καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων· καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. καὶ οἱ ὅλως φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο, καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ, εἴρηται· ἐφ' ὅσοις

ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ.

Οἷοι ὄντες φθονοῦσι.

Ἐφ' οἷς φθονοῦσι.

τίσι φθονοῦσι.

γὰρ φιλόδοξοί εἰσι καὶ φιλοτιμοῦνται ἐπί τοις, καὶ ὀρέγονται δόξης· καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστί· καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχονται, ἢ μικρῷ ἐλλείπουσι. φανερὸν δὲ καὶ οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται. τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦσιν· ὅθεν εἴρηται, τὸ, Συγγενὲς γὰρ, καὶ φθονεῖν ἐπίσταται. καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδείς· οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις· οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρὰ αὐτοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι· οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν· ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς καὶ ἀντεραστὰς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη τούτοις μάλιστα φθονεῖν· ὅθεν εἴρηται καὶ, κεραμεὺς κεραμεῖ. καὶ τοῖς ταχὺ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι. καὶ ὧν κεκτημένων ἢ κατορθούντων, ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι, ἐγγὺς ὅμοιοι· δῆλον γὰρ, ὅτι παρ' αὐτοὺς, οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ· ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον. καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα ἢ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκεν ἢ ἐκέκτηντό ποτε· διὸ πρεσβύτεροι, νεωτέ-

ροις

ροις. καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ, τοῖς ὀλίγα, φθονοῦσι. Δῆλα δὲ καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. ὥστε ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι, ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ, ἀξιούμενοι ὦσιν, οἷοι καὶ οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

ΠΕΡΙ ΖΗΛΟΥ.

Πῶς δ' ἔχοντες οἱ ζηλοῦντες, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον. εἰ γάρ ἐστι ζῆλος, λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ, λαβεῖν περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστι· διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν, φαῦλον καὶ φαύλων. ὁ μὲν γὰρ, ἑαυτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ, τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον.

πῶς ἔχοντες ζηλοῦσι.

Ἀνάγκη δὴ ζηλωτικοὺς εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν. οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα. διὸ οἱ νέοι καὶ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι· καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν· ἔστι γοῦν ταῦτα, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς, ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσήκει τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. Καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι,

καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθ-
νος, ἢ ἡ πόλις, ἔντιμοι ζηλωτοὶ περὶ ταῦτα·
οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὑτοῖς εἶναι καὶ ἄξιοι τούτων.
Ἐφ' οἷς ζηλοῦσι. Εἰ δέ ἐστι ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθά, ἀνάγκη
τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς
ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ
τοὺς εὐεργετοῦντας, καὶ τοὺς ἀγαθούς, καὶ ὅσων
ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν· οἷον
Τίσι ζηλοῦσι. πλοῦτος, καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας. φανε-
ρὸν δέ, καὶ οἱ ζηλωτοί, τίνες. οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ
τοιαῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί. ἔστι δὲ ταῦτα τὰ
εἰρημένα, οἷον ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρ-
χοντες, πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν. Στρατη-
γοί, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι,
καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολ-
λοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί, ἢ οὓς πολλοὶ
θαυμάζουσι, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι. καὶ ὧν
ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιη-
Καταφρόνησις. τῶν, ἢ λογογράφων. καταφρονοῦσι δὲ τῶν
ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ, καταφρόνησίς ἐστι·
καὶ τὸ ζηλοῦν, τῷ καταφρονεῖν. ἀνάγκη δὲ τοὺς
οὕτως ἔχοντας, ὥστε ζηλῶσαί τινας ἢ ζηλοῦσ-
θαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε καὶ τοῖς
τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγα-
θῶν τῶν ζηλωτῶν. διὸ πολλάκις καταφρο-
νοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντί-
Μετάστασις. μων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη. Δι' ὧν
μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίνεται καὶ διαλύεται, ἐξ
ὧν αἱ

ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται· τὰ
δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις,
καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν
μετὰ ταῦτα. λέγω δὲ πάθη μὲν, ὀργὴν, ἐπιθυ-
μίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρό-
τερον· ἕξεις δὲ, ἀρετὰς καὶ κακίας. εἴρηται καὶ
περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται
ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. ἡλικίαι δέ εἰσι,
νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. τύχας δὲ λέγω,
εὐγένειαν, πλοῦτον, δυνάμεις, καὶ τἀναντία
τούτοις· καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν. οἱ
μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ, καὶ
οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι. καὶ τῶν περὶ
τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί
εἰσι τῇ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύ-
της· εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς
ἐπιθυμίας· καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, τα-
χὺ δὲ παύονται. ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ
οὐ μεγάλαι· ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι
καὶ πεῖναι. καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι
ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ· καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ·
διὰ γὰρ φιλοτιμίαν, οὐκ ἀνέχονται ὀλιγω-
ρούμενοι, ἀλλ᾽ ἀγανακτοῦσιν, ἂν οἴονται ἀδι-
κεῖσθαι. καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ
φιλόνεικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης· ἡ
δὲ νίκη, ὑπεροχή τις. καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλ-
λον, ἢ φιλοχρήματοι· φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα,
διὰ τὸ μή πω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι· ὥσπερ τὸ

ΝΕΟ'ΤΗΤΟΣ ἤθη.

πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ' εὐήθεις· διὰ τὸ μή πω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. καὶ εὔπιστοι· διὰ τὸ μή πω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ, καὶ διὰ τὸ μή πω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι· καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντός ἐστιν· ἡ δὲ μνήμη, τοῦ παροιχομένου. τοῖς δὲ νέοις, τὸ μὲν μέλλον, πολύ· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, βραχύ. τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ, μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι, διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ, θαρρεῖν ποιεῖ. οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος, οὐδεὶς φοβεῖται· τό, τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαρραλέον ἐστί. καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσι· καὶ τὸ ἀξιοῦν μεγάλων αὑτὸν, μεγαλοψυχία· τοῦτο δὲ, εὐέλπιδος. καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ, τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ. ἔστι δ', ὁ μὲν λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· ἡ δ' ἀρετὴ, τοῦ καλοῦ. καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν· διὰ τὸ

χαίρειν

χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδὲν, ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι παρὰ τὸ χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως. οἱ καὶ εἰδέναι πάντα οἴονται καὶ διισχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ πάντα ἄγαν. καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. καὶ ἐλεητικοὶ διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ, τοὺς πέλας μετροῦσιν· ὥστ᾽ ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. ἡ γὰρ εὐτραπελία, πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστί. τὸ μὲν οὖν τῶν νέων, τοιοῦτον ἦθός ἐστιν.

Εὐτραπελία.

Τὰ τῶν πρεσβυτέρων ἤθη.

Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες, σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη. διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδέν· ἧττόν τε ἄγαν ἅπαντα, ἢ δεῖ καὶ οἴονται, ἴσασι δὲ οὐδὲν, καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ, τὸ ἴσως καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως δὲ οὐδέν. καὶ κακοήθεις εἰσίν· ἔστι γὰρ κακοήθεια, τὸ, ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα. ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι, διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἄπιστοι δὲ, δι᾽ ἐμπειρίαν. καὶ οὔτε φιλοῦσι

κακοήθεια

σφόδρα, οὔτε μισοῦσι διὰ ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ
τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν, ὡς
μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. καὶ
μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ
βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ
τῶν περὶ τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. καὶ ἀνελεύ
θεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία· ἅμα
καὶ, διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν
τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. κα
δειλοὶ, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γα
διάκεινται τοῖς νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσ
οἱ δὲ, θερμοί. ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τ
δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος, κατάψυξίς τίς ἐσ
καὶ φιλόζωοι· καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταί
ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυ
μίαν· καὶ οὗ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦ
σι. καὶ φίλαυτοι μᾶλλον ἢ δεῖ· μικροψυχί
γάρ τις καὶ αὕτη. καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσι
ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλὸν, μᾶλλον ἢ δεῖ· διὰ τὸ φι
λαύτοι εἶναι. τὸ μὲν γὰρ συμφέρον, αὐτῷ ἀγαθ
ἐστι· τὸ δὲ καλὸν, ἁπλῶς. καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλ
λον, ἢ αἰσχυντηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζε
ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ὀλι
γωροῦσι τοῦ δοκεῖν. καὶ δυσέλπιδες, διὰ τ
τὴν ἐμπειρίαν (τὰ γοῦν πλεῖστα τῶν πραγμά
των φαῦλά ἐστι· ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ ἐπ
τὸ χεῖρον) καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. καὶ ζῶσι
μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου τὸ

μέλλο

μέλλον, ὀλίγον· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, πολύ. ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντος· ἡ δὲ μνήμη, τῶν παροιχομένων. ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται. καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μέν εἰσιν, ἀσθενεῖς δέ. καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ μὲν, ἐκλελοίπασιν· αἱ δὲ, ἀσθενεῖς· ὥς τ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. Διὸ καὶ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι, καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ ἦθος. ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος, τῆς ἀρετῆς ἐστι. καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ἀδικίαν, οὐκ εἰς ὕβριν. ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν· ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτὰ τοῖς νέοις. οἱ μὲν γὰρ, διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ δὲ, δι' ἀσθένειαν. πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν· τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικόν. ὅθεν, ὀδυρτικοί εἰσι καὶ οὐκ εὐτράπελοι· οὐδὲ φιλογέλοιοι. ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν, τῷ φιλογέλωτι. τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα. ὥς τ' ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις, τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ λόγοι. οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀ- ἬΘΗ τῶν ἀκμαζόντων.

φαιροῦντες

φαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν. καὶ οὔτε σφόδρα θαῤῥοῦντες, θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες· οὔτε πᾶσι πιστεύοντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μόνον. καὶ οὔτε πρὸς φειδώ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν· ἀλλὰ πρὸς ἁρμόττον. ὁμοίως δὲ, καὶ πρὸς θυμὸν καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας· καὶ ἀνδρεῖοι, μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διῄρηται ταῦτα. εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι, ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι, σώφρονες καὶ δειλοί. ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἔχουσιν ἄμφω· ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον. Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα, ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, μέχρι καὶ τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχή, περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα. περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἠθῶν ἐστὶν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα. περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη, ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γάρ, ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν. ἡ δὲ εὐγένεια, ἐντιμότης τις προγόνων ἐστί. καὶ καταφρονητική, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν· διὰ τὸ ταῦτα πόῤῥω μᾶλλον

Μετάστασις.

ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ ἤθη.

μᾶλλον ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμότερα εἶναι καὶ εὐαλαζόνευτα. ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως. ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν· ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς. φορὰ γάρ ἐστι καὶ ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γινομένοις ἐνίοτε· καὶ ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. ἐξίσταται δὲ, τὰ μὲν εὐφυῆ γένη, εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον οἱ ἀπὸ Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέρου. τὰ δὲ στάσιμα, εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα· οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους. Γενναῖος.

τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν. ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου· ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τὰ ἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται. ὁ γὰρ πλοῦτος, οἷον τιμή τις ἐστὶ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται πάντα ὤνια εἶναι αὐτοῦ. καὶ τρυφεροὶ, καὶ σαλάκωνες· τρυφεροὶ μὲν, διά τε τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν· καὶ τῷ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί. ἅμα δὲ καὶ εἰκότως ταῦτα πάσχουσι· πολλοὶ γὰρ οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων· ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται ΠΛΟΥ'ΤΟΥ ἤθη.

περὶ

περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος, ἐρωμένην, πότερον γενέσθαι κρεῖττον, πλούσιον, ἢ σοφόν· πλούσιον εἰπεῖν· τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς πλουσίων θύραις ἔφη διατρίβοντας. καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκα ἄξιον ἄρχειν. καὶ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθος ὁ πλοῦτός ἐστι. διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις, καὶ τοῖς πάλαι, τὰ ἤθη· τῷ ἅπαντα μᾶλλον καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ, τὸ νεόπλουτον εἶναι. καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν, οὐ κακουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν, ὑβριστικά· τὰ δὲ, ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

ΔΥΝΑ'μεως ἤθη.

Ὁμοίως δὲ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ, καὶ βελτίω. φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι, τῶν πλουσίων· διὰ τὸ, ἐφίεσθαι ἔργων ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. καὶ σπουδαστικώτεροι· διὰ τὸ, ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα, διὸ μετριάζουσιν. ἔστι δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης.

Σεμνότης

καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικητικοί εἰσι, ἀλλὰ μεγαλαδικητικοί. Ἡ δ' εὐτυχία, τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων

μένων τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι. καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. ὑπερηφανώτεροι μὲν οὖν καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν, εἴρηται. τὰ δ' ἐναντία τῶν εἰρημένων, ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστι· οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυναμία. Ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί (περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖται τοῦ λόγου) ἔστι δέ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπῃ, ἢ ἀποτρέπῃ, οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν ἢ πείθοντες (οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτής ἐστιν εἷς· ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστι, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κριτής.) ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· (τῷ γὰρ λόγῳ, ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τἀναντία, πρὸς ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖται.) ὡσαύτως δέ, καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· (ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν.) ὅλως δὲ μόνος, ὡς ἁπλῶς ἐστὶ κριτής, ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· (τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται.)

ΜΕΤΑ'-στασις.

βουλεύονται.) περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· ὥς τε διωρισμένως ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἠθικοὺς ποιήσομεν. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων, ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἁπάντων δ᾽ αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσίν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι, καὶ συμβουλεύοντες καὶ ἐπιδεικνύοντες ἢ ἀμφισβητοῦντες· ἔτι δ᾽ ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται· λοιπὸν ἡμῖν, διελθεῖν περὶ

ΚΟΙΝᾺ ἉΠΆΝΤΩΝ ΓΕΝΏΝ τοῦ λόγου.

τῶν κοινῶν. Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσθαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μέν, ὡς ἔσται· τοὺς δέ, ὡς γέγονε πειρᾶσθαι δεικνύναι. Ἔτι δὲ περὶ μεγέθους, κοινὸν πάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες, καὶ προτρέποντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. τούτων δὲ διορισθέντων, περί τε ἐνθυμημάτων πειραθῶμεν εἰπεῖν κοινῇ, καὶ

ΣΗ.

περὶ παραδειγμάτων, ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν, τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγονός, τοῖς δικανικοῖς, περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις·

ά

τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς.

ΔΥΝΑΤΆ

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατοῦ καὶ

ἀδυνάτου

ἀδυνάτων λέγωμεν. ἂν δὴ τοὐναντίον ᾖ δυνατὸν, ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον ἂν δόξειεν εἶναι δυνατόν. οἷον, εἰ δυνατὸν ὑγιασθῆναι ἄνθρωπον, καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ἀνόμοιον· καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον· καὶ εἰ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν ἐστι· χαλεπώτερον γὰρ, καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν, γενέσθαι. καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δυνατὴ γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον τὸ σύμμετρον, τὴν διάμετρον εἶναι, οὔτ᾽ ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. καὶ εἰ τὸ δεύτερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει, δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται. καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. καὶ ὧν ἔρως ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστὶν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ οὐδ᾽ ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπιτοπολύ. καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ καὶ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν καὶ πείσαιμεν· ταῦτα δ᾽ ἐστὶν, ὧν κρείττους, οἱ κύριοι ἢ φίλοι. καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον δυνατόν· καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ τὰ μέρη ὡς ἐπιτοπολύ. εἴ τε

γὰρ

γὰρ πρόσχημα τῆς κεφαλῆς, καὶ χιτὼν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑποδήματα δυνατὸν γενέσθαι· καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχημα τῆς κεφαλῆς καὶ χιτών. καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος· καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος· οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατόν, καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν· ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται, καὶ μὴν, τὰ μέν γε, τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δ' ἡμῖν ἀνάγκη καὶ τῇ τύχῃ προσγίνεται. καὶ τὸ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατόν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη, δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. περὶ δὲ ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει.

ΕἸ ΓΕΓΟΝΕΝ

Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. πρῶτον μὲν, εἰ τὸ ἧττον γίνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, καὶ τὸ μᾶλλον πεφυκὸς γεγονὸς ἂν εἴη. καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον, εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. καὶ εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν

δὲν τὴν ἔξω ἐκώλυε. καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ὠργίζετο. καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν· οἱ μὲν φαῦλοι, δι' ἀκρασίαν· οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσιν. καὶ εἰ ἔμελλε γίνεσθαι, καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ, τὸν μέλλοντα, καὶ ποιῆσαι. καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου· οἷον εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε· καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. καὶ εἰ ὅσα ὕστερον πέφυκε γίνεσθαι ἢ οὗ ἕνεκα γίνεται, γέγονε· καὶ εἰ τὸ πρότερον καὶ τούτου ἕνεκα, πρότερον τούτου γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. Ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν, ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις. καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου, ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὄν, ἔσται· καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄν· διὰ ταῦτα, καὶ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πέφυκε γίνεσθαι· οἷον, εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὗσαι. καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γεγονὸς, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, οἰκία. περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, καὶ μείζονός τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως μεγάλων

γ' ΕἸ ἘΣΟ'ΜΕΝΟΝ.

δ' ΠΕΡῚ ΜΕγέθους καὶ μικρότητος.

λων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν
ἐστὶ φανερόν. εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευ-
τικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ
μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος. ὥστ' ἐπεὶ
καθ' ἕκαστον τῶν λόγων, τὸ προκείμενον τέ-
ΣΗ. λος ἀγαθόν ἐστιν, οἷον τὸ συμφέρον καὶ τὸ
καλὸν καὶ δίκαιον, φανερὸν, ὅτι δι' ἐκείνων
ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. τὸ δὲ παρὰ ταῦ-
τά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπερο-
χῆς, κενολογεῖν ἐστι. κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς
τὴν χρείαν τῶν καθόλου, τὰ καθέκαστον τῶν
Ἐπίλογος πραγμάτων. περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυ-
νάτου, καὶ πότερον γέγονεν ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται ἢ
οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ μεγέθους καὶ μικρότη-
ΚΟΙΝΑῚ ΠΊΣΤΕΙΣ τος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα. λοι-
πὸν δὲ περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν,
ἐπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. εἰσὶ δ' αἱ κοι-
ναὶ πίστεις, δύο τῷ γένει, παράδειγμα, καὶ ἐν-
θύμημα. ἡ γὰρ γνώμη, μέρος ἐνθυμήματός
ἐστι. πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέ-
γωμεν. ὅμοιον γ' ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα. ἡ
α' δ' ἐπαγωγὴ, ἀρχή. παραδειγμάτων δ' εἴδη,
ΠΕΡῚ ΠΑΡΑΔΕΊΓΜΑΤΟΣ. δύο ἐστίν· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος,
τὸ, λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δὲ, τὸ,
αὐτὸν ποιεῖν. τούτου δὲ, ἓν μὲν, παραβολή· ἓν
δὲ, λόγοι, οἷον οἱ Αἰσώπειοι, καὶ Λιβυκοί. ἔστι δὲ
τὸ μὲν παράδειγμα τοιόνδε τι, ὥσπερ εἴ τις λέ-
γοι, ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι,

καὶ

καὶ μὴ ἐὰν Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ Δαρεῖος οὐ πρότερον διέβη, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ, διέβη. καὶ πάλιν Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ ἔλαβε· λαβὼν δὲ, διέβη· ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λάβοι διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. παραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά· οἷον, εἴ τις λέγοι, οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη, μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ᾽ οἳ ἂν λάχωσιν· ἢ τῶν πλωτήρων, ὅν τινα δεῖ κυβερνᾷν κληρώσειεν· ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον. λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν· καὶ Αἰσώπου, ὑπὲρ τοῦ δημηγόρου. Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμβρέων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἄλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγους, ὡς ἵππος κατεῖχε λιμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ᾽ ἐλάφου, καὶ διαφθείραντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ᾽ αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον· ὁ δὲ φησὶν, ἐὰν λάβῃς χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ᾽ αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ὁρᾶτε φησὶ, μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμωρεῖσθαι, ταὐτὰ πάθητε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ χαλινὸν

Παραβολή.

Λόγος.

ἤδη ἔχετε, ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα· ἐὰν δὲ καὶ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύετε ἤδη φαλάριδι. Αἴσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη, ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν, ἀπωσθῆναι εἰς φάραγγα, οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι, πολὺν χρόνον κακοπαθεῖν, καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς· ἐχῖνον δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν, κατοικτείραντα ἐρωτᾶν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς· τὴν δὲ, οὐκ ἐᾶν· ἐρομένου δὲ διὰ τί, φάναι, ὅτι οὗτοι μὲν, πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα· ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃ, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες, ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα· ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει, πλούσιος γάρ ἐστιν· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι ἥξουσι πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες. Εἰσὶ δ' οἱ λόγοι, δημηγορικοὶ καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπόν· λόγους δὲ, ῥᾷον. ποιῆσαι γὰρ δεῖ, ὥσπερ καὶ παραβολὰς, ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅπερ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας. ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων. ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα, τοῖς γεγονόσι. δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα

χρῆσις τοῦ παραδείγματος.

τα

τὰ μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν· ἔχοντα δ᾽, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασι· προτιθέμενα μὲν γὰρ, ἔοικεν ἐπαγωγαῖς· (τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ὀλίγοις.) ἐπιλεγόμενα δὲ, μαρτυρίοις· ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθανός. διότι καὶ, προτιθέντι μὲν, ἀνάγκη πολλὰ λέγειν· ἐπιλέγοντι δὲ, καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστὸς, καὶ εἷς, χρήσιμος. πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται. περὶ δὲ γνωμολογίας ῥηθέντος, τί β′ ἐστὶ γνώμη, μάλιστ᾽ ἂν γένοιτο φανερὸν, περὶ ποίων τε καὶ πότε, καὶ τίσιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. ἔστι δὲ γνώμη, ἀπόφανσις μὲν, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθέκαστον, οἷον, ποῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου· οὔτε περὶ πάντων καθόλου, οἷον, ὅτι τὸ εὐθὺ, τῷ καμπύλῳ ἐναντίον· ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράττειν· ὥστ᾽ ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τούτων, συλλογισμός ἐστι σχεδὸν, τάτε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων καὶ αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσιν· οἷον, χρὴ δ᾽ οὔποθ᾽, ὅς τις ἀρτίφρων πέφυκ᾽ ἀνὴρ, παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς. τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διατί, ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν· οἷον, χωρὶς γὰρ ἄλλης ἧς ἔχουσιν ἀργίας, φθόνον πρὸς

ΓΝΩΜΟλογίας περὶ.

Γνώμη.

ἀνδρῶν ἀμφαίνονται δυσμενῆ. καὶ τὸ, οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. καὶ, οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ὅστις ἔστ᾽ ἐλεύθερος· ἢ χρημάτων γὰρ δοῦ-

γνώμης εἴδη δ᾽. λός ἐστιν, ἢ τύχης. εἰ δὴ ἐστὶ γνώμη, τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι γνώμης εἴδη. ἢ γὰρ μετὰ ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ ἐπιλόγου· ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, αἱ μὲν ἐπιλόγου ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν ἢ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. τούτων δ᾽ ἀνάγκη, τὰς μὲν, διὰ τὸ προεγνῶσθαι, μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου· οἷον, ἀνδρὶ δ᾽ ὑγιαίνειν, ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ᾽ ἡμῖν δοκεῖ· φαίνεται γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω. τὰς δ᾽ ἅμα λεγομένας, δήλας εἶν᾽ ἐπιβλέψασιν· οἷον, οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. τῶν δὲ μετ᾽ ἐπιλόγου, αἱ μὲν, ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν· ὥσπερ, χρὴ δ᾽ οὔποθ᾽, ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ᾽ ἀνήρ. αἱ δ᾽ ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος· αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. εἰσὶ δ᾽ αὗται, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον· οἷον ἐν τῷδε, ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε, θνητὸς ὤν· τὸ μὲν γὰρ φάναι, μὴ δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὀργὴν, γνώμη· τὸ δὲ προσκείμενον, τὸ, θνητὸν

χρῆσις τῆς γνώμης. ὄντα, τὸ διὰ τί λέγει. ὅμοιον δὲ καὶ τὸ, θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα θνατὸν φρονεῖν. φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει. περὶ γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων ἢ παραδόξων, μὴ ἄνευ

ἐπιλόγου·

ἐπιλόγου· ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον, γνώ-
μῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι, οἷον εἴ τις εἴποι,
ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, οὔτ'
ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι χρὴ παιδεύεσθαι· ἢ τοῦτο
προειπόντα, ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν. περὶ δὲ τῶν
μὴ παραδόξων, ἀδήλων δέ, προστιθέντα τὸ
διότι, στρογγυλώτατα. ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς τοι-
ούτοις, καὶ τὰ λακωνικὰ ἀποφθέγματα καὶ αἰ-
νιγματώδη· οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅπερ Στησίχορος
ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅ-
πως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. Ἁρμόττ-
ει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν πρεσβυτέ-
ροις. περὶ δὲ τούτων, ὧν ἔμπειρός τις, ὡς τὸ μὲν
μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπές,
ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν· τὸ δὲ περὶ ὧν ἄπει-
ρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. σημεῖον δὲ ἱκα-
νόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι, μάλιστα γνωμοτύποι εἰ-
σί, καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. καθόλου δὲ μὴ
ὄντος, καθόλου εἰπεῖν, ἁρμόττει ἐν σχετλιασ-
μῷ καὶ δεινώσει· καὶ ἐν τούτοις, ἢ ἀρχόμενον,
ἢ ἀποδείξαντα. χρῆσθαι δὲ δεῖ, καὶ ταῖς τεθρυλ-
λημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὦσι χρήσι-
μοι· διὰ γὰρ τὸ, εἶναι κοιναί, ὡς ὁμολογούντων
ἁπάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν· οἷον παρακα-
λοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους, Εἷς
οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης· καὶ
ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας, ξυνὸς ἐνυάλιος· καὶ ἐπὶ
τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα, μηδὲν ἀδι-

κοῦντα, νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι. ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν, καὶ γνῶμαί εἰσιν, οἷον μαρτυρίαι, Ἀττικὸς πάροικος. δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν, καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα, (λέγω δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τὸ, Γνῶθι σαυτόν· καὶ τὸ, Μηδὲν ἄγαν.) ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλοι βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ᾖ. ἔστι δὲ παθητικῶς μὲν, εἴ τις ὀργιζόμενος καὶ φαίη τὸ ψεῦδος εἶναι, ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὑτόν· οὗτος μὲν οὖν εἰ ἐγίνωσκεν αὑτὸν, οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσε. τὸ δὲ ἦθος, βέλτιον· ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ, φιλεῖν ὡς μισήσοντα. ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν, ὡς φιλήσοντα. δεῖ δὲ τῇ λέξει, τὴν προαίρεσιν συνδηλοῦν· εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· οἷον, ἢ οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπιβουλία γὰρ θατέρου. ἢ ὧδε· οὐκ ἀρέσκει δέ μοι, τὸ λεγόμενον. δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν φίλον, ὡς φιλήσοντα αἰεὶ φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὸ, μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τούς γε κακοὺς, ἄγαν μισεῖν. ἔχουσι δὲ εἰς τοὺς λόγους

Ὠφέλειαι τῆς γνώμης. α'

βοήθειαν μεγάλην· μίαν μὲν δὴ, διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, ἐάν τις καθόλου λέγων, ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν, ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. ὃ δὴ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε· ἅμα δὲ καὶ, πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν. ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, καθόλου ἀπόφανσίς ἐστι· χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου, ὃ

κατὰ

κατὰ μέρος ὑπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν. οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχῃ κεχρημένος ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ᾽ ἂν τοῦ εἰπόντος, ὅτι οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον· ἢ ὅτι οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιΐας. ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι, ποῖα τυγχάνουσι προϋπολαμβάνοντες οὕτως· εἶτα, περὶ τούτων καθόλου λέγειν. ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τοῦ γνωμολογεῖν· καὶ ἑτέραν κρείττω. ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους· ἦθος δ᾽ ἔχουσι λόγοι, ἐν οἷς δήλη ἡ προαίρεσις. αἱ γὰρ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν. ὥστ᾽ ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα. περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι, καὶ πόσα εἴδη αὐτῆς, καὶ πότε χρηστέον αὐταῖς, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήσθω τοσαῦτα. β′

ΠΕΡΙ᾽ ἘΝΘΥΜΗΜΆΤΩΝ.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων, καθόλου τε εἴπωμεν, τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν· καὶ μετὰ ταῦτα, τοὺς τόπους. ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστι, εἴρηται πρότερον· καὶ πῶς συλλογισμός, καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν. οὔτε γὰρ πόρρωθεν, οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ, ἀσαφὲς διὰ τὸ μῆκος· τὸ δὲ, ἀδολεσχία, διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. τοῦτο γὰρ αἴτιον, καὶ τὸ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς

ὄχλοις,

ὄχλοις, ὥσπερ οἱ ποιηταί φασι, τοὺς ἀπαιδεύ-
τους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν. οἱ μὲν
γὰρ, τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ' ἐξ
ἘΚ ΤΊΣΙΝ λεκτέον. ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων
τῶν δοκούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον·
οἷον, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται· καὶ τοῦτο
δὲ, ὅτι οὕτω φαίνεται δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν ἢ
τοῖς πλείστοις· καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν
ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.
πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέ-
γειν καὶ συλλογίζεσθαι, εἴτε πολιτικῷ συλλο-
γισμῷ, εἴθ' ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον καὶ τὰ τούτῳ
ζη. ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα ἢ πάντα, ἢ ἔνια· μηδὲν γὰρ
ἔχων, ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. λέγω δὲ,
α' οἷον, πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθη-
ναίοις, εἰ πολεμητέον ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔ-
χοντες, τίς δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτικὴ,
ἢ πεζικὴ, ἢ ἄμφω· καὶ αὕτη, πόση· καὶ πρόσοδοι
τίνες, ἢ φίλοι καὶ ἐχθροί· ἔτι δὲ, τίνας πολέ-
μους πεπολεμήκασιν, καὶ πῶς, καὶ τἆλλα τὰ
β' τοιαῦτα; καὶ ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σα-
λαμῖνι ναυμαχίαν, ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μά-
χην· ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ τῶν
ἄλλων τινῶν τοιούτων; ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων
ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν, ἐπαινοῦσι
πάντες. ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναν-
τίων, σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ
δοκεῖ· οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο·
καὶ

καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχησαμένους καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδραποδισμένους, Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ εἴ τι ἄλλο ἁμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς. ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες γʹ
καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπούμενοι, κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. οὐδὲν δὲ διαφέρει περὶ Ἀθηναίων ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ, ταυτὸ τοῦτο δρᾶν· καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐ- ΣΗ.
παινοῦντα καὶ ψέγοντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν ὑπάρχει ἢ αἰσχρόν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴ τι δίκαιον ὑπάρχει ἢ ἄδικον· συμβουλεύοντες δέ, εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. ὁμοίως δὲ τούτοις, καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν· οἷον περὶ δικαιοσύνης, ἢ ἀγαθόν, ἢ μὴ ἀγαθόν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἄν τε ἀκριβέστερον, ἄν τε μαλακώτερον συλλογίζονται (οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου δῆλον ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι) φανερὸν, ὅτι ΤΡΟ'ΠΟΣ
ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον τῆς ἐκλο-
περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐν- γῆς.
δεχομένων,

δεχομένων, καὶ τῶν ὡς ἐπικαιροτάτων· περὶ δὲ τῶν ἐξυπογύου γιγνομένων, ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποβλέποντα, μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος· καὶ περιγράφοντα, τὰ πλεῖστα καὶ ἐγγυτάτω τοῦ πράγματος. ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτῳ ῥᾷον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερον, καὶ ἧττον κοινά. λέγομεν δὲ κοινὰ, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι εἰς τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς· ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην. ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ· οἷον, τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἕκτορα τὸν ἄριστον τῶν Τρώων· καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώλυεν ἅπαντας ἀποβαίνειν, ἄτρωτος ὤν· καὶ ὅτι νεώτατος, καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν, ἐστράτευσε· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τόπος. τὰ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος, τὸ αὐτό. πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον· ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων δύο εἴδη. τὰ μὲν γὰρ, δεικτικά ἐστιν, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστι· τὰ δὲ, ἐλεγκτικά. καὶ διαφέρει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς ἔλεγχος καὶ συλλογισμός. ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ

ΣΗ.

κοινά.

ἴδια.

εἴδη τῶν ἐνθυμήματος.

δὲ

δὲ ἐλεγκτικὸς, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἕκαστα τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων, ἔχονται οἱ τόποι. ἐξειλεγμέναι γὰρ περὶ ἕκαστον αἱ προτάσεις εἰσὶν, ὥστ᾽ ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων, περὶ ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ, ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου, ἢ ἀδίκου· καὶ περὶ τῶν ἠθικῶν παθημάτων· καὶ ἕξεων, ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι. Ἐπίλογος.

Ἔτι δ᾽ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ πάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν, παρασημαινόμενοι τούς τε ἐλεγκτικοὺς καὶ τοὺς δεικτικοὺς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, ὄντων δ᾽ οὐκ ἐνθυμημάτων, ἐπείπερ οὐδὲ συλλογισμῶν· δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ τῶν ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ τὰ ἐνθυμήματα φέρειν. Ἔστι δὲ εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, ἀναιροῦντι μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντι δὲ, εἰ ὑπάρχει· οἷον, ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν. ὡς ἐν τῷ Μεσηνιακῷ· εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι. εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν· οὐδ᾽ εἴγ᾽ ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινὰ, προσῆκόν ἐστι τῷδ᾽ ὀφείλεσθαι χάριν. ἀλλ᾽ εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδολογεῖν πιθανόν,

ΤΟ΄ΠΟΙ τῶν δεικτικῶν ἐνθυμημάτων.

πιθανὸν, νομίζειν χρή γε καὶ τοὐναντίον, ἄπιστ'
β' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς. Ἄλλος,
ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρ-
χειν, εἰ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν
ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως· νῦν δ' οὐχ αἱ-
γ' ρετὸν, δικαίως ἀποθανεῖν. Ἄλλος, ἐκ τῶν
πρὸς ἄλληλα· εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ κα-
λῶς καὶ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πε-
πονθέναι· καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι·
οἷον, ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελω-
νῶν, εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν, τὸ πωλεῖν·
οὐδ' ἡμῖν, τὸ ὠνεῖσθαι. καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ
καλῶς καὶ δικαίως ὑπάρχειν, καὶ τῷ ποιή-
σαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθό-
τι. ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι· εἰ γὰρ δι-
καίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν· ἀλλ' ἴσως
οὐχ ὑπὸ σοῦ. διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρίς, εἰ ἄξιος
ὁ παθὼν, παθεῖν· καὶ ὁ ποιήσας, ποιῆσαι· εἶτα
χρήσασθαι, ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ. ἐνίοτε γὰρ
διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ
τῷ Ἀλκμαίωνι τῷ Θεοδέκτου, μητέρα δὲ
τὴν σὴν, οὔτις ἐστύγει βροτῶν· φησὶ δ' ἀποκρι-
νόμενος, ἀλλὰ διαλαβόντας σκοπεῖν δεῖ.
ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας, πῶς; ὑπολα-
βὼν φησι, τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ
κτανεῖν. καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν
ἀποκτεινάντων Νικάνορα. ἐπειδὴ γὰρ δικαίως
ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθα-
νεῖν.

νεῖν. καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ
οὗ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν·
ὡς οὐκ ἄδικον ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθα-
νόντα. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον· οἷον, δ'
εἰ μὴ δ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄν-
θρωποι· τοῦτο γάρ ἐστιν, εἰ ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρ-
χοι, μὴ ὑπάρχει· δῆλον, ὅτι οὐδ' ᾧ ἧττον. τὸ
δ', ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέ-
ρα, ἐκ τοῦ, εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλ-
λον ὑπάρχει. καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι,
εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ. ἔτι, εἰ μήτε μᾶλ-
λον, μήτε ἧττον· ὅθεν εἴρηται, καὶ σὸς μὲν οἰκ-
τρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ· Οἰνεὺς δ' ἄρ'
οὐχὶ τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας κλεινότατον γό-
νον. καὶ ὅτι, εἰ μὴ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀ-
λέξανδρος· καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὔτ' Ἀλέ-
ξανδρος· καὶ εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλ-
λέα Ἀλέξανδρος· καὶ, εἰ μὴ δ' οἱ ἄλλοι τεχ-
νῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι· καὶ, εἰ μὴ δ'
οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι, ὅτι ἀποθανοῦνται πολ-
λάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί· καὶ ὅτι, εἰ δεῖ τὸν ἰδιώ-
την τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑ-
μᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλος, εἰς τὸν χρό- ε'
νον σκοπεῖν· ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμό-
διον, ὅτι εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυ-
χεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δέ, ἆρ' οὐ
δώσετε; μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν ὑπισχνεῖσθε,
παθόντες δ' ἀφαιρεῖσθε; καὶ πάλιν πρὸς τοὺς
Θηβαίους,

Θηβαίους, Φίλιππον διϊέναι πρὸς τὴν Ἀττικὴν, ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἂν· ἄτοπον οὖν εἰ διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διοίσουσιν.

ς' Ἄλλος, ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτὸν, πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος· οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς τὸν Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν· οὐ φάσκοντος δὲ, εἶτα, σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὢν οὐκ ἂν προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης. δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δ' οὔ, γελοῖον ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτό τις εἴποιεν· ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν κατηγόρου· ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν, βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος. τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν καθόλου, ὁ τόπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς ἢ μὴ ποιεῖ ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν· ἢ προτρέπει ποιεῖν, ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν.

ζ' Ἄλλος, ἐξ ὁρισμοῦ· οἷον, ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον· καίτοι ὅς τις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. καὶ ὡς Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός· τὰ γοῦν ἔργα, συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τῶν Ἁρμοδίου καὶ τῶν Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά.

καὶ ὡς

καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν
ὁμολογήσαιμεν τοὺς μὴ κοσμίους, οὐχ ἑνὸς
σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν. διὸ Σωκρά-
της οὐκ ἔφη βαδίζειν εἰς Ἀρχέλαον· ὕβριν γὰρ
ἔφη εἶναι, τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοί-
ως εὖ παθόντα, ὥσπερ κακῶς. πάντες γὰρ
οὗτοι, ὁρισάμενοι καὶ λαβόντες τὸ τί
ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. Ἄλ- η'
λος, ἐκ τοῦ ποσαχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ
τοῦ ὀρθῶς. Ἄλλος, ἐκ διαιρέσεως· οἷον, εἰ πάν- θ'
τες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἕνε-
κα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύ-
νατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ' αὐτοί φασιν.

Ἄλλος, ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς· οἷον, ἐκ τῆς Πεπαρη- ι'
θίας, ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες παν-
ταχοῦ διορίζουσι τἀληθές· τοῦτο μὲν γὰρ Ἀ-
θήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι
πρὸς τὸν υἱὸν ἡ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο δὲ Θήβη-
σιν, Ἰσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούν-
των, ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν Ἰσμηνίου τὸν υἱόν·
καὶ διὰ τοῦτο Θετταλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμι-
ζον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου,
ὅτι τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων
ἵππων, οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους· οὐδὲ τοῖς
ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς· οὐκοῦν εἰ ὁ-
μοίως ἐφ' ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλά-
ξασι τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρηστέον εἰς τὴν οἰκείαν
σωτηρίαν. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, ὅτι πάντες τοὺς

σοφοὺς τιμῶσι περὶ ὁτουοῦν· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον καίπερ βλασφημήσαντα, τετιμήκασι· καὶ Χῖοι Ὅμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυληναῖοι, Σαπφώ, καίπερ οὖσαν γυναῖκα. καὶ Λακεδαιμόνιοι, Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα φιλολόγοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται, Πυθαγόραν· καὶ Λαμψακηνοί, Ἀναξαγόραν, ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνησαν· καὶ Λακεδαιμόνιοι, τοῖς Λυκούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πό-

ια λις. Ἄλλος, ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μέν, εἰ πάντες καὶ ἀεί. εἰ δὲ μή, ἀλλ᾽ ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ σοφοί, ἢ πάντες, ἢ οἱ πλείους, ἢ ἀγαθοί· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε τὸ ἐναντίον κρίνειν, οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν, οἷον θεοῖς, ἢ πατρί, ἢ διδασκάλῳ. ὥσπερ ὃ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς, εἰ ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἱκανῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδῃ δ᾽ οὔπω. ἢ ὥσπερ Σαπφώ, ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα, ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα ὡς ᾤετο, ἀλλὰ μὴν ὅ γ᾽ ἑταῖρος ἡμῶν ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον, λέγων τὸν Σωκράτην. καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελ-

φοῖς ἐπηρώτα τὸν θεόν, κεχρημένος πρότε-
ρον Ὀλυμπίασιν, εἰ αὐτῷ ταὐτὰ δοκεῖ ἅπερ τῷ
πατρί· ὡς αἰσχρὸν ὂν τἀναντία εἰπεῖν. καὶ περὶ
τῆς Ἑλένης ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπου-
δαία, εἰ Θησεὺς ἔκρινε· καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου,
ὃν οἱ θεοὶ προέκριναν· καὶ περὶ Εὐαγόρου, ὅτι
σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί· Κόνων γοῦν
δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπών,
ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν. Ἄλλος, ἐκ τῶν μερῶν, ιβʹ
ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποία κίνησις ἡ ψυχή·
ἥδε γὰρ, ἢ ἥδε. παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκρά-
τους τοῦ Θεοδέκτου, εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκε;
τίνας θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν ἡ πόλις νομίζει;
Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαί- ιγʹ
νει, ὥστε ἕπεσθαί τι αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ κακὸν,
ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος, προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν,
καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν ἢ
ψέγειν· οἷον, τῇ παιδεύσει, τὸ φθονεῖσθαι ἀκολου-
θεῖ κακόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι, ἀγαθόν. οὐ τοί-
νυν δεῖ παιδεύεσθαι, φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ
μὲν οὖν παιδεύεσθαι· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. οὗ-
τος ὁ λόγος ἐστὶν ἡ Καλλίππου τέχνη, προσλα-
βοῦσα καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τἆλλα, ὡς εἴρηται.
Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν ιδʹ
προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον
εἰρημένῳ τρόπῳ, ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. διαφέ-
ρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν, τὰ τυχόντα ἀντίθεται· ἐν-
ταῦθα δὲ, τἀναντία. οἷον ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν

δημηγορεῖν, ἐὰν μὲν γὰρ, ἔφησε, τὰ δίκαια λέ-
γῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδι-
κα, οἱ θεοί. δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ
τὰ ἄδικα λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε φιλήσουσιν·
ἐὰν δὲ τὰ δίκαια, οἱ θεοί· τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ
λεγομένῳ, τὸ ἔλαιον πρίασθαι, καὶ τοὺς ἅλας·
καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστὶν, ὅταν δυοῖν ἐναν-
τίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐν-
ιε' αντία ἑκάτερα ἑκατέροις. Ἄλλος, ἐπειδὴ
οὐ τὰ αὐτὰ ἐπαινοῦσι φανερῶς καὶ ἀφανῶς
ἀλλὰ φανερῶς μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ
ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἰδίᾳ δὲ, τὰ συμφέροντα
μᾶλλον βούλονται, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συ-
νάγειν θάτερον. τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος
ις' ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. Ἄλλος, ἐκ τοῦ
ἀνάλογον συμβαίνειν· οἷον, ὁ Ἰφικράτης, τὸν
υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῇ ἡλικίᾳ, ὅτι μέγας
ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων εἶπεν, ὅτι εἰ τοὺς
μεγάλους τῶν παίδων, ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς
μικροὺς τῶν ἀνδρῶν, παῖδας εἶναι ψηφιοῦν-
ται. καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι πολί-
τας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβα-
κα καὶ Χαρίδημον διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγά-
δας δ' οὐ ποιήσετε, τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀ-
ιζ' νήκεστα πεπραγμένους; Ἄλλος, ἐκ τοῦ, τὸ
συμβαῖνον, ἐὰν ᾖ ταὐτὸν, ὅτι καὶ ἐξ ὧν συμ-
βαίνει ταὐτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, ὅτι ὁμοίως
ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς
τοῖς

τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν. ἀμφοτέρως γὰρ συμ-
βαίνει, μὴ εἶναί ποτε τοὺς θεούς. καὶ ὅλως δέ, τὸ
συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου, λαμβάνειν ὡς ταὐ-
τὸ αἰεί· μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκρά-
τους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλο-
σοφεῖν· καί, ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δου-
λεύειν ἐστί· καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης,
ποιεῖν τὸ προσταττόμενον· ληπτέον δ' ἂν ὁπότε-
ρον ᾖ χρήσιμον. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς ιη'
αὐτοὺς αἰεὶ αἱρεῖσθαι, ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀ-
νάπαλιν· οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, εἰ φεύγοντες
μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν· κατελ-
θόντες δέ, φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα·
ὁτὲ μὲν γάρ, τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦν-
το· ὁτὲ δέ, τὸ μὴ μάχεσθαι, ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν.
Ἄλλος, τό, οὗ ἕνεκα ἂν εἴη ἢ γένοιτο, τού- ιθ'
του ἕνεκα φάναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι· οἷον, εἰ δοίη
ἄν τίς τινι, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ· ὅθεν καὶ
τοῦτ' εἴρηται, πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔ-
νοιαν φέρων, μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματα,
ἀλλ' ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέ-
ρας. καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος, οὐχ
ἵνα κτάνωσι θῆρα· ὅπως δὲ μάρτυρες ἀρετῆς
γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα. καὶ τὸ ἐκ τοῦ
Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης προεί-
λετο Ὀδυσσέα, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκο-
λουθῶν. ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. Ἄλ- κ'
λος, κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς

 συμβου-

συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα, καὶ ἀποτρέ-
ποντα, καὶ ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσι· ταῦτα
γάρ ἐστιν, ἃ ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ, δεῖ πράττειν· οἷον, εἰ
δυνατὸν καὶ ῥᾴδιον καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ ἢ φίλοις,
ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον, ἢ ἐλάτ-
των ἡ ζημία τοῦ πράγματος. καὶ προτρέπον-
ται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναν-
τίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατηγοροῦ-
σι καὶ ἀπολογοῦνται. ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόν-
των, ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων,
κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος, ὅλη τέχνη,
κα' ἥτε Παμφίλου καὶ ἡ Καλλίππου. Ἄλλος, ἐκ
τῶν δοκούντων μὲν γίνεσθαι, ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ
ἂν ἔδοξαν, ἢ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν, καὶ ὅτι μᾶλλον·
ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα, ὑπολαμβάνουσιν.
εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη. οὐ
γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν, δοκεῖ οὕτως·
οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πιτθεὺς κατηγορῶν
τοῦ νόμου· ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι, δέον-
ται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος· καὶ γὰρ οἱ
ἰχθύες, ἁλός· καίτοι οὐκ εἰκὸς, οὐδὲ πιθανὸν ἐν
ἅλμῃ τρεφομένους, δεῖσθαι ἁλός· καὶ τὰ στέμ-
φυλα, ἐλαίου. καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γί-
κβ' γνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου. Ἄλλος ἐλεγκτι-
κὸς, τὸ, τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, χωρὶς μὲν
ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, εἴ τι ἀνομολογού-
μενον ἐκ πάντων χρόνων καὶ πράξεων καὶ λό-
γων· οἷον, καί φησι μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμο-

σε δὲ

σε δὲ τοῖς τριάκοντα. χωρὶς δ' ἐπ' αὐτόν, καί φησιν εἶναί με φιλόδικον· οὐκ ἔχει δ' ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην. χωρὶς δὲ ἐπ' αὐτὸν καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, καὶ οὗτος μὲν, οὐ δεδάνικε πώποτ' οὐδὲν· ἐγὼ δὲ, καὶ
πολλὰ λέλυμαι ὑμῶν. Ἄλλος, τοῖς δια- κγ'
βεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις ἐν πράγμασιν, ἢ δοκοῦσι τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔστι γάρ τι, δι' ὃ φαίνεται· οἷον διαβεβλημένης τινὸς πρὸς τὸν αὐτῆς υἱόν, διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι, ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ· λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἡ διαβολή. καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τῷ Θεοδέκτου, ὁ Ὀδυσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι ἀνδρειότερος ὢν, τοῦ Αἴαντος
δοκεῖ. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ αἰτίου, ἐάν τε ὑπάρχῃ, κδ'
ὅτι ἔστι· κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν. ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον, καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου, οὐδέν ἐστιν· οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος, ἔλεγε κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα οὐκ ἐνδέχεσθαι ἔφη· μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχ-
θρας πρὸς τὸν δῆμον. Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο κε'
βέλτιον, ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει ἢ πράττει ἢ πέπραχε, σκοπεῖν. φανερὸν γὰρ, ὅτι εἰ μὴ οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γινώσκων προαιρεῖται. ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ τοῦτο γίνεται ὕστερον

δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον· πρότερον δὲ,
κς ἄδηλος. Ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ
πράττεσθαι, τοῖς πεπραγμένοις ἅμα, σκοπεῖν·
οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι
τῇ Λευκοθέᾳ, καὶ θρηνοῦσι ἢ μή, συνεβούλευεν·
εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ'
κη' ἄνθρωπον, μὴ θύειν. Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν
ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι·
οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ, οἱ μὲν κατηγοροῦ-
σιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν, οὐ φαίνεσθαι
γοῦν αὐτούς, ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια, περὶ τὴν ἀ-
ποστολὴν τῶν παίδων· ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ
ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε·
τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἄν, μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ
θάτερον ἐποίησεν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος καὶ τοῦ
ἐνθυμήματος τὸ εἶδος, ὅλη ἡ πρότερα Θεοδώρου
κθ' τέχνη. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· οἷον ὡς ὁ
Σοφοκλῆς, σαφῶς σιδηρῷ καὶ φοροῦσα τοὔ-
νομα· καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθα-
σι λέγειν· καὶ ὡς Κόνων, Θρασύβουλον θρασύ-
βουλον ἐκάλει· καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον,
ἀεὶ θρασύμαχος εἶ· καὶ Πῶλον, ἀεὶ σὺ πῶ-
λος εἶ· καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, ὅτι οὐκ
ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος· χαλε-
ποὶ γάρ. καὶ ὡς ἡ Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀ-
φροδίτην, καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς, ἀφροσύνης γὰρ
ἄρχει θεά· καὶ ὡς Χαιρήμων, πενθεύς, ἐσο-
μένης συμφορᾶς ἐπώνυμος. Εὐδοκιμεῖ δὲ
μᾶλλον

μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ, τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα· παράλληλα δὲ, φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν, θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενοι προορῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι, καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν. — κανών.

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται τὸ μὲν, εἶναι συλλογισμὸν, τὸ δὲ, μὴ εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δέ· ἀνάγκη καὶ ἐνθύμημα, τὸ μὲν, εἶναι ἐνθύμημα· τὸ δὲ, μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δέ· ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις. τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων· εἷς μὲν, ὁ παρὰ τὴν λέξιν· καὶ τούτου, ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν· οὐκ ἔστι τὸ, καὶ τὸ, ἀνάγκη ἄρα τὸ καὶ τό· ἐν γὰρ τοῖς ἐνθυμήμασι τὸ συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα. ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις, χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος, καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι, παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον, τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν, ὅτι τοὺς μὲν, ἔσωσε· τοῖς δ', ἡμετέροις ἐτιμώρησε· τοὺς δ' Ἕλληνας, ἐλευθέρωσεν. ἕκαστον μὲν

ΤΌΠΟΙ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων. α'

γὰρ

γὰρ τούτων, ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη· συντεθέντων
β' δὲ, φαίνεταί τι καὶ ἐκ τούτων γίνεσθαι. ἓν
δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, ὡς τὸ φάναι, σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. ἢ εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων, τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνοι· ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι Πίνδαρος ἔφη, ὦ μάκαρ ὅντε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέοισιν Ὀλύμπιοι· ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύνα ἀτιμότατόν ἐστιν, ὥστε τὸ τινὰ δηλονότι τίμιον. καὶ τὸ, κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν. μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. καὶ τὸ, τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον· ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἁπλῶς λέγεται.

γ' Ἄλλος, τὸ διῃρημένων συντεθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα· ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν ταὐτὸν πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. ἔστι δὲ τοῦτο, Εὐθυδήμου λόγος· οἷον τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ ἐστιν· ἕκαστον γὰρ οἶδε. καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι. καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι· ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ, ἓν κακόν ἐστιν. οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν· ὧδε δὲ δεικτικόν ἐστιν, οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν, δύο κακά. ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός.

γιστικός

γιστικός· πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβου-
λον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συν-
τίθησι γάρ. ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου (ἐκ δι-
αιρέσεως γάρ ἐστιν) δίκαιόν ἐστιν, εἴ τις ἂν κτείνῃ
πόσιν, ἀποθνήσκειν ταύτην· καὶ τῷ πατρί γε τιμω-
ρεῖν τὸν υἱόν. οὐκοῦν ταῦτα καὶ πέπρακται·
συντεθέντα γὰρ ἴσως, οὐκέτι δίκαιον. εἴη δ' ἂν
καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπὸ
τίνος. Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατα- δ'
σκευάζειν ἢ ἀνασκευάζειν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅταν
μὴ δείξας, ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα.
ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὐ πεποίηκεν, ὅταν
ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὔξῃ· ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν
ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται. οὐκοῦν ἐστὶν ἐνθύμη-
μα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐ-
ποίησεν ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. Ἄλ- ε'
λος, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο·
οἷον εἴ τις λέγοι, ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ
ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος
ἔρως, κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον. ἢ εἴ
τις λέγοι, ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ.
ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πο-
νηρὸς, κλέπτης· ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς, πονηρός.
Ἄλλος, διὰ τὸ συμβεβηκός· οἷον ὃ λέγει Πο- ς'
λυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν, διατρώ-
γοντες τὰς νευράς· ἢ εἴ τις φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖ-
πνον κληθῆναι τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ
κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς, ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς

ἐν Τενέ-

ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος, ἐμήνισε. συ-
ζ' νέβη δὲ τοῦτο, ἐπὶ τῷ μὴ κληθῆναι. Ἄλ-
λος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον· οἷον ἐν τῷ Ἀλεξάν-
δρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος, ὑπεριδὼν γὰρ τὴν
πολλῶν ὁμιλίαν, ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ'
ἑαυτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ
οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. καὶ ἐπεὶ
καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχὸς
ὁ τοιοῦτος ἐστίν· ὅμοιον δὲ, καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱε-
ροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται· καὶ
ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν θέ-
λωσιν· ὅπου γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν
ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχῃ ταῦτα δό-
ξειεν ἂν εὐδαιμονεῖν· διαφέρει δὲ, τὸ πῶς·
η' διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. Ἄλλος,
παρὰ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον· οἷον, τῷ ἅμα, ἢ μετὰ
τοῦτο γεγονέναι. τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο
λαμβάνουσι· καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτεί-
αις· οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πο-
λιτείαν, πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκεί-
θ' νην γὰρ, συνέβη ὁ πόλεμος. Ἄλλος, παρὰ
τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς· οἷον, ὅτι δικαί-
ως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις
γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός. οὐ γὰρ
αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ,
μέχρι τούτου κύριος. ἢ, εἴ τις φαίη, τὸ τύπτειν
τοὺς ἐλευθέρους, ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως,
ι' ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. Ἔτι, ὥσπερ
ἐν τοῖς

ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός· οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν, ὄν· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν. καὶ, ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον. οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστι φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ μὴ ἁπλῶς εἰκὸς, ἀλλά τι εἰκός· ἔστι δὲ τοῦτο, οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει, τάχ᾽ ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ᾽ εἶναι λέγοι βροτοῖσι, πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα· γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκὸς ὥστ᾽ εἰκὸς, καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς, εἰκὸς, ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς. ἀλλ᾽ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατά τι καὶ πρός τι, καὶ πῇ οὐ προστιθέμενον, ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δὲ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη. ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὢν, αἰκίας φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός· κἂν ἔνοχος ὢν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὢν· οὐ γὰρ εἰκὸς, ὅτι εἰκὸς ἔμελε δόξειν. ὁμοίως δὲ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ· φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα. ἔστι δὲ, τὸ μὲν εἰκός· τὸ δὲ, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἴρηται. καὶ τὸ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ᾽ ἐστί. καὶ ἐντεῦθεν δὲ, δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γάρ ἐστι

καὶ οὐκ ἀληθές. ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται.

ΠΕΡῚ ΛΥΣΕΩΝ.

περὶ δὲ λύσεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. ἔστι δὲ λύειν, ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοί, ἐκ τῶν ἐνδόξων· δοκοῦντα δέ, πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν.

Ἐνστάσεως εὕρεσις.

αἱ δ' ἐνστάσεις, φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μέν, οἷον εἰ περὶ ἔρωτα εἴη τὸ ἐνθύμημα, ὡς σπουδαῖος, ἡ ἔνστασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια, πονηρόν· ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο κάλλιστος ἢ κάκιστος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. ἐπεὶ δὲ τοῦ ἐναντίου, ἔνστασις φέρεται· οἷον, εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ, πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ· ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρός, κακῶς. ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων· εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδ' οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ φιλοῦσιν. αἱ δὲ κρίσεις, αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον, εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν, ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν. ἔνστασις, οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρ-

ἁμαρτάνῃ. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεσσάρων· τὰ δὲ τέσσαρα ταῦτά ἐστιν, εἰκὸς, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον. ἔστι δὲ τὰ μὲν, ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων ἢ δοκούντων, συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων· τὰ δὲ, δι' ἐπαγωγῆς, διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς, ἢ πλειόνων, ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου, εἶτα συλλογίσηται τὸ κατὰ μέρος διὰ παραδείγματος· τὰ δὲ, δι' ἀναγκαίου, καὶ ὄντος τεκμηρίου· τὰ δὲ, διὰ τῶν καθόλου ἢ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τε ὂν, ἐάν τε μὴ διὰ σημείων. τὸ δὲ εἰκὸς, οὐ τὸ ἀεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· φανερὸν ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων, ἀεί ἐστι λύειν, φέροντα ἔνστασιν. ἡ δὲ λύσις φαινομένη, ἀλλ' οὐκ ἀληθὴς ἀεί· οὐ γὰρ, ὅτι οὐκ εἰκὸς λύει ὁ ἐνιστάμενος· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. διὸ καὶ ἀεί ἐστι πλεονεκτεῖν, ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα, διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν. ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν, δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν· ἔστι δὲ οὐ ταυτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον, ὁ δὲ κριτὴς οἴεται ἂν οὕτω λυθῇ, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι, ἢ οὐκ αὐτῷ κριτέον παραλογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγομεν. οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν οἰκότων, τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν. οὔ-

Κοινοὶ τόποι τῶν ἐνθυμημάτων.

Λύσις τοῦ εἰκότος.

κουν

κουμ ἱκανὸμ ἂμ λύσῃ, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλ-
λὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός. τοῦτο δὲ συμβήσε-
ται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.
ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρό-
νῳ, ἢ τοῖς πράγμασι. κυριώτατον δέ, εἰ ἀμφοῖν,
εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτω, τοῦτ' ἔστιν εἰκὸς
Λύσις τοῦ σημείου. μᾶλλον. λύεται δὲ τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ
σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂμ ᾖ ὑπάρ-
χοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ
ἀσυλλόγιστόμ ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ
Παραδείγματος. τῶν ἀναλυτικῶν. πρὸς δὲ τὰ παραδείγμα-
τα, ἡ αὐτὴ λύσις καὶ τὰ εἰκότα. ἐάν τε γὰρ ἔχω-
μέν τι, οὐκ οὕτω λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον,
καὶ εἰ τὰ πλείω ἢ πλεονάκις ἄλλως· ἐὰν δὲ
καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις οὕτω μαχετέ-
ομ, ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως,
τεκμηρίου ἢ διαφοράν γέ τινα ἔχει. τὰ δὲ τεκμήρια καὶ
τεκμηριώδη ἐνθυμήματα, κατὰ μὲν τὸ ἀσυλ-
λόγιστον, οὐκ ἔσται λῦσαι· δῆλον δὲ καὶ τοῦτ'
ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. λείπεται δ' ὡς
οὐχ ὑπάρχει, τὸ λεγόμενον δεικνύναι. εἰ δὲ φα-
νερὸν καὶ ὅτι ὑπάρχει καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄ-
λυτον ἤδη γίγνεται τοῦτο· πάντα γὰρ γίγνεται
ΠΕΡΙ ΑΥξήσεως καὶ μειώσεως. ἀπόδειξις ἤδη φανερά. τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν,
οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέ-
γω, στοιχεῖον καὶ τόπον. ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ
τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει: τὸ
δ' αὔξειμ καὶ μειοῦν, ἔστιν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ
δεῖξαι,

δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρόν· ὥσπερ καὶ, ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν· ταῦτα δ' ἐστὶ πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ ἐνθυμήματα. ὥστ' εἰ μηδὲ τούτων ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ τὸ μειοῦν. οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματα, εἶδός τι ἐστὶν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν· δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν, ἢ ὁ δείξας, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκών. ἀνταποδεικνύουσι δὲ, τὸ ἀντικείμενον· οἷον, εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν· οὗτος, ὅτι οὐ γέγονεν. εἰ δὲ ὅτι οὐ γέγονεν· οὗτος, ὅτι γέγονεν· ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι, ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν· ἡ δ' ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα· ἀλλὰ, καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τὸ εἰπεῖν δόξαν τινὰ, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν. Ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων καὶ γνωμῶν καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα. λοιπὸν δὲ διεξελθεῖν περὶ λέξεως, καὶ τάξεως.

Ἐπίλογος.

Μετάστασις.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΤΈΧΝΗΣ ῬΗΤΟΡΙΚΗ͂Σ ΤΩ͂Ν ΕἸΣ ΤΡΊΑ ΤῸ ΤΡΊΤΟΝ.

Μετάστασις.

πειδὴ δὲ τρία ἐστὶν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον· ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται· δεύτερον δὲ, περὶ τὴν λέξιν· τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου· περὶ μὲν τῶν πίστεων, εἴρηται καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν ἐστι· καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διατὶ τοσαῦτα μόνα (ἢ γὰρ τῷ, αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες· ἢ τῷ, ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας· ἢ τῷ, ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες.) εἴρηται δὲ καὶ τὰ ἐνθυμήματα, πόθεν δεῖ πορίζεσθαι (ἔστι γὰρ τὰ μὲν, εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ, τόποι.) περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν· ἀλλ' ἀνάγκη καὶ ταῦτα, ὡς δεῖ, εἰπεῖν· καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι· τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται, τὰ περὶ

Ὑπόκρισις

τὴν ὑπόκρισιν. καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ

αὐτὰς

αὐτὰς τὰς τραγῳδίας οἱ ὑποκριταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν· ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος. ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος, οἷον πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ καὶ μέσῃ· καὶ πῶς τοῖς τόνοις, οἷον ὀξείᾳ καὶ βαρείᾳ καὶ μέσῃ· καὶ ῥυθμοῖς τισι πρὸς ἕκαστον. τρία γάρ ἐστι, περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ' ἐστὶ, μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι. καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταὶ οὕτω δηλονότι, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν· ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε, καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον· ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ τὴν ῥητορικὴν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου, τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν, μήτ' εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν· ὥστε τἆλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι, περίεργά ἐστιν. ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως, ἔχει τι μικρὸν ἀ- λέξις.

ναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ
τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδὶ εἰπεῖν· οὐ μὲν τοι το-
σοῦτον· ἀλλ' ἅπαντα, φαντασία ταῦτά ἐστι,
καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γε-
ωμετρεῖν διδάσκει. ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ,
ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ. ἐγκεχειρήκασι
δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινες, οἷον
Θρασύμαχος ἐν τοῖς ἐλέοις. καὶ ἔστι φύσεως,
τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι καὶ ἀτεχνότερον· περὶ
δὲ τὴν λέξιν, ἔντεχνον. διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυνα-
μένοις, γίνεται πάλιν ἆθλα· καθάπερ καὶ
τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν. οἱ γὰρ γρα-
φόμενοι λόγοι, μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν,
ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι,
τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀ-
νόματα, μιμήματά ἐστιν. ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φω-
νὴ πάντων μιμητικωτάτη τῶν μορίων ἡμῖν.
διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἥτε ῥαψῳδία, καὶ
ἡ ὑποκριτική, καὶ ἄλλαι γε. ἐπεὶ δ' οἱ ποιη-
ταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πο-
ρίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητι-
κὴ πρώτη ἐγένετο λέξις· οἷον ἡ Γοργίου· καὶ νῦν
ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων, τοὺς τοιούτους οἴ-
ονται διαλέγεσθαι κάλλιστα. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν,
ἀλλ' ἑτέρου λόγου, καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί. δη-
λοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας
ποιοῦντες, ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλ-
λ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμ-

βεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν
μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων· οὕτω καὶ
τῶν ὀνομάτων ἀφήκασιν, ὅσα παρὰ τὴν δια-
λεκτόν ἐστιν· οἷς δ' οἱ πρῶτοι ἐκόσμουν, καὶ ἔτι
καὶ νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφήκα-
σι. διὸ γελοῖον, μιμεῖσθαι τούτους, οἳ αὐτοὶ οὐκ
ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. ὥς τε φανε-
ρόν, ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰ-
πεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοι-
αύτης, οἵας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης, εἴρηται
ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεω-
ρημένα. Καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετή, σαφῆ
εἶναι (σημεῖον γάρ, ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ,
οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον) καὶ μήτε ταπει-
νήν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ
γὰρ ποιητική, ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ' οὐ πρέπου-
σα τῷ λόγῳ. τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτ-
των, σαφῆ μὲν ποιεῖ, τὰ κύρια· μὴ ταπεινὴν δέ,
ἀλλὰ κεκοσμημένην, τἆλλα ὀνόματα, ὅσα εἴ-
ρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι
ξαι, ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν· ὥσπερ γὰρ
πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πο-
λίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν·
διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμα-
στὸν γὰρ τῶν ἀπάντων ἐστίν· ἡδὺ δέ, τὸ θαυμα-
στόν ἐστι. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων, πολλά τε
ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστη-
κε περὶ ἃ καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψι-

Ἡ τῆς λέξεως πραγματεία.

λοῖς λόγοις, πολλῷ ἐλάττοσιν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις, ἐλάττων. ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιεποῖτο ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ λίαν μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις, ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον. διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως. τοῦτο γὰρ, πιθανόν· ἐκεῖνο δὲ, τοὐναντίον. ὥσπερ γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους. καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν. ἡ μὲν γὰρ, τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι· αἱ δ', ἀλλότριαι. κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ· ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ καὶ ὑπέδειξε πρῶτος.

Ἐκλογὴ καὶ χρῆσις τῶν ὀνομάτων.

ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως, τούτων γλώτταις μὲν καὶ διπλοῖς ὀνόμασι καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν, τό τε διὰ τί εἴρηται· ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος.

Τὸ κύριον.

τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον καὶ μεταφορὰ, μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν. σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται καὶ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς κυρίοις. ὥστε δῆλον, ὡς, ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται

τὸ

τὸ ξενικὸν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σα-
φηνιεῖ. αὕτη δ' ἦν, ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρε-
τή. τῶν δ' ὀνομάτων, τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυ- Ὁμωνυ-
μίαι χρήσιμοι (περὶ ταύτας γὰρ κακουργεῖ) μίαι.
τῷ ποιητῇ δὲ, συνωνυμίαι. λέγω δὲ κύριά τε καὶ Συνωνυ-
συνώνυμα, οἷον, τὸ πορεύεσθαί τε καὶ τὸ βαδί- μίαι.
ζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφότερα, καὶ κύρια καὶ συνώ-
νυμα ἀλλήλοις. τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐ-
στι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖ-
στον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις, αἱ
μεταφοραὶ, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς
περὶ ποιητικῆς. τοσούτῳ δ' ἐν λόγοις δεῖ μᾶλ-
λον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσον ἐξ ἐλατ-
τόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων.
καὶ τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ξενικὸν, ἔχοι μάλι- Μεταφο-
στα ἡ μεταφορὰ, καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ραί.
ἄλλου. δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα καὶ τὰς μετα-
φορὰς, ἁρμοττούσας λέγειν· τοῦτο δ' ἔσται ἐκ
τοῦ ἀνάλογου. εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανεῖται, δι-
ὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαί-
νεσθαι· ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ, φοινικὶς· οὕ-
τω γέροντι, τί. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. καὶ
ἐάν τε κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τῶν βελτιόνων
τῶν ἐν τῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν·
ἐάν τε ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων. λέγω δ' οἷ-
ον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ
φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι, τὸν δ' εὐ-
χόμενον πτωχεύειν· ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ ἑ-

εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν. ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον· ὁ δὲ, ἔφη, ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον. ἄμφω γὰρ περὶ θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν, τίμιον· τὸ δὲ, ἄτιμον· καὶ οἱ μὲν, Διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσι. ταῦτα δ' ἄμφω μεταφοραί· ἡ μὲν, ῥυπαινόντων· ἡ δὲ, τοὐναντίον. καὶ οἱ μὲν λῃσταὶ, αὐτοὶ δὲ αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν· διὸ ἔξεστι λέγειν, τὸν ἀδικήσαντα μὲν, ἁμαρτάνειν· τὸν δ' ἁμαρτάνοντα, ἀδικῆσαι· καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι. τὸ δὲ, ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησὶ, κώπας ἀνάσσειν τ' ἀποβὰς εἰς Μυσίαν, ἀπρεπὲς, ὅτι τὸ ἀνάσσειν μεῖζον ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέκλεπται οὖν. ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἐὰν μὴ ἡδείας σημεῖα φωνῆς· οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις, κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμφω φωναί. φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ, ταῖς ἀσήμοις φωναῖς· ἔτι δὲ οὐ πόρρωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως. ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν, ὅτι συγγενές· οἷον, ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι, Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνδρὶ κολλήσαντα· ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις· κόλλησιν τοίνυν εἶπε, τὴν τῆς συκίας προσβολήν. καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων, ἔστι μεταφορὰς

ταφορὰς

ταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· αἱ μεταφοραὶ γὰρ,
αἰνίττονται· ὥστε δῆλον, ὅτι εὖ μετενήνεκται,
καὶ ἀπὸ καλῶν. κάλλος δὲ ὀνόματος, τὸ μὲν κάλλος
ὥσπερ Λυκίμνιος λέγει ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ ὀνόματος.
σημαινομένῳ· καὶ αἶσχος δὲ, ὡσαύτως. ἔτι δὲ τρί-
τον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ, ὡς ἔφη
Βρύσων, οὐθένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ ση-
μαίνει τόδε, ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν· τοῦτο γάρ ἐστι
ψεῦδος. ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ
ὡμοιωμένον μᾶλλον καὶ οἰκειότερον, τῷ
ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. ἔτι οὐχ ὁμοί-
ως ἔχον σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὥστε καὶ οὔ-
τως, ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θετέον.
ἄμφω μὲν γὰρ, τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρὸν σημαί-
νουσιν· ἀλλ' οὐχ ᾗ καλὸν, ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρόν· ἢ
ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον. τὰς δὲ με- κάλλος
ταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον ἀπὸ καλῶν ἢ τῇ φω- τῶν μετα
νῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθή- φορῶν.
σει. διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον ῥοδοδάκτυλος ἠὼς
μᾶλλον, ἢ φοινικοδάκτυλος· ἢ ἔτι φαυλότερον
ἐρυθροδάκτυλος. καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, ἔστι μὲν τὰς ἐπίθετα.
ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰσχροῦ· οἷον, ὁ
μητροφόντης· ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελτίονος, οἷον, ὁ
πατρὸς ἀμύντωρ, καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐ-
δίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀ-
ρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς
ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε,
χαίρετε ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων· καί

τοι

τι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. ἔτι τὸ αὐτὸ
Ὑποκορισμός. ὑποκορίζεσθαι. ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμὸς, ὃς ἔλατ-
τον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν. ὥσπερ
καὶ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις,
ἀντὶ μὲν χρυσοῦ, χρυσιδάριον· ἀντὶ δ' ἱματίου,
ἱματιδάριον· ἀντὶ δὲ λοιδορίας, λοιδορημάτιον,
καὶ νοσημάτιον. εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ, καὶ πα-
ρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

Ψυχρά. Τὰ δὲ ψυ-
α' χρὰ, ἐν τέτταρσι γίνονται κατὰ τὴν λέξιν· ἔν τε
τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Λυκόφρων, τὸν πο-
λυπρόσωπον οὐρανὸν, τῆς μεγαλοκορύφου γῆς,
καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον· καὶ, ὡς Γοργίας ὠνόμαζε,
πτωχόμουσος κόλαξ, ἐπιορκήσαντας καὶ κα-
τευορκήσαντας· καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, μένους
μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ
τὴν ὄψιν γινομένην, καὶ τελεσφόρον ᾠήθη τὴν
προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι, καὶ τελεσφό-
ρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησε, καὶ κυα-
νόχρων τὸ τῆς Θεττάλου ἔδαφος. πάντα γὰρ ταῦ-
τα, ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται. μία
β' μὲν οὖν αὕτη αἰτία· μία δὲ, τὸ χρῆσθαι γλώτ-
ταις· οἷον Λυκόφρων, Ξέρξην, τὸν πελώριον ἄν-
δρα· καὶ Σκίρων, σίννις ἀνήρ· καὶ Ἀλκιδάμας,
ἄθυρμα τῇ ποιήσει· καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτα-
σθαλίαν· καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ
γ' τεθηγμένον. τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ ἢ
μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι. ἐν μὲν
γὰρ ποιήσει πρέπει, γάλα λευκὸν εἰπεῖν· ἐν δὲ

λόγῳ

λόγῳ, τὰ μὲν ἀπρεπέστερα· τὰ δ' ἂν μὴ κατακορῆ, ἐξελέγχει καὶ ποιεῖ φανερὸν, ὅτι ποίησίς ἐστιν. ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι αὐτῇ (ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν.) ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου· ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν, τὸ εἰκῆ λέγειν. ἡ μὲν γὰρ, οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἡ δὲ, τὸ κακῶς. διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται. οὐ γὰρ ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ' ΣΗ
ὡς ἐδέσμασι τοῖς ἐπιθέτοις. οὕτω πυκνοῖς καὶ μείζοσι καὶ ἐπιδήλοις· οἷον, οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα· καὶ οὐκ εἰς Ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν Ἰσθμίων πανήγυριν· καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους. καὶ οὐ δρομαίᾳ, ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ· καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον· καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς· καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργὸς, καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς· καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψε· καὶ οὐ τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην· καὶ τίμιον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν· τοῦτο δ' ἅμα, καὶ διπλοῦν, καὶ ἐπίθετον. ὥστε ποίημα γίνεται, καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. διὸ ποιητικῶς λέγοντες, τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν. ὅταν γὰρ γινώσκοντι ἐπεμβάλῃ, διαλύει τὸ σα

φὲς

ΣΗ. φὲς γὰρ ἰσχνότερον. οἱ δ' ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς
χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος εὐ-
σύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν. ἀλλ' ἂν πο-
λὺ πάντως, ποιητικόν, διὸ χρησιμώτατον ἡ δι-
πλῆ λέξις, τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ,
ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται, τοῖς ἐποποιοῖς· σεμ-
νὸν γὰρ καὶ αὔθαδες. μεταφορὰ δὲ, τοῖς ἰαμ-
βείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρη-
δ' ται. καὶ ἔτι τέταρτον τὸ ψυχρὸν, ἐν ταῖς με-
ταφοραῖς γίνεται. εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀ-
πρεπεῖς· αἱ μὲν, διὰ τὸ γελοῖον, (χρῶνται γὰρ
καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς. αἱ δὲ, διὰ τὸ
σεμνὸν ἄγαν, καὶ τραγικόν. ἀσαφεῖς δὲ, ἂν
πόῤῥωθεν· οἷον Γοργίας, χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ
πράγματα· σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπει-
ρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας· ποιητικὸν γὰρ ἄγαν.
καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτεί-
χισμα τῶν νόμων· καὶ τὴν ὀδύσσειαν, καλὸν
ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον· καὶ οὐδὲν τοιοῦ-
τον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων. ἅπαντα
γὰρ ταῦτα, ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. τὸ δὲ Γορ
γίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετο-
μένη, ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγι-
κῶν· εἶπε γὰρ, αἰσχρόν γε ὦ φιλομήλα· ὄρνιθι
μὲν γὰρ εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν· παρθένῳ δὲ,
αἰσχρόν. εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπὼν ὃ ἦν, ἀλλ'
Εἰκών. οὐχ ὃ ἔστιν. Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν, μεταφορά·
διαφέρει γὰρ μικρόν. ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν
Ἀχιλ

Ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπώρουσεν, εἰκών ἐστιν· ὅτι δὲ, λέων ἐπώρουσε, μεταφορά. διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε μετενεγκὼν λέοντα τὸν Ἀχιλλέα, χρήσιμον δὲ, ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ, ὀλιγάκις δέ· ποιητικὸν γάρ. οἰστέαι δὲ, ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γάρ εἰσι, διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. εἰσὶ δ᾽ εἰκόνες· οἷον, ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν, εἶναι χαλεπόν. καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ· καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον. ἔστι γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τοῦ Πλάτωνος· ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες, ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἁπτόμενα. καὶ ὡς ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ, ἰσχυρῷ μὲν, ὑποκώφῳ δέ. καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις. οἱ μὲν γὰρ, ἀπανθήσαντες· τὰ δὲ διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται. καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν, κλαίοντα δέ. καὶ εἰς βιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τούς τε γὰρ πρίνους ὑπ᾽ αὐτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς βιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. καὶ ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅ-

μοιό

μοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι. καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης εἴκασε τοὺς ῥήτορας, ταῖς τίτθαις, αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσι. καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. πάσας γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξεστι λέγειν. ὥστε, ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται· καὶ αἱ εἰκόνες, μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. ἀεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν, τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ἀνταποδιδόναι καὶ ἐπὶ θατέρου, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον, εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου· καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττειν λέγεσθαι, φιάλην Ἄρεως.

ΠΕΡΙ ἙΛΛΗΝΙΣΜΟΥ. α'

Ὁ μὲν οὖν λόγος, συντίθεται ἐκ τούτων. ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως, τὸ ἑλληνίζειν· τοῦτο δ' ἔστιν ἐν πέντε· πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῷ τις, ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίνεσθαι ἀλλήλων, οἷον, ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν· ὥσπερ ὁ μὲν, καὶ ὁ ἐγὼ μὲν, ἀπαιτεῖ τὸν δὲ, καὶ τὸν ὁ δέ. δεῖ δέ, ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν, μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἁρμόττει. Ἐγὼ δ' ἐπεί μοι εἶπεν (ἦλθε γὰρ Κλέων, δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν.) ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς. ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου, προεμβέ-

βληνται

ἔλωνται σύνδεσμοι· ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπιφερομένου, ἀσαφές· ἓν μὲν δὴ, τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις· δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίοις β′
ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι· τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα δὲ, ἂν μὴ τὰ ἐναν- γ′
τία προαιρῆται. ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν, ὅταν λέγωσιν ἀμφίβολα συμπαρανεύουσι· Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει. καὶ διὰ τὸ ὅλως εἶναι ἁμάρτημα ἔλαττον, διὰ τῶν δοξῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις. τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς, ἄρτια ἢ περιττὰ εἰπὼν μᾶλλον, ἢ τὸ πόσα ἔχει· καὶ τὸ, ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. διὸ οἱ χρησμολόγοι, οὐ προσορίζονται, πότε. ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια· ὥστ' ἂν μὴ τοιού-
του τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. τέταρτον, ὡς Πρω- δ′
ταγόρας, τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει, ἄῤῥενα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς, ἡ δ' ἐλθοῦσα καὶ διαλεχθεῖσα,
ᾤχετο. πέμπτον, ἐν τῷ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα, ε′
καὶ ἓν ὀρθῶς ὀνομάζειν· οἱ δ' ἐλθόντες ἔτυπτόν με. ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ εἰρημένον, καὶ εὔφραστον, (ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ) ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν·

σιν· οὐδ᾽ ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι, ἔργον· διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι, ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον· οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γάρ, τοῦ λόγου τοῦ ὄντος ἀεί, ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται. ἄδηλον γάρ, τὸ ἀεί, πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι. ἔτι δὲ ποιεῖ σολοικίζειν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν, ὃ ἁρμόττει· οἷον, ἢ ψόφον, ἢ χρῶμα. τὸ μὲν ἰδὼν, οὐ κοινόν· τὸ δ᾽ αἰσθόμενος, κοινόν. Ἀσαφῆ δέ, ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν· οἷον, ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε, πορεύεσθαι. ἀλλὰ μή, ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύεσθαι, εἶτα τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε ἐγένετο.

Περὶ ὄγκου τῆς λέξεως.

Εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τὸ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ᾽ ὀνόματος· οἷον, μὴ κύκλον, ἀλλ᾽ ἐπίπεδον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. εἰς δὲ συντομίαν, τὸ ἐναντίον· ἀντὶ τοῦ λόγου, ὄνομα. καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ἢ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρόν, τοὔνομα λέγειν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν, καὶ τὸ πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν· ἑνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέγουσι, λιμένας εἰς ἀχαϊκούς· καὶ δελτούμεναι δὲ πολύθυροι διαπτυχαί. καὶ τὸ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ᾽ ἑκατέρῳ ἑ-

κάτερον

ἑκάτερον, τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας. ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον, τῆς ἡμετέρας γυναικός. καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν· ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ· οἷον, πορευθεὶς καὶ διαλεχθείς· πορευθεὶς διελέχθην. καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ, Ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος. αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ ἄχορδον καὶ τὸ ἄλυρον μέλος· ἐκ τῶν στερήσεων γὰρ ἐπιφέρουσιν. εὐδοκιμεῖ δὲ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον, τοῖς ἀνάλογον ταῖς ἀνάλογον· οἷον, τὸ φάναι τὴν σάλπιγγα εἶναι, μέλος ἄλυρον. τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθική, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων, αὐτοκιβδήλως λέγηται· μήτε περὶ εὐτελῶν, σεμνῶς· μήτ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι, ἐπῇ κόσμος. εἰ δὲ μή, κωμῳδία φαίνεται· οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν. ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγε καὶ εἴποιεν ἄν, πότνια συκῆ. παθητικὴ δέ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου ἡ λέξις· ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρά, δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβουμένως λέγειν. ἐὰν δὲ ἐπαινετά, ἀγαμένως· ἐὰν δὲ ἐλεεινά, ταπεινῶς· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δέ, ὁμοίως. πιθανοῖ

ΠΕΡΙ' τοῦ πρέποντος

δὲ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ οἰκεία λέξις. παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ, ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν, ὥστ' οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων τὰ πράγματα οὕτως ἔχει. καὶ συνομοιοπαθεῖ ἀεὶ ὁ ἀκούων τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηθὲν λέγῃ. διὸ οἱ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη, ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος μὲν, καθ' ἡλικίαν· οἷον παῖς ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων· καὶ γυνὴ, ἢ ἀνήρ· καὶ Λάκων ἢ Θετταλός. ἕξεις δὲ, καθ' ἃς ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν, οἱ βίοι ποιοί τινες. ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταῦτα, οὐδ' ὡσαύτως ἄγροικος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴποιεν. πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταὶ, καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι, τίς δ' οὐκ οἶδεν, ἅπαντες ἴσασιν; ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ οὗπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. τὸ δ' εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι, κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστίν. ἄκος δ' ἐπὶ πάσης ὑπερβολῆς, τὸ θρυλούμενον, δεῖ γὰρ αὐτὸν αὐτῷ προσεπιπλήττειν· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι. ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε, ὃ ποιεῖ τὸν λέγοντα. ἔτι, τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής. λέγω δὲ, οἷον ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ

καὶ

καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ καὶ τοῖς ἁρμότ-
τουσιν· εἰ δὲ μή, φανερὸν γίγνεται ἕκαστον, ὅ
ἐστιν· ἐὰν δὲ τὸ δὲ μὲν τὸ δὲ μὴ λανθάνῃ ποιῶν, τὸ
αὐτό. ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ
σκληρὰ μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γί-
γνεται. τὰ δὲ ὀνόματα τὰ ἐπίθετα καὶ διπλᾶ,
πλείω δὲ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγον-
τι παθητικῶς, συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ, κα-
κὸν φάναι οὐρανόμηκες ἢ πελώριον εἰπεῖν· καὶ
ὅταν ἤδη ἔχῃ τοὺς ἀκροατὰς καὶ ποιήσῃ ἐνθου-
σιάσαι, ἢ ἐπαίνοις, ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ, ἢ φιλίᾳ·
οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐ-
πὶ τέλει, φήμη δὲ καὶ γνώμη καὶ οἵτινες ἔτλη-
σαν. φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσι-
άζοντες, ὥς τε καὶ ἀποδέχονται, δῆλον ὅτι ὁ-
μοίως ἔχοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔν-
θεον γὰρ ἡ ποίησις. ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ᾽ εἰρω-
νείας, ὥσπερ Γοργίας ἐποίει καὶ τὰ ἐν τῷ Φαί-
δρῳ. τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμε- Περὶ ἀ-
τρον εἶναι, μήτε ἄρρυθμον. τὸ μὲν γὰρ, ἀπίθα- ριθμοῦ τῆς
νον (πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστη- λέξεως.
προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ πότε πάλιν ἥξει.
ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ
παιδία, τὸ, τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον, ὁ ἀπελευ-
θερούμενος τὸν Κλέωνα.) τὸ δὲ ἄρρυθμον, ἀ-
πέραντον· δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ·
(ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον) περαίνε-
ται δὲ ἀριθμῷ πάντα. ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς

λέξεως ἀριθμὸς, ῥυθμός ἐστιν· οὗ καὶ τὰ μέτρα, τμητά. διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται. ῥυθμὸν δὲ, μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μέχρι του ᾖ. τῶν δὲ

ῥυθμὸς ἡρῷος.

ῥυθμῶν, ὁ μὲν, ἡρῷος, σεμνὸς καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος. ὁ δ' ἴαμβος, αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν. διὸ μάλιστα πάντων

ἴαμβος.

τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆναι. ὁ δὲ

τροχαῖος.

τροχαῖος, κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα. ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς, τὰ τετράμετρα.

παιάν.

λείπεται δὲ παιὰν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ὡς ἐν ἀρρήτῳ ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν, τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιὰν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων. τρία δὲ πρὸς δύ' ἐστιν. ἐκείνων δὲ, ὁ μὲν ἓν πρὸς ἓν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἕν. ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν, ὁ παιάν. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διά γε τὰ εἰρημένα, ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί. ὁ δὲ παιὰν, ληπτέος. ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν. νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι. δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν, τῆς ἀρχῆς. ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις· ὧν τὸ μὲν, ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται (οὗτος δ' ἐστὶν, οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρὰ, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι. Δαλογενὲς, εἴτε Λυκίε, καὶ χρυσοκόμα ἑκάτε

παῖ

παῖ Διός.) ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς, ἡ δὲ μακρὰ τελευταία, μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ. οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ. ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι, ποιεῖ κολοβόν· ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δήλην εἶναι τὴν τελευτήν· μὴ διὰ τὸν γράφοντα, μὴ δὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν. ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν καὶ μὴ ἄρρυθμον· καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμόν, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

ΠΕΡΙ' ΤΗ͂Σ ἘΙΡΟΜΈΝΗΣ ΛΈΞΕΩΣ.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί· ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις, ἡ ἀρχαία ἐστιν, Ἡροδότου Θουρίου, ἥδε ἐστιν ἀπόδειξις. ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν, ἅπαντες· νῦν δὲ, οὐ πολλοὶ χρῶνται. λέγω δὲ εἰρομένην, ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτήν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθείη. ἔστι δὲ ἀηδὲς, διὰ τὸ ἄπειρον. τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾶν· διόπερ καὶ οἱ δρομεῖς ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἐστὶν ἥδε. κατεστραμμένη δὲ, ἡ ἐν περιόδοις.

ΚΑΤΕΣΤΡΑΜΜΈΝΗ ΛΈΞΙΣ.

λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχήν, καὶ τελευτὴν καθ' αὑτήν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον. ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μὲν, διὰ

τῷ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι ἀεί τι ἔχειν οἴεται ὁ ἀκροατής, τὸ ἀεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν ἀηδές. εὐμαθὴς δέ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δέ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις· ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. Διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει, ᾧ μετρεῖται. δεῖ δὲ τῇ περιόδῳ καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα· Καλυδὼν μὲν, ἥδε γαῖα Πελοπείας χθονός. τοὐναντίον γὰρ ἔστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου. περίοδος δὲ, ἡ μὲν, ἐν κώλοις· ἡ δὲ, ἀφελής. ἔστι δὲ ἐν κώλοις μὲν, λέξις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὥσπερ καὶ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. κῶλον δ' ἐστὶν, τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. Ἀφελῆ δὲ λέγω, τὴν μονόκωλον. Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς. τὸ μὲν γὰρ μικρὸν, προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν· (ἀνάγκη γὰρ ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόρρω καὶ τὸ μέτρον, οὗ τ' ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρου ἀντισπασθῇ παυσαμένου. οἷον προσπταίειν γίνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν.) τὰ δὲ μακρὰ, ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω ἀνακάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ

περιόδου εἴδη.

κῶλον.

τοὺς

οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι, λόγος γίνεται καὶ ἀναβολῆς ὅμοιον. ὥστε γίνεται, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μελανιππίδην ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς· οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων. ἡ δὲ μακρὰ ἀναβολὴ, τῷ ποιήσαντι κακίστη· ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν· αἵ τε λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίνεται· προπετῶς οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν. τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως, ἡ μὲν, διῃρημένη ἐστίν· ἡ δὲ, ἀντικειμένη. διῃρημένη μὲν, οἷον, ἐθαύμασα πολλάκις τῶν τὰς πανηγύρεις ἀγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων. Ἀντικειμένη δὲ, ἐν ᾗ, ἑκατέρῳ τῷ κώλῳ, ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται, ἢ ταυτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις· οἷον, Ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν καὶ τοὺς ὑπομείναντας καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας· τοῖς μὲν γὰρ πλείω, τῶν οἴκοι προσεκτήσαντο· τοῖς δ' ἱκανὴν, τὴν οἴκοι κατέλιπον. ἐναντία δὲ, ὑπομονὴ ἡ ἀκολουθία· ἱκανῷ, πλεῖον· Ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις· ἀπόλαυσις, κτήσει ἀντίκειται. καὶ ἔτι, συμβαίνει πολλάκις ἐν πόλεσι ταύταις, καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν· οὐ πολὺ δὲ ὕστερον, τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης ἔλαβον.

Τῆς ἐν κώλῳ λέξεως εἴδη β'.

πλεῦσαι μὲν, διὰ τῆς ἠπείρου· πεζεῦσαι δὲ,
διὰ τῆς θαλάττης. τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύ-
ξας· τὸν δ' Ἄθω διορύξας. καὶ, φύσει πολίτας
ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι. οἱ μὲν γὰρ αὐ-
τῶν, κακῶς ἀπώλοντο, οἱ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν.
καὶ, ἰδίᾳ μὲν, τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆ-
σθαι· κοινῇ δὲ, πολλοὺς τῶν συμμάχων περι-
ορᾶν δουλεύοντας· ἢ ζῶντας αὔξειν, ἢ τελευ-
τήσαντας καταλείψειν. καὶ ὃ εἰς Πειθόλαόν
τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν δικαστηρίῳ· οὗτοι δ'
ὑμᾶς οἴκοι μὲν ἐόντες, ἐπώλουν· ἐλθόντες
δ' ὡς ὑμᾶς, ἐώνηνται. ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποι-
εῖ τὸ εἰρημένον. Ἡδεῖα δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη λέ-
ξις, ὅτι τὰ ἐναντία γνωριμώτατα· καὶ παράλ-
ληλα, μᾶλλον γνώριμα· καὶ ὅτι ἔοικε συλλο-
γισμῷ. ὁ γὰρ ἔλεγχος, συναγωγὴ τῶν ἀντι-
κειμένων ἐστίν. Ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦ- (Ἀντίθεσις)
τόν ἐστι· παρίσωσις δὲ, ἐὰν ᾖ ἴσα τὰ κῶλα· πα- (Παρίσωσις)
ρομοίωσις δὲ, ἂν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκά- (Παρομοίωσις.)
τερα τῶν κώλων. ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐ-
πὶ τελευτῇ ἔχειν. καὶ ἀρχὴ μὲν, ἀεὶ τὰ ὀνό-
ματα· ἡ δὲ τελευτὴ, τὰς ἐσχάτας συλλαβὰς,
ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄ-
νομα. ἐν ἀρχῇ μὲν, τὰ τοιαῦτα· Ἀγρὸν ἔλα-
βεν, ἀγρὸν παρ' αὐτοῦ. δωρητοί τ' ἐπέλοντο
παράρρητοί τ' ἐπέεσσιν. ἐπὶ τελευτῇ δέ· οὐκ
ᾠήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτὸν
αἴτιον γεγονέναι. Ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ
ἐν

ἐν ἐλαχίστοις ἐλπίσι. πτῶσις δὲ τοῦτο, Ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦ, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ. ταὐτὸ δ' ὄνομα, σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν γράφεις κακῶς. ἀπὸ συλλαβῆς δὲ, τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν· Ἔστι δὲ ἅμα πάντ' ἔχειν ταὐτό· καὶ ἀντίθεσις εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον· αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων, σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται. Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει· τόκα μὲν, ἐν τήνων ἐγὼν ἦν· τόκα δὲ, παρὰ τήνοις ἐγώ.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον. ποιεῖν μὲν οὖν, ἐστὶ τοῦ εὐφυοῦς ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δὲ, τῆς μεθόδου ταύτης· εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεν. Ἀρχὴ δ' ἔσται ἡμῖν αὕτη. τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως, ἡδὺ πᾶσι φύσει ἐστί· τὰ δὲ ὀνόματα, σημαίνει τι· ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται, ἀγνῶτες· τὰ δὲ κύρια, ἴσμεν· ἡ δὲ μεταφορὰ, ποιεῖ τοῦτο μάλιστα. ὅταν γὰρ εἴπῃ, τὸ γῆρας καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν, διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διό περ ἂν ἀστεῖον φαίνηται. ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προθέσει· διὸ ἧττον ἡδὺ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει ὡς

Μεταφορά.

Εἰκών.

τοῦτο

Ἐνθυμήματα τὰ ἀστεῖα.

τοῦτο, ἐκεῖνο οὔκουν οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή. ἀνάγκη δὴ καὶ λέξιν καὶ ἐνθυμήματα, ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν. διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν, τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι.) οὔτε ὅσα εἰρημένα, ἀγνοούμενά ἐστιν· ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων, ἡ γνῶσις γίνεται, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν· ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια. γίγνεται γὰρ οἷον ἡ μάθησις· ἐκείνως δὲ, οὐδέτερον. κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου, τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων· κατὰ δὲ τὴν λέξιν, τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται· οἷον, καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων, τοῖς αὐτῶν ἰδίοις πόλεμον· ἀντίκειται πόλεμος γὰρ, εἰρήνῃ· τοῖς δ' ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν· καὶ ταύτην, μήτ' ἀλλοτρίαν, χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν· μήτ' ἐπιπόλαιον, οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν. ἔτι, εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ ὡς ἤδη ἐνεργοῦντα· ὁρᾶν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. ἔτι δεῖ τριῶν στοχάζεσθαι τούτων, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐναργείας. τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν· ὥσπερ Περικλῆς ἔφη τὴν νεότητα τὴν ἀπολουμένην ἐν τῷ πολέμῳ, οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλῃ. καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων,

Μεταφοραὶ αἱ ἀστεῖαι.

ναν, οὐκ ἐᾶν περιιδεῖν τὴν ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην. καὶ Κηφισόδοτος, σπουδαζόντος χάρητος εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν ὀλυνθιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει, φάσκων εἰς πνῖγμα τὸν δῆμον ἔχοντα, τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦναι. καὶ παρακαλῶν ποτε τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. καὶ Ἰφικράτης, σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει φάσκων, αὐτοὺς τοῦ πολέμου τὰ ἐφόδια παρῃρῆσθαι. καὶ πειθόλαος τὴν πάραλον τοῦ μήδου· τὸν δὲ Στηστὸν τηλείαν τοῦ Πειραιέως. καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως. καὶ Μιροκλῆς, οὐδὲν ἔφη πονηρότερον εἶναι, ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν. ἐκεῖνον μὲν γὰρ, ἐπὶ τρίτων τόκων πονηρεύεσθαι· αὐτὸν δὲ, ἐπὶ δεκάτῃ. καὶ τὸ Ἀλεξάνδρου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν, ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι. καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον, τὸ, μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύχης, ἐν πεντεσυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον. καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει μυλῶνας ποικίλους. ὁ κύων δὲ, τὰ καπηλεῖα, τὰ ἀττικὰ φιλίτια. Αἰσίων δὲ ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν. τοῦτο γὰρ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ, ὥστε

Σ ii

βοῆσαι

βοηθῆσαι τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοῦτο πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ, μεταφορά. καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε, μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας. καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι· καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ· διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τετελευτηκότων, κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα· ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας. εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι συγκαταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς· μεταφορὰ καὶ πρὸ ὀμμάτων· τὸ δὲ τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας, ἀντίθεσιν τινὰ ἔχει. καὶ Ἰφικράτης εἶπεν, ἡ γὰρ ὁδός μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστί· μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν· καὶ τὸ, Διὰ μέσων, πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. καὶ τὸ φάναι, παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας· πρὸ ὀμμάτων μεταφορά. καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου, οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν· μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων. κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱκετεύει εἰκὼν ἡ ἄψυχον, δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων, καὶ πάντα τρόπον μελετῶντες ἀεὶ μικρὰ φρονεῖν· τὸ γὰρ μελετᾶν, αὔξειν τί ἐστι. καὶ, ὅτι τὸν νοῦν ὁ θεὸς, φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ· ἄμφω γὰρ, δηλοῖ τι, οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ'

ἀναβαλ

ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γὰρ ἐστὶ μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. καὶ τὸ τὰς συνθήκας φάναι τρόπαιον εἶναι, πολὺ κάλλιον, τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γινομένων· τὰ μὲν γὰρ, ὑπὲρ μικροῦ καὶ μιᾶς τύχης· αὗται δὲ, ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου. ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. ἔτι καὶ αἱ πόλεις τῷ λόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν· ἡ γὰρ εὐθύνη, βλάβη τις δικαία ἐστίν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν εἴρηται. λεκτέον δὲ, τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιοῦσι γίνεται τοῦτο. λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν, ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει· οἷον, τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, φάναι εἶναι τετράγωνον, μεταφορά· ἄμφω γὰρ τέλεια, ἀλλ᾽ οὐ σημαίνει ἐνέργειαν. ἀλλὰ τὸ, Ἀνθοῦσαν ἔχοντα τὴν ἀκμὴν, ἐνέργεια. καὶ τὸ, Σὲ δ᾽ ὥσπερ ἀφετέον, ἐνέργεια. καὶ τὸ, Ἐλευθέριοι δ᾽ Ἕλληνες ἀΐξαντες ποσί· τὸ, ἀΐξαντες, ἐνέργεια καὶ μεταφορά· ταχὺ γὰρ λέγει. καὶ ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ, τῷ τὰ ἄψυχα ἔμψυχα λέγειν, διὰ τῆς μεταφορᾶς. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐναργὲς ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ· οἷον, ἐν τούτοις, Αὖθι δ᾽ ἐπὶ δάπεδόνδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής· καὶ, Ἔπτατ᾽ ὀϊστός· καὶ, Ἐπιπτᾶσθαι μενεαίνων· καὶ, Ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι· καὶ, Αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσυτο μαιμώωσα. ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυ-

περὶ τοῦ, πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν

χα

χα εἶναι, ἐνεργοῦντα φαίνεται· τὸ, ἀναισχυν-
τεῖν γὰρ καὶ μαιμᾶν καὶ τἆλλα, ἐνέργεια.
ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατὰ ἀναλογίαν
μεταφορᾶς. ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυ-
φον, ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον.
ποιεῖ δὲ καὶ ἐν εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν
ἀψύχων ταυτά· κυρτὰ φαληριόωντα, πρὸς μὲν
τἆλλα αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα. κινούμενα γὰρ καὶ ζῶν-
Σημ. τα ποιεῖ πάντα· ἡ δ' ἐνέργεια, μίμησις. Δεῖ δὲ
μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ
οἰκείων καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ
ὅμοιον· καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν εὐστόχου.
ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη, ταυτὸν εἶναι διαιτητὴν
καὶ βωμόν· ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον κα-
ταφεύγει. ἢ, εἴ τις φαίη, ἄγκυραν καὶ κρεμά-
στραν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἄμφω γὰρ ταυτό τι· ἀλλὰ
διαφέρει τὸ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. καὶ, τὸ ἀνωμα-
λεῖσθαι τὰς πόλεις· ἐν πολὺ διέχουσι ταυτὸ,
ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ ἴσον. Ἔστι δὲ
Ἐπάνοδος πρὸς τὰ ἀστεῖα. καὶ τὰ ἀστεῖα, καὶ τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς,
καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾶν· μᾶλλον γὰρ γί-
νεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔ-
χειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ, ὡς ἀληθῶς, ἐ-
γὼ δὲ ἥμαρτον. καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ,
τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ, ὅ φησι, λέγειν. οἷον
τὸ τοῦ Στησιχόρου, ὅτι τέττιγες ἑαυτοῖς χα-
μόθεν ᾄσονται. καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα, διὰ τὸ αὐτὸ
ἡδέα· μάθησις γὰρ, καὶ λέγεται μεταφορά· καὶ ὃ
λέγει

λέγει θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν· γίγνεται δὲ ὅταν παράδοξον ᾖ, καὶ μή, ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα, ὅπερ δύναται, καὶ τὰ παραγράμματα σκώμματα. ἐξαπατᾷ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν· Ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσὶ χίμετλα· ὁ δ' ᾤετο, πέδιλα ἐρεῖν· τοῦτο δ' ἅμα λεγομένου, δεῖ δῆλον εἶναι. τὰ δὲ παραγράμματα ποιεῖ, οὐχ ὃ λέγει, ἀλλ' ὃ μεταστρέφειν ὄνομα· οἷον, τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν, θράττει σε· προσποιεῖται γὰρ λέγειν τό, θράττει σε καὶ ἐξαπατᾷ. ἄλλο γὰρ λέγει· διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεὶ εἰ μὴ ὑπολαμβάνει Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι, καὶ τὸ βούλει αὐτὸν πέρσαι. δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι. οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα, οἷον τὸ φάναι Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάσσης ἀρχήν, μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ. ἤ, ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν ἀρχὴν τῇ πόλει, ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ἀμφοτέρων γάρ, ὃ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται· καὶ ἐγνώσθη, ὅτι ἀληθές. τό, τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει· καὶ μὴ ἀρχὴν οὐχ ὃ εἶπεν ἀπόφησι, ἀλλ' ἄλλως. ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμίᾳ ἢ μεταφορᾷ, τότε τὸ εὖ· οἷον, Ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος, ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν,

φησιν· ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ ἀεὶ δὶς καὶ οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον ἢ σε δεῖ, ξένος ξένος. ἢ, οὐ μᾶλλον ἢ σε δεῖ. τὸ αὐτό, καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον, ξένον αἰεὶ εἶναι· ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον, καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον. ταυτὸ γὰρ ἐστὶ τῷ εἰπεῖν, Ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ, Ἄξιον ἀποθανεῖν, μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα· ἢ, μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. τὸ μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ εὐδοκιμεῖ μᾶλλον· τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι, μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ, θᾶττον γίνεται. Δεῖ δ' ἀεὶ προσεῖναι, ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, ἢ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς καὶ μὴ ἐπιπόλαιον. ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν· οἷον, Ἀποθνήσκειν δεῖ, μηθὲν ἁμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον. τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐχ ἀστεῖον· ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ· Ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται· οἷον εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαδί, καὶ ἀντίσωσις καὶ παρίσωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἰεὶ εὐδοκιμοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί. ἀεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνα-

ἀνάλογον μεταφορά· οἷον, ἡ ἀσπὶς φαμὲν φι-
άλη ἐστὶν Ἄρεος· καὶ τόξον, φόρμιγξ ἄχορ-
δος· οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν·
τὸ δ' εἰπεῖν, τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα
φιάλην, ἁπλοῦν. καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως· οἷον,
πιθήκῳ αὐλητικῷ, λύχνῳ ψεκαζομένῳ εἰς μύ-
ωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. τὸ δ' εὖ ἐστιν, ὅταν
μεταφορὰ ᾖ· ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα φι-
άλῃ Ἄρεος· καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίου· καὶ
τὸν Νικήρατον φᾶναι Φιλοκτήτην εἶναι δεδη-
γμένον ὑπὸ Πράτυος· ὥσπερ εἴκασε Θρασύ-
μαχος, ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ
Πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ αὐ-
χμηρὸν ἔτι. ἐν οἷς μάλιστ' ἐκπίπτουσιν οἱ ποι-
ηταί, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὖ εὐδοκιμῶσι· λέγω δ'
ὅταν ἀποδιδῶσιν, ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέ-
λη φορεῖ· ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ
κωρύκῳ. καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα εἰκόνες εἰσίν·
αἱ δ' εἰκόνες, ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις.
καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ'
εἶδός εἰσιν· οἷον, ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος,
αὐτὸν ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπά-
θιός φησι, τὸν λαγώ· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον
πεπόνθασιν. ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα, λέγε-
ται· καὶ διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον. εἰσὶ
δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ, μεταφο-
ραί· οἷον εἰς ὑπωπιασμένον, ᾠήθη τε γὰρ αὐτὸν
συκαμίνων τάλαρον· ἐρυθρὸν γὰρ τὸ ὑπώπι-

n ον.

ον ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. τὸ δὲ, ὥσπερ τὸ, καὶ τὸ, ὑπερβολὴ, τῇ λέξει διαφέρουσα· ὥσπερ φιλάμμων ζυγομαχεῖ τῷ κωρύκῳ, ᾠήθη δ' ἂν αὐτὸν φιλάμμωνα εἶναι μαχόμενον τῷ κωρύκῳ· ὥσπερ, σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖν· ᾠήθην δὲ οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν οὕτως οὖλα. εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν. διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα, οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε· κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο, οὐδ' εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζει, ἔργα δ' Ἀθηναίῃ γλαυκώπιδι ἰσοφαρίζοι. χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες· διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν, ἀπρεπές.

ΛΕΞΙΣ περὶ ἕκαστον γένος.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική· οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανική. ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γάρ ἐστιν, ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι· τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾶν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν, ἡ ἀκριβεστάτη·

λέξις ἀγωνιστική.

ἀγωνιστικὴ δὲ, ἡ ὑποκριτικωτάτη. ταύτης δὲ, δύο εἴδη· ἡ μὲν γὰρ, ἠθική· ἡ δὲ, παθητική. διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ, τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· (ἀκριβὴς γὰρ, ὥσπερ λογογράφος)

καὶ

καὶ λυκύμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν, τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι στενοὶ φαίνονται· οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες, ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. αἴτιον δ' ὅτι, ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει. διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη· οἷον τά τε ἀσύνδετα, καὶ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀποδεικτικῇ, καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτική. Ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας ὅπερ ὁδοποιεῖ τὸ ὑποκρίνεσθαι· οὗτος δὲ ὁ κλέψας ὑμῶν, οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας, οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. οἷον καὶ φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ παλαμήδης· καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν εὐσεβῶν, τὸ, ἐγώ. ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίνεται ὁ τὴν δοκὸν φέρων. καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἦλθον ἀπήντησα, ἐδεόμην. ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι· ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά. ὥστε ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι ἔσται τὸ ἓν πολλά. τοὐναντίον οὖν ἔχει αὔξησιν· ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα πολλά. δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί.

τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ ὅμηρος, ἐν τῷ,
Νιρεὺς δ' αὖ σύμηθεν, Νιρεὺς ἀγλαΐης, Νι-
ρεὺς ὃς κάλλιστος. περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται,
ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι. εἰ οὖν καὶ πολλάκις
καὶ πολλὰ δοκεῖ, ὥστε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ
τὸν παραλογισμὸν, καὶ μνήμην πεποίηκεν, οὐ-
δαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος. Ἡ
Δημηγο-ρική. μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοι-
κε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄ-
χλος, πορρωτέρω ἡ θέα. διὸ τὰ ἀκριβῆ περί-
εργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. Ἡ δὲ
Δικανική. δίκη ἀκριβεστέρον· ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐνὶ κρι-
τῇ. ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπ-
τον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ
ἀλλότριον, καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν, ὥστε καθαρὰ
ἡ κρίσις. διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδο-
κιμοῦσι ῥήτορες· ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρί-
σεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι. τοῦτο δὲ, ὅ-
που φωνῆς· καὶ μάλιστα, ὅπου μεγάλης. ἡ μὲν
οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις, γραφικωτάτη· τὸ
γὰρ ἔργον αὐτῆς, ἀνάγνωσις. δευτέρα δὲ, ἡ δι-
κανική. τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι
ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον· τί γὰρ
μᾶλλον, ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἴ τις
ἄλλη ἤθους ἀρετή. τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι, ποιή-
σει δηλονότι τὰ εἰρημένα· εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται
ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως. τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σα-
φῆ καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν·
ἂν

ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφὴς, οὐδὲ ἂν συντό-
μως· ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει. καὶ
τὸ ἡδεῖαν, τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ
εἰωθὸς, καὶ ξενικὸν, καὶ ὁ ῥυθμὸς, καὶ τὸ πι-
θανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. περὶ μὲν οὖν τῆς ΤΑΞΙΣ
λέξεως εἴρηται καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων, καὶ ἰ- τῶν τοῦ λό-
δίᾳ περὶ ἕκαστον γένος· λοιπὸν δὲ, περὶ τάξε- γου μερῶν
ως εἰπεῖν. ἔστι δὲ τοῦ λόγου, δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ
τό τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι.
διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προει-
πόντα, ἀδύνατον. ὅ, τε γὰρ ἀποδεικνύων, τι ἀπο-
δείκνυσι· καὶ ὁ προλέγων, ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖ-
ξαι προλέγει. τούτων δὲ, τὸ μὲν, πρόθεσίς ἐστι·
τὸ δὲ, πίστις. ὥσπερ ἂν εἴ τις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν,
πρόβλημα· τὸ δὲ, ἀπόδειξις. νῦν δὲ διαιροῦσι
γελοίως· διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λό-
γου μόνου ἐστίν· ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγο-
ρικοῦ, πῶς ἐνδέχεται διήγησιν εἶναι, οἵαν λέ-
γουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον
τῶν ἀποδεικτικῶν· προοίμιον δὲ καὶ ἀντι-
παραβολὴ, καὶ ἐπάνοδος· ἐν ταῖς δημηγο-
ρίαις τότε γίνεται, ὅταν ἀντιλογία ᾖ. καὶ γὰρ
ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία, πολλάκις· ἀλλ' οὐχ
ἡ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ἐπίλογος ἔτι δὲ οὐδὲ δι-
κανικοῦ παντός· οἷον ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ
τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον. συμβαίνει γὰρ, τοῦ
μήκους ἀφαιρουμένου, ἀναγκαῖα εἶναι μόρια, Μόρια τοῦ
πρόθεσις, καὶ πίστις. ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ λόγου.

πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον, τῶν πίστεώς ἐστί. καὶ ἡ ἀντιπαραβολή, αὔξησις τῶν αὐτοῦ· ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι, ὁ ποιῶν τοῦτο· ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. ἔσται οὖν ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἡ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις· καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπέλεγχος. δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντας καὶ διαφορὰν, ὄνομα τίθεσθαι· εἰ δὲ μή, γίνεται κοινὸν καὶ ληρῶδες· οἷον Λυκίμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ περί.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιόν ἐστιν, ἀρχὴ λόγου· ὅπερ ἐν ποιήσει, πρόλογος· καὶ ἐν αὐλήσει, προαύλιον. πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσί· καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον, ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταί, ὅ,τι ἂν ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλήσαντες, συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν. ὅ,τι γὰρ ἂν βούληται εὐθὺς εἰπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι· ὅπερ πάντες ποιοῦσι· παράδειγμα δὲ τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐθὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι.

Ἐπιδεικτικοῦ προοι[μίου]

Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια, ἐξ ἐ-

παίνου

παίνου ἢ ψόγου· οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ ὀλυμ- μίου εὑ-
πικῷ λόγῳ, ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζε- ρεσις.
σθαι, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες· ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς α'
πανηγύρεις συνάγοντας. Ἰσοκράτης δὲ ψέγει,
ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς, δωρεαῖς ἐ- β'
τίμησαν· τοῖς δ' εὖ φρονοῦσιν, οὐδὲν ἆθλον
ἐποίησαν. καὶ ἀπὸ συμβουλῆς· οἷον ὅτι δεῖ τοὺς γ'
ἀγαθοὺς τιμᾶν· διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐ-
παινεῖ, οὐ τοὺς τοιούτους, οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι,
μήτε φαῦλοι· ἀλλ' ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες, ἀδή-
λοις· ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου· οὗτος γὰρ δ'
συμβουλεύει. Ἔτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν προ-
οιμίων· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροα-
τὴν, εἰ περὶ παραδόξου λόγου, ἢ περὶ χαλε-
ποῦ, ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς, ὥς τε
συγγνώμην ἔχειν· οἷον Χοιρίλος. νῦν δ' ὅτε
πάντα δέδασται. Τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτι-
κῶν λεγόμενα προοίμια, ἐκ τούτων, ἐξ ἐπαί-
νου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ
τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν· δεῖ δὲ ἢ ξένα ἢ οἰκεῖα
εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. Τὰ δὲ τοῦ δι-
κανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταυτὸ δύ- Δικανικοῦ
ναται ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ προοίμια.
τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυ
ράμβων, ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· οἷον, Ἦλ-
θεν εἰς σέ, διά σε καὶ τεὰ δῶρα ἢ εὐεργετή-
ματα, ἢ τὰ σκῦλα ὦ θεὲ Διόνυσε. ἐν δὲ τοῖς λό
γοις ἢ ἔπεσι, δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προ-

εἰδῶσι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον, πλανᾷ. ὁ δοὺς οὖν ὥσπερ εἰς τὴν χεῖρα τὴν ἀρχὴν, ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. διὰ τοῦτο, Μῆνιν ἄειδε θεά· Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα· Ἡγοῦ μοι λόγων ἄλλων, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας. καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς, ὥσπερ Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς, ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος. καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. τὸ μὲν οὖν ἀνα-

ἴδιον προοιμίου.

γκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι τὸ τέλος οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. διόπερ, ἂν δῆλον ᾖ, καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ. τὰ δὲ ἄλλα εἴδη οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα καὶ κοινά. λέγεται δὲ ταῦτα

ΚΟΙΝΗ' προοιμίου εὕρεσις.

ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. περὶ αὑτοῦ μὲν

α'

καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολῆς λῦσαι καὶ ποιῆσαι. ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ, πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν, κατηγοροῦντι δὲ, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. διὸ δὲ οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὑτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα, ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τῷ δὲ διαβάλλοντι, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύωσι μᾶλλον. τὰ δὲ πρὸς

β'

τὸν ἀκροατὴν, ἔκ τε τοῦ εὔνουν ποιῆσαι, καὶ τοῦ

ὀργίσαι

ὀργίζεσθαι· καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν, ἢ τοὐ-
ναντίον. οὐ γὰρ ἀεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκ-
τικούς· διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προ-
άγειν. εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις
βούληται, καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι. προσέχουσι δὲ
μᾶλλον τούτοις. προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, Προσεκ-
τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι· διὸ δεῖ τικοί.
ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. ἐὰν δὲ μὴ προ-
σεκτικοὺς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκεί-
νους, ὅτι λυπηρόν. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάν-
τα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον
γὰρ ἀκροατὴν καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος
ἀκούοντα. ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐδὲν δεῖ προ-
οιμίου· ἀλλ' ἢ, ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφα-
λαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλήν. ἔτι
τὸ προσεκτικὸν ποιεῖν, πάντων τῶν μερῶν
κοινὸν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλ-
λον, ἢ ἀρχόμενοι. διὸ γελοῖον, ἐν ἀρχῇ τάττειν,
ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶν-
ται· ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον, καί μοι
προσέχετε τὸν νοῦν· οὐδὲ γὰρ μᾶλλον ἐμὸν,
ἢ ὑμέτερον. καὶ, ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώ-
ποτε ἀκηκόατε δεινὸν, ἢ οὕτω θαυμαστόν. τοῦτο
δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζοιεν Σημ.
οἱ ἀκροαταὶ, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκοντα-
δράχμου αὐτοῖς. ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν,
οὐχ ἧπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ
διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς
προοιμί-

προοιμίοις· Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπου-
δῆς ὕπο. τί φροιμιάζῃ. καὶ οἱ πονηρὸν δὲ τὸ
πρᾶγμα ἔχοντες ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ
βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. διὸ οἱ
δοῦλοι, οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύ-
Εὔνοια. κλῳ, καὶ προοιμιάζονται. πόθεν δ' εὔνους
δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν
τοιούτων. ἐπεὶ δ' εὖ λέγεται, Δός μ' ἐς φαίηκας
φίλον ἐλθεῖν, ἠδ' ἐλεεινόν· τούτων δεῖ δύο στο-
χάζεσθαι. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι
δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐ-
τὸν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως
γέ πως. ὃ γοῦν λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιτα-
ΔΗΜΗΓΟ- φίῳ, ἀληθὲς, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους
ρικοῦ προ- ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμο-
οίμιον. νίοις. τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανι-
κοῦ λόγων ἐστί· φύσει δὲ, ἥκιστα ἔχει. καὶ γὰρ, καὶ
περὶ ὧν ἴσασι, καὶ οὐδὲν δεῖται προοιμίου τὸ
πρᾶγμα· ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας·
ἢ ἐὰν μὴ ἡλίκον βούλει ὑπολαμβάνωσιν,
ἀλλ' ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον, διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ
ἀπολύεσθαι ἀνάγκη· καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι.
τούτων δὲ ἕνεκα, προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου
χάριν, ὡς αὐτοκάνδαλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔ-
χῃ. τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλεί-
ους. οὐδὲν γὰρ προεξαγωνίσας οὐδὲ προανακι-
Διαβολῆς νήσας, εὐθὺς ἄρχεται, Ἦλις πόλις εὐδαίμων.
διάλυσις. Ἔστι δὲ διαβολῆς, ἓν μὲν, τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπό-

λῆψιν

ληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέ- α'
ρει, εἴτε εἰπόντος τινὸς, εἴτε μή· ὥστε τοῦτο κα-
θόλου. Ἄλλος τόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισ- β'
βητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστι, ἢ ὡς οὐ βλα
βερὸν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδι-
κον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγε-
θος. περὶ γὰρ τούτων, ἡ ἀμφισβήτησις. ὥσπερ
Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ ποι-
ῆσαι ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν.
ἢ, ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα· εἰ βλαβε-
ρὸν, ἀλλὰ καλόν· εἰ λυπηρὸν, ἀλλ' ὠφέλι-
μον, ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. Ἄλλος τόπος, ὡς ἔστιν γ'
ἁμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον· οἷον Σο
φοκλῆς ἔφη, τρέμειν οὐχ ὡς ὁ διαβάλλων
ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἑ-
κόντι εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. καὶ, ἀντι-
καταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα· ὅτι οὐ βλάψαι
ἐβούλετο, ἀλλὰ τόδε· καὶ οὐ τοῦτο, ὃ διεβάλ-
λετο ποιῆσαι, συνέβη δὲ βλαβῆναι· δίκαιον δὲ
μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται, ἐποίουν. Ἄλλος, δ'
εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν, ἢ πρό
τερον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐγγύς. ἄλλος, εἰ ἄλλοι ἐμ ε'
περιλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνό-
χους εἶναι τῇ διαβολῇ· οἷον, εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ
μοιχὸς, καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἄρα. Ἄλλος, ς'
εἰ ἄλλους διέβαλλεν, ἢ ἄλλος αὐτὸν, ἢ ἄνευ δι
αβολῆς ὑπελαμβάνοντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ
πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. Ἄλλος, ἐκ τοῦ ἐναντίου ζ'

δια-

διαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γάρ,
εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου ἔσονται λόγοι πιστοί.
η' Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις· ὥσπερ Εὐριπίδης
πρὸς ὑγιαίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦν-
τα, ὡς ἀσεβὴς, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων ἐπιορ-
κεῖν, ἡ μὲν γλῶσσ' ὤμοσεν, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμο-
τος· ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν, τὰς ἐκ τοῦ Διονυ-
σιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις, εἰς τὰ δικαστήρια ἄ-
γοντα. ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν δεδωκέναι λόγον ἢ δώ-
σειν, ἢ ἐβούλετο κατηγορεῖν. Ἄλλος, ἐκ τοῦ
θ' διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλ-
λας κρίσεις ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγ
ματι. κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα
λέγειν· οἷον, ἐν τῷ τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅτι οἰ-
κεῖος τῷ πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη, ἀδελφή. ὁ δὲ,
ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ πριάμῳ, ὁ τελαμών·
ι' καὶ ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων. Ἄλλος,
τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν, μα-
κρῶς ψέξαι· μέγα, συντόμως· ἢ πολλὰ ἀγα-
θὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει, ἓν
ψέξαι. τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώ-
τατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται
μιγνῦντες αὐτὰ τῷ κακῷ. κοινὸν δὲ, τῷ δι-
αβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολογουμένῳ· ἐπεὶ τὸ
αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πεπρᾶχθαι,
τῷ μὲν διαβάλλοντι, κακοηθιστέον ἐπὶ τὸ χεῖ-
ρον ἐκλαμβάνοντι· τῷ δὲ ἀπολυομένῳ, ἐπὶ
τὸ βέλτιον· οἷον, ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα
προείλετο

περιείλετο· τῷ μὲν, ὅτι, διὰ τὸ ἄριστον ὑπο-
λαμβάνειν τὸν ὀδυσσέα. τῷ δ' ὅτι οὔ, ἀλλὰ διὰ
τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν ὡς φαῦλον. καὶ πε
ρὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα. Διήγησις
δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστὶν οὐκ ἐφεξῆς,
ἀλλὰ κατὰ μέρος. δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις
διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος σύγκειται γὰρ ἔχων
ὁ λόγος, τὸ μὲν, ἄτεχνον· (οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέ
γων τῶν πράξεων.) τὸ δὲ, ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο
δ' ἐστὶ δεῖξαι, ἢ ὅτι ἐστὶν, ἐὰν ᾖ ἄπιστον· ἢ ὅτι ποῖον,
ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα. διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίο-
τε, οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα. ὅτι δυσ-
μνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. ἐκ μὲν οὖν
τούτων, ἀνδρεῖος· ἐκ δὲ τῶνδε, σοφὸς, ἢ δίκαι-
ος. καὶ ἁπλούστερος, ὁ λόγος οὗτος· ἐκεῖνος δὲ,
ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. δεῖ δὲ τὰς μὲν γνωρί-
μους ἀναμιμνήσκειν· διὸ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δέ-
ονται διηγήσεως· οἷον, εἰ θέλεις Ἀχιλλέα ἐ-
παινεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις· ἀλλὰ
χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ· ἐὰν δὲ κριτίαν, δεῖ. οὐ γὰρ
πολλοὶ ἴσασιν. ἔστι δὲ ἔπαινος, λόγος ἐμφα-
νίζων μέγεθος ἀρετῆς· δεῖ οὖν τὰς πράξεις
δεικνύναι, ὡς τοιαῦται. τὸ δ' ἐγκώμιον, τῶν ἔρ
γων ἐστί. τὰ δὲ κύκλῳ, εἰς πίστιν· οἷον, εὐγένεια,
καὶ παιδεία. εἰκὸς γὰρ, ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθοὺς,
καὶ τὸν οὕτω τραφέντα, τοιοῦτον εἶναι. διὸ καὶ
ἐγκωμιάζομεν πράξαντας· τὰ δ' ἔργα, ση-
μεῖα τῆς πράξεώς ἐστιν. ἐπεὶ δὲ ἐπαινοῖμεν, ἂν
καὶ

ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ.

Ἔπαινος.

καὶ μὴ πεπραχότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον, μακαρισμὸς καὶ εὐδαιμονισμὸς αὐτοῖς μὲν ταυτά, τούτοις δ' οὐ ταυτά· ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία, τὴν ἀρετήν. καὶ εὐδαιμονισμὸς, περιέχει ταῦτα. ἔχει δὲ τι κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί. ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἄν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίνεται. ἐπεὶ οὖν ἔχομεν, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα δεῖ εἶναι, ταῦτα ὡς ὑποθήκας λέγοντα, τῇ λέξει μετατιθέναι δεῖ καὶ στρέφειν· οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' ἑαυτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν, ὑποθήκην δύναται· ὡδὶ δὲ, ἔπαινον, μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν. ὥστε ὅταν τε ἐπαινέσαι βουληθῇς, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο· καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας. ἡ δὲ λέξις ἀντικειμένη ἔσται ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν, κωλύον· τὸ δὲ, μὴ κωλύον μετατεθῇ. Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησιν φασὶ δεῖν εἶναι ταχεῖαν· καίτοι ὥσπερ ὁ τὸν μάττοντι ἐρρωμένως, σκληρὰν δὲ μαλακὴν μάξει, τί δ' εὖ ἔφη, ἀδύνατον, καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι. ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ εὖ, ἢ τὸ ταχὺ, ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως. τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ λέγειν, ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ

τί κοινὸν τοῦ ἐπαίνου καὶ τῆς συμβουλῆς.

ΣΗ

πόση ἔσται διήγησις.

ναι, ἢ

ναι, ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα, ἡλίκα βούλε-
ται· τῷ δὲ ἐναντίῳ, τὰ ἐναντία. παραδιηγεῖσθαι δὲ
ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει· οἷον, ἐγὼ δ' ἐνου-
θέτουν αἰεὶ τὰ δίκαια λέγων, μὴ τὰ τέκνα ἐγ-
καταλείπειν, ἢ θατέρου κακίαν· ὁ δὲ ἀπεκρί-
νατό μοι, ὅτι οὗ ἂν αὐτὸς ᾖ, ἔσται ἄλλα παιδία.
ἢ, ὃ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγύπτου ἀποκρίνασθαί
φησιν ὁ Ἡρόδοτος. ἢ, ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς.
Ἀπολογουμένῳ δὲ, ἐλάττων ἡ διήγησις. αἱ δ'
ἀμφισβητήσεις, ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ μὴ βλα-
βερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἄδικον, ἢ μὴ τηλικοῦτον. ὥς-
τε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν
μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ· οἷον, εἰ πέπρακται,
ἀλλ' οὐκ ἄδικον. ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν,
ὅσα μὴ πραττόμενα, ἢ οἶκτον, ἢ δείνωσιν φέρει·
παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς
τὴν Πηνελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται·
καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλωπα· καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰ-
νεῖ πρόλογος. Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶ-
ναι. ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν τί, ἦθος ποιεῖ. ἓν
μὲν δὴ, τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθος
τῷ ποιὰν ταυτήν· ἡ δὲ προαίρεσις, ποιὰ τῷ τέ-
λει. διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λό-
γοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ, προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνε-
κα οὐκ ἔχουσιν. ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί· περὶ τοι-
ούτων γὰρ λέγουσιν· ἄλλα δὲ ἠθικὰ, τὰ ἑπό-
μενα ἑκάστῳ ἤθει· οἷον, ὅτι ἅμα λέγων, ἐβά-
διζε· δηλοῖ γὰρ θρασύτητα, καὶ ἀγροικίαν
ἤθους.

Παραδιήγησις.

Ἠθικὴ ἔσται ἡ διήγησις.

Διήγησις ἡ πιστὴ καὶ ἄπιστη.

ἤθους. καὶ μὴ, ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν· ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως, ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο, ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην βέλτιον. τὸ μὲν γὰρ, φρονίμου· τὸ δὲ, ἀγαθοῦ. φρονίμου μὲν γὰρ, ἐν τῷ, τὸ ὠφέλιμον διώκειν· ἀγαθοῦ δὲ, ἐν τῷ, τὸ καλόν. ἂν δ' ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο, ἢ ἀνδρὸς, ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι, ἀπολόμενα· μητρὸς δ' ἐν ᾅδου, καὶ πατρὸς βεβηκότων, οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅς τις ἀναβλάστοι ποτέ. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ. ἀπιστοῦσι γὰρ ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα πλὴν τὸ συμφέρον. ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν διηγούμενον, καὶ τὰ ἑπόμενα, καὶ ἃ ἴσασι, καὶ τὰ ἴδια ἑαυτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα· ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας. καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης, ὅτι διασίζων, καὶ ταῖν χεροῖν διασείων. πιθανὰ γὰρ, διότι σύμβολα γίνεται ταῦτα ἃ ἴσασιν, ἐκείνων ὧν οὐκ ἴσασι. πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἔστιν· ὡς ἄρ' ἔφη, γρηῦς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα. οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποίει. ὅτι δὲ ῥᾴδιον,

ὁρᾶν

ὁρᾶν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινα. πολλαχοῦ δὲ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ· ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησίς ἐστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται. ἀλλ' ἐάν περ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵνα ἀναμνησθέντων ἐκείνων, βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον, ἢ διαβαλλόντων ἢ ἐπαινούντων· ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιοῦσιν ἔργον. ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθύς, καὶ διατάττειν, οἷς βούλονται· οἷον, ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἀεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν· καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

ΠΕΡῚ ΠΊΣΤΕΩΣ.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύναι δὲ χρή, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν· οἷον, εἰ ὅτι οὐ γέγονεν ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν. εἰ δ' ὅτι οὐκ ἔβλαψε τοῦτο, ἢ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως. ὡσαύτως καὶ, εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο, ἡ ἀμφισβήτησις. μὴ λανθανέτω δ' ὅτι ἀναγκαῖον, ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια, αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμφισβητοῖεν. ὥστ' ἐν τούτῳ, χρονιστέον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, οὔ.

Ἀποδεικτικῆς.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, τὸ πολύ, ὅτι καλὰ ἢ ὠφέ-

λιμα, ἢ αὔξησις ἔσται. τὰ γὰρ πράγματα δεῖ
πιστεύεσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδεί-
ξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτί-
Δημηγο- αν ἔχῃ. ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσται
ρικοῦ. ἀμφισβητήσειεν ἄν τις· ἢ ὡς ἔσται μὲν ἃ κε-
λεύει, ἀλλ᾽ οὐ δίκαια· ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τη-
λικαῦτα. δεῖ δὲ καὶ ὁρᾶν, εἴ τι ψεύδεται ἐκ-
τὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα
φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων, ὅτι ψεύδεται. ἔστι δὲ
τὰ μὲν παραδείγματα, δημηγορικώτατα· τὰ
δ᾽ ἐνθυμήματα, δικανικώτερα. ἡ μὲν γὰρ πε-
ρὶ τὸ μέλλον, ὥστ᾽ ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη
παραδείγματα λέγειν· ἡ δὲ περὶ τῶν ὄντων
ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀ-
α´ νάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην. οὐ δεῖ δὲ
ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα· ἀλλ᾽ ἀναμι-
Χρῆσις τῶν γνύναι. εἰ δὲ μή, καταβλάπτει ἄλληλα. ἔστι γὰρ
ἐνθυμη- καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος· ὦ φίλ᾽ ἐπεὶ τόσα εἶπες,
μάτων. ὅσ᾽ ἂν πεπνυμένος ἀνὴρ, ἀλλ᾽ οὐ τοιαῦτα. καὶ
β´ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ
ποιήσεις, ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούν-
των, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ
γ´ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. καὶ ὅταν πάθος
ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ
πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα·
ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα·
δ´ καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. οὐδ᾽
ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζη-
τεῖν

περὶ ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει, οὔτε ἦθος οὔτε προαίρεσιν, ἡ ἀπόδειξις. γνώμαις δὲ χρηστέον, καὶ ἐν διηγήσει καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ· ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ' εἰδώς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν. ἐὰν δὲ παθητικῶς, καὶ οὐ μεταμέλει μοι καίπερ ἠδικημένῳ· τούτῳ μὲν γάρ, περίεστι τὸ κέρδος· ἐμοὶ δέ, τὸ δίκαιον. τὸ δὲ δημηγορεῖν, χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δέ, περὶ τὸ γεγονός· ὃ ἤδη ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μέν, ἀδήλων δέ. καὶ ὁ νόμος, ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς· ἔχοντα δὲ ἀρχήν, ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν. καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν. ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἐὰν μὴ ἐξίστηται. δεῖ οὖν ἀποροῦντα, τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι, καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλεύων κατηγορεῖ· οἷον, Λακεδαιμονίων μέν, ἐν τῷ πανηγυρικῷ· Χάρητος δέ, ἐν τῷ συμμαχικῷ. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· ἀεὶ γάρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστι. εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακόν, εἶτα τὸν θεόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρείαν· ἢ τά, καὶ τὰ ποιεῖ ὃ τοιόνδε ἐστίν. ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθι-

Χρῆσις τῆς γνώμης.

Σύγκρισις δημηγορικοῦ καὶ δικανικοῦ.

κῶς λεκτέον καὶ ἀποδεικτικῶς· ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς. καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει, χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ καὶ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν· ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται.

ΤΑ ΠΡΟΣ τὸν ἀντίδικον.

τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι, τὰ μὲν, λῦσαι ἐνστάσει· τὰ δὲ, συλλογισμῷ. δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ, πρὸς τἀναντία ἀπαντᾶν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ. ἃ γὰρ ἐροῦσι προανελὼν, οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν· ὕστερον δὲ λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ, ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχή. τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ· ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς. διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχησάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον· τοῖς θεοῖς πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι· ἐγὼ γὰρ Ἥραν. ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθε-

ηθε-

κωθεστάζου. περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. εἰς δὲ τὸ
ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθο- Ἦθος τοῦ
νον, ἢ μακρολογίαν ἢ ἀντιλογίαν ἔχει, καὶ πε- λόγου.
ρὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν ἢ ἀγροικίαν, ἕτερον χρὴ
λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ
Φιλίππῳ καὶ ἐν τῇ ἀντιδόσει, καὶ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος
ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυ-
γατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ, χρημάτων δ' ἄελπτον
οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον· καὶ τὸν Χάρωνα τὸν
τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἡ ἀρχή, οὔ μοι τὰ Γύ-
γεω· καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀν-
τιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων.
Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ Μεταβο-
γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε δεῖ, χρὴ δὲ τὰς διαλλα- λή, τοῦ λό-
γὰς ποιεῖν τὸν νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γου.
γ' ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν. ἐνθυμηματικῶς δέ·
εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλε- Σημ.
ονεκτικώταται αἱ καταλλαγαί, τότε καταλ-
λάττεσθαι. περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποι-
εῖσθαι, μάλιστα μέν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς Περὶ ἐ-
ᾖ, ὥστε ἑνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄ- ρωτήσεως.
τοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς α'
τελετῆς τῶν τῆς σωτηρίας ἱερῶν· εἰπόντος δέ,
ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο, εἰ οἶδεν
αὐτός· φάσκοντος δέ, καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν. Δεύ- β'
τερον δέ, ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ, τὸ δὲ ἐρωτή-
σαντι δῆλον ᾖ, ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν
μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾶν τὸ φανερόν.

φαύλους. τὸ δὲ μετὰ τοῦτο δεδειγμένων ἤδη, αὔξειν ἐστὶ κατὰ φύσιν ἢ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις, ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν. ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. μετὰ δὲ ταῦτα δῆλον ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις. εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον. ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα. τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθὴς ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν. ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἡ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεικται, κεφαλαιωδῶς. ἀρχὴ δὲ, ὅτι ἃ ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν· ὥστε, ἅ τε καὶ δι' ὅ, λεκτέον· λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου, παραβάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, εἰ κατ' ἀντικρύ· ἀλλ' οὗτος μὲν, τάδε περὶ τοῦδε· ἐγὼ δὲ, τάδε, καὶ διὰ ταῦτα. ἢ ἐξ εἰρωνείας· οἷον, οὗτος γὰρ, τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. καὶ τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε. ἢ ἐξ ἐρωτήσεως, τί οὐ δέδεικται; ἢ δὴ οὕτως τί ἔδειξεν; ἢ δὴ οὕτως, ἢ ἐκ παραβολῆς, ἢ κατὰ φύσιν ὡς ἐλέχθη· οὕτω τὰ αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἐὰν βούλῃ χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος· ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ. Εἴρηκα· ἀκηκόατε· ἔχετε· κρίνατε.

ΤΕΛΟΣ.

Richarde Hodgson. Εν τῷ ευ πομεγα.

Ευδαιμονια εςι ενεργεια ... κατα αρετη

~~illos~~ methodocate.

Qua de causa ~~hoc in Metho~~

de concionibus & iuridicijs & pulchrum

& ~~polit~~ civilioris rei quam hoc qui

pertinet dif

μεταβολὴ πάντων
γλυκύ. μεταβολη

φιλαυτι παντες

Wyllyame

φιλαυτ

φιλαυτι φ φ

